પ્રવચનકારનું પ્રાક્કથન

વિ. સં. ૨૦૨૬ની સાલના માગશર વદી ૧ ના દિવસે તારંગાતીર્થની યાત્રાએ જતાં રસ્તામાં વડનગરમાં એક મહિનાની અમારી સ્થિરતા થઈ. જૈન-જૈનેતર ભક્તોએ એક મહિના સુધી જાહેર પ્રવચનોનો મોટી સંખ્યામાં લાભ લીધો. વડનગરની કોલેજના પ્રોફેસરોની વિનંતિથી કોલેજમાં 'યોગ'ના વિષય ઉપર જાહેર પ્રવચન થયું. તદુપરાંત અહીંની સ્થાનિક બે મોટી હાઈસ્કૂલોની વિનંતિથી તે બે હાઈસ્કૂલોમાં પણ જાહેર પ્રવચનો થયાં. બજારમાં આવેલી મોટી વાડીમાં પણ જાહેરજનતા સમક્ષ 'શાન્તિના ઉપાયો' એ વિષય ઉપર જાહેર પ્રવચન થયું. પછી તો જૈનેતર ભક્તો રોજ બપોરે ૩ વાગે જૈન ઉપાશ્રયમાં આવીને મોટી સંખ્યામાં પ્રવચનનો લાભ લેવા લાગી. પછી તો જૈન-જૈનેતર ભક્તોનો ચાતુર્માસ માટે ખૂબ જ આગ્રહ થયો. પોષ મહિનામાં અહીંના સંઘના આગેવાનો અમારા પૂ. ગુરુદેવ શ્રી ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મહારાજ પાસે અમદાવાદ જઈને અમારા વડનગરના ચોમાસા માટે વિનંતિ કરી આવ્યા. પૂ. ગુરુદેવે આગેવાનોને હૈયાધારણ આપી. છેવટે વૈશાખ સુદ ૧૦ ના રોજ ગુરુદેવની આજ્ઞાની ચિઠ્ઠી આવી કે તમને વડનગરના ચોમાસા માટે આજ્ઞા છે અને તમે ખુશીથી વડનગર ચોમાસા માટે જશો.

વડનગરની કોલેજના પ્રોફેસર વિનોદભાઈ બી. શાહે પણ પ્રેસ વ્યવસ્થા વગેરે કરી આપી આ પ્રકાશનમાં સારી મદદ કરી છે તે બદલ સંસ્થા તેઓ પ્રત્યે આભાર પ્રદર્શિત કરે છે.

વડનગરના સંઘના જ્ઞાનખાતામાંથી આ પુસ્તક પ્રકાશનમાં થોડીક આર્થિક સહાય મળી છે.

આ સંસ્થા પાસેથી પૂ. મહારાજશ્રીનાં લખેલાં તમામ પુસ્તકોનો સેટ મંગાવી મનન કરવા લાયક છે.

લિ.

શ્રીપતલાલ સુરચંદ બંગડીવાળા
મંત્રી, પ્રેમ પ્રકાશન મંદિર
દાદર (મુંબઈ-૨૮)

વિ. સં. ૨૦૨૯
દિપાવલી

[illegible] આમુખ

[illegible]

પૂર્વે શત્રુંજય તીર્થની તળેટી હતી તે વડનગરના
લયોના દર્શન-પૂજા માટે પધારવા સૌ સંઘોને
આમંત્રણ

ા રેલવે લાઈનમાં જતાં વડનગર સ્ટેશન આવે છે.
મ લગભગ ૧ માઈલ દૂર છે. આ અતિપ્રાચીન
હાલ આ ગામની ૨૦ હજાર જેટલી વસ્તી છે.
. ૩૫ થી ૪૦ ઘરો ખુલ્લાં છે. અહીંના ભોજકો
પાળે છે.

ા છે કે કલ્પસૂત્રની સંઘસમક્ષ પ્રથમ વાચના
લી. અહીં પાંચ પ્રાચીન જૈન દહેરાસરો છે. તેમાં
ા ચોવીસીના ચરમ તીર્થાધિપતિ મહાવીરસ્વામિનું
(પ્રાયે સંપ્રતિ મહારાજા વખતનું) બાવન જિનાલય
હાથીવાળું દહેરાસર છે. જેના જિર્ણોદ્ધારનું
ાલુ છે. બીજું ચૌટાવાળું આદેશ્વર ભગવાનનું
શિખર સહિત વિશાળકાય દહેરાસર છે. ભોંયરામાં
ર્શ્વનાથ ભગવાનની ફણાવાળી ભવ્ય મનોહર
મૂર્તિ છે. ઉપરના ભાગમાં નૂતન ધર્મશાળાનું
તાં જમીનમાંથી નીકળેલી કાઉસ્સગીયા બે મોટી
તિમાઓ છે. તેમાં એક પ્રતિમા શાંતિનાથ ભગવાનની
મુનિસુવ્રત સ્વામિ ભગવાનની છે. દહેરાસરની
ણ મોટી શિખરયુક્ત દેરીઓ છે.

વડનગરની કોલેજના પ્રોફેસર વિનોદભાઈ બી. શાહે પણ પ્રેસ વ્યવસ્થા વગેરે કરી આપી આ પ્રકાશનમાં સારી મદદ કરી છે તે બદલ સંસ્થા તેઓ પ્રત્યે આભાર પ્રદર્શિત કરે છે.

વડનગરના સંઘના જ્ઞાનખાતામાંથી આ પુસ્તક પ્રકાશનમાં થોડીક આર્થિક સહાય મળી છે.

આ સંસ્થા પાસેથી પૂ. મહારાજશ્રીનાં લખેલાં તમામ પુસ્તકોનો સેટ મંગાવી મનન કરવા લાયક છે.

લિ.
શ્રીપતલાલ સુરચંદ બંગડીવ
મંત્રી, પ્રેમ પ્રકાશન મંદિર
દાદર (મુંબઈ-૨૮)

વિ. સં. ૨૦૨૯
દિપાવલી

જ્યાં પૂર્વે શત્રુંજય તીર્થની તળેટી હતી તે વડનગરના
ભવ્ય જિનાલયોના દર્શન-પૂજા માટે પધારવા સૌ સંઘોને
ભાવભર્યું આમંત્રણ

તારંગા રેલવે લાઈનમાં જતાં વડનગર સ્ટેશન આવે છે.
સ્ટેશનથી ગામ લગભગ ૧ માઈલ દૂર છે. આ અતિપ્રાચીન
ગામ છે. હાલ આ ગામની ૨૦ હજાર જેટલી વસ્તી છે.
જૈનોનાં હાલ ૩૫ થી ૪૦ ઘરો ખુલ્લાં છે. અહીંના લોકો
પણ જૈનધર્મ પાળે છે.

કહેવાય છે કે કલ્પસૂત્રની સંઘસમક્ષ પ્રથમ વાચન
અહીંયાં થયેલી. અહીં પાંચ પ્રાચીન જૈન દહેરાસરો છે. તેમ
એક વર્તમાન ચોવીસીના ચરમ તીર્થાધિપતિ મહાવીરસ્વામિ
અતિપ્રાચીન (પ્રાયે સંપ્રતિ મહારાજા વખતનું) બાવન જિનાલ
વિશાળકાય હાથીવાળું દહેરાસર છે. જેના જિર્ણોદ્ધાર
કામ હાલ ચાલુ છે. બીજું ચૌટાવાળું આદેશ્વર ભગવા
ગગનચૂંબી શિખર સહિત વિશાળકાય દહેરાસર છે. ભોંયર
પ્રાચીન પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ફેણાવાળી ભવ્ય મન
ચમત્કારિક મૂર્તિ છે. ઉપરના ભાગમાં નૂતન ધર્મશા
ખોદકામ કરતાં જમીનમાંથી નીકળેલી કાઉસ્સગીયા બે
નયનરમ્ય પ્રતિમાઓ છે. તેમાં એક પ્રતિમા શાંતિનાથ ભગ
અને બીજી મુનિસુવ્રત સ્વામિ ભગવાનની છે. દહે
...ગામમાં ત્રણ મોટી શિખરયુક્ત દેરીઓ છે.

પ્રવચન ૧

ચોગદૃષ્ટિ નામના અતિપ્રાચીન ચોગના મહાન ગ્રંથમાં ્યપાદ વિદ્વદ્‌શિરોમણિ મહાન ત્યાગી જૈનાચાર્ય શ્રી હરિભદ્ર-રિશ્વરજી મહારાજશ્રી આપણુને અષ્ટાંગચોગનો ઉપદેશ આપતાં ્માવે છે કે ચોગનાં આઠ અંગો છે: (૧) યમ (૨) નિયમ) આસન (૪) પ્રાણાયામ (૫) પ્રત્યાહાર (૬) ધારણા (૭) ધ્યાન) સમાધિ.

આ અષ્ટાંગચોગ જ આપણુને આઠ કર્મથી મુક્ત કરી ાક્ષમાં લઈ જશે. ચોગ મોક્ષ માટે જ સાધવાનો છે. કારણકે ાચું, સ્વાધીન, શાશ્વત, સંપૂર્ણ સુખ હોય તો તે મોક્ષમાં જ છે. મોક્ષ આત્માની પૂર્ણ વિશુદ્ધ અવસ્થા છે. મોક્ષ એટલે કાયમ ાટે દુઃખમુક્તિ. આ આપણો આત્મા આ સંસારની ચાર ગતિ ાને ચોરાસી લાખ ચોનિઓમાં કર્મવશ અનાદિકાળથી પરિભ્રમણ રીને જન્મ, જરા–મરણનાં, રોગ–શોકનાં, ભૂખ–તરસનાં, ટાઢ–ડકાનાં, ઈષ્ટના વિયોગનાં અને અનિષ્ટ સંચોગનાં અનંત અનંત ઃખો ભોગવી રહ્યો છે.

આવા અનાદિકાળથી અનંત અનંત દુઃખોથી પીડિત ાત્માને કાયમ છોડાવવા માટે જ ચોગસાધના કરવાની છે. ોગસાધનાથી આ આપણો આત્મા દુઃખદ ભવભ્રમણ કરી રહ્યો ે. તે દુઃખદ ભવભ્રમણમાંથી આત્માને મુક્ત કરવા ચોગસાધના ્રવી જ પડશે. ચોગસાધના કરવા ભોગસુખોનો ભોગ આપવો

જ્યાં પૂર્વે શત્રુંજય તીર્થની તળેટી હતી તે વડનગરના
ય જિનાલયોના દર્શન-પૂજા માટે પધારવા સૌ સંઘોને
રભર્યું આમંત્રણ

તારંગા રેલવે લાઈનમાં જતાં વડનગર સ્ટેશન આવે છે.
શનથી ગામ લગભગ ૧ માઈલ દૂર છે. આ અતિપ્રાચીન
મ છે. હાલ આ ગામની ૨૦ હજાર જેટલી વસ્તી છે.
નોનાં હાલ ૩૫ થી ૪૦ ઘરો ખુલ્લાં છે. અહીંના ભોજકો
જૈનધર્મ પાળે છે.

કહેવાય છે કે કલ્પસૂત્રની સંઘસમક્ષ પ્રથમ વાચના
હીંયાં થયેલી. અહીં પાંચ પ્રાચીન જૈન દહેરાસરો છે. તેમાં
ક વર્તમાન ચોવીસીના ચમર તીર્થાધિપતિ મહાવીરસ્વામિનું
તિપ્રાચીન (પ્રાયે સંપ્રતિ મહારાજા વખતનું) બાવન જિનાલય
શાળકાય હાથીવાળું દહેરાસર છે. જેના જિર્ણોદ્ધારનું
મ હાલ ચાલુ છે. બીજું ચૌટાવાળું આદેશ્વર ભગવાનનું
ગનચૂંબી શિખર સહિત વિશાળકાય દહેરાસર છે. ભોંયરામાં
ચીન પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ફણાવાળી ભવ્ય મનોહર
મત્કારિક મૂર્તિ છે. ઉપરના ભાગમાં નૂતન ધર્મશાળાનું
ંદકામ કરતાં જમીનમાંથી નીકળેલી કાઉસ્સગીયા બે મોટી
ંનરમ્ય પ્રતિમાઓ છે. તેમાં એક પ્રતિમા શાંતિનાથ ભગવાનની
ને બીજી મુનિસુવ્રત સ્વામિ ભગવાનની છે. દહેરાસરની
ાસપાસ ત્રણ મોટી શિખરયુક્ત દેરીઓ છે.

થી. વિજ્ઞાનયુગનો માનવી આવા વિકારોમાં ખૂબ સડે છે. કામ, ક્રોધ અને લોભનો માનવી ઉપર કાબૂ એટલે માનવીનું પતન. માનવીનો કામ, ક્રોધ, લોભ ઉપર કાબૂ એટલે એટલે માનવીનું ઉત્થાન. વાતવાતમાં નાનું નિમિત્ત મળતાં જે કામ, ક્રોધ, લોભ વગેરે વિકારોને તાબે થઈ જાય તેનો જીવનવિકાસ થાય શી રીતે? સાચી બહાદુરી વિકારો ઉપર કાબૂ મેળવવામાં છે.

નિર્વિકારી બનવા વિકારી બનાવનારા નિમિત્તોથી સો ગાઉ દૂર રહેવું જોઈએ. વિકારી બનાવનારાં નિમિત્તો અને વિકારી મનુષ્યોના સહવાસથી આ જીવ વિકારી બન્યો છે. હવે નિર્વિકારી બનવા નિર્વિકારી વીતરાગી ભગવાનની ભક્તિ કરો. નિર્વિકારી બનાવનારા ધર્મશાસ્ત્રોનું સદ્ગુરુના મુખે શ્રવણ કરો. તદુપરાંત

- વિકારી વાંચન છોડો.
- વિકારી જોવાનું છોડો.
- વિકારી સાંભળવાનું છોડો.
- વિકારી બોલવાનું છોડો.
- વિકારી ખાવાનું છોડો.
- વિકારી પીવાનું છોડો.
- વિકારી મનુષ્યોનો સંગ છોડો.

યોગસાધના માટે જરૂરી સાધનો :

(૧) આહારજય (૨) નિદ્રાજય (૩) આસનજય (૪) ઇન્દ્રિયજય.

આટલું જરા વાંચો

પૂ. વિદ્વાન લેખક તથા પ્રવચનકાર મુનિરાજશ્રી ધર્મગુપ્ત-વિજયજી મહારાજની કસાયેલી કલમે લખાયેલા આધ્યાત્મિક, નૈતિક તેમ જ ધાર્મિક પુસ્તકો છપાવીને સમ્યગ્જ્ઞાનનો પ્રચાર કરતી **પ્રેમ પ્રકાશન મંદિર નામની સંસ્થાને** કાયમી આર્થિક મદદ કરીને **કાયમી સંસ્થાના સભ્ય બનવાના પ્રકારો :**

(૧)	પ્રાણદાતા તરીકે નામ લખાવનાર માટે			૫૦૦૧)	રૂ.
(૨)	શ્રુતપ્રચારક	,,	,,	,,	૧૦૦૧) ,,
(૩)	શ્રુતભક્ત	,,	,,	,,	૫૦૧) ,,
(૪)	શ્રુતસભ્ય	,,	,,	,,	૨૫૧) ,,
(૫)	શ્રુતપ્રેમી	,,	,,	,,	૧૦૧) ,,

આ પાંચ પ્રકારો આ સંસ્થાના કાયમી સભ્ય થવાના છે. જે ભાગ્યશાળી આ સંસ્થાનો કાયમી સભ્ય થશે તેને દરેક પુસ્તક પ્રગટ થયેલું કાયમ ભેટ મોકલાશે અને દરેક નવા પુસ્તકમાં તે સભ્યનું નામ છપાશે

માટે તમારું પુણ્યનામ સભ્ય તરીકે લખાવી આવા ઉત્તમ સમ્યગ્જ્ઞાનના પ્રચારમાં આ સંસ્થાને આર્થિક સહકાર આપશો એવી આશા રાખીએ છીએ.

૪, જડાવભુવન
ડૉ. ડી. સીલ્વા રોડ,
દાદર.
મુંબઈ–૨૮

લિ.
પ્રેમ પ્રકાશન મંદિર
મંત્રી, શ્રીપતલાલ સુરચંદ
બંગડીવાળા

કહેવાય? કસાઈ પાસે છરો ન હોય તો શાનાથી બકરાં કાપે? માછીમાર પાસે જાળ ન હોય તો શી રીતે માછલાં પકડે? ખૂની પાસે રામપુરી ચપ્પુ ન હોય તો શી રીતે ખૂન કરે? એમ વિજ્ઞાને એટમબોમ્બ, અણુબોમ્બ, રાઈફલ, મશીનગન ટેન્કો, યાંત્રિક કતલખાનાં અને બીજા નાના નાના જીવોને મારવાની ઝેરી દવાઓ શોધી આપીને હિંસાને ભારે ઉત્તેજન આપ્યું છે.

એરોપ્લેન શોધ્યાં, ટ્રેનો શોધી, બસો શોધી, મોટર ટ્રકો શોધી, સ્ટીમ લોન્ચ શોધી, સ્ટીમરો શોધી, સબમરીન શોધી, યાંત્રિક હોડીઓ બનાવી પણ તેથી તો લાખો અકસ્માતો સર્જાયા અને લાખો લોકો અકાળે કરપીણ રીતે મૃત્યુના મુખમાં હોમાઈ ગયા તેનું શું?

છાશવારે ને છાશવારે વર્તમાનપત્રોમાં આપણે વાંચીએ છીએ કે અમુક સ્ટેશન આગળ ટ્રેન અકસ્માતમાં આટલા માણસ માર્યા ગયા અને આટલા ગંભીર રીતે ઘવાયા. અમુક વિમાન તૂટી પડ્યું અને આટલા મુસાફરો મરી ગયા. અમુક સ્ટીમર કે સ્ટીમ-લોન્ચ દરિયામાં ડૂબી ગઈ, અમુક સ્થળે બસ ઊંધી પડતાં ત્યાં સ્થળ ઉપર જ આટલા મુસાફરો મરી ગયા. મોટર નીચે આવીને, બસ નીચે આવીને આટલા માણસો મરી ગયા. છતાં યંત્રવાદનો રાક્ષસ આગળ ને આગળ ધપી રહ્યો છે. રેડિયો, ટેલિફોન, તાર, વાયરલેસ, ટેલિવિઝન વગેરે સાધનોએ માણસોની શાંતિને છીનવી લીધી છે. ખોટો અજંપો અને ખોટી આતુરતાઓ મનુષ્યોની આ સાધનોથી ખૂબ જ વધી પડી છે.

આજનો માનવ અને વિજ્ઞાન ભૌતિકવાદ તરફથી આત્મવાદ તરફથી નહિ વળે ત્યાં સુધી માનવ સાચો સુખી, શાંતિવાળો, સ્વસ્થ અને સ્વચ્છ નહિ બની શકે.

-પૂજા કરતાં કોઈ વ્યક્તિને દુઃખ ન થાય તે રીતે ઉભા રહી દર્શન-પૂજા કરવાનાં. ત્યાં ભગવાનના મંદિરમાં જઈને પછી કોઈના ઉપર ક્રોધ ન કરાય, અપશબ્દો ન બોલાય, કોઈને ઉતારી પડાય નહિ, કોઈનું અપમાન ન કરાય, ધક્કામુક્કી ન કરાય, બહુ મોટા અવાજે સ્તવન કે સ્તુતિ ન બોલાય. અહિંસા-દેવીને રીઝવવા ખૂબ જ તેની કાળજીપૂર્વક ભક્તિ કરવી પડશે. અહિંસાની ઉપાસના જીવનના બધા જ ક્ષેત્રોમાં કરવાની છે. ખાતાં-પીતાં પણ એ જોવાનું કે આમાં કોઈ જીવ તો નથી ને? ખાતાં-પીતાં પણ આડુંઅવળું જોવાનું નહિ, નહિ તો માખી મચ્છર વગેરે આવીને ભાણામાં પડી મરી જાય. ખાવામાં કોઈ અભક્ષ્ય ચીજ કે વાસી ચીજ ન આવી જાય તેની પણ કાળજી રાખવાની, ખાતાં એંઠું ન મૂકવું. થાળી ધોઈને પી જવી. એમને એમ એંઠી પાણી ભરેલી થાળી મૂકીને ઊઠ્યા પછી તેમાં માખીઓ, મચ્છરો વગેરે પડીને મરે છે. માટે દયાપ્રેમી માણસે રોજ થાળી ધોઈને પીવાની ટેવ રાખવી જોઈએ. મચ્છર, માંકડ, માખીઓ મરે તેવી ઝેરી દવા છાંટવી કે છંટાવવી નહિ. ખેતરમાં પણ તેવી ઝેરી જંતુનાશક દવાઓ છંટાવી જીવહિંસા કરવી નહિ જોઈએ. દરેક કામો જીવો ન મરે તેવી રીતે જોઈને કરવાં જોઈએ. પરદયા કરવાની છે તે પણ આપણા આત્માની દયા ખાતર. દયા એ ધર્મનું મૂળ છે. દયા વિના ધર્મ ન હોય. દીન-દુઃખી, અપંગ, આંધળા, અશક્ત, વૃદ્ધ અને રોગી માણસોની પણ શક્તિ અનુસાર દયા કરવી જોઈએ.

અહિંસા ધર્મનું પાલન કરવાથી [illegible]ખ, શાં[illegible]ાણાદી, લાંબું આયુષ્ય, આરોગ્ય, સુંદર [illegible] કીર્તિ

સ્વર્ગસ્થ શેઠશ્રી રમણલાલ ચુનીલાલ પટણીનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

શ્રીમાન ચુનીલાલ આશીદાસ શકરચંદ શેઠના સંસ્કારી કુટુંબમાં રમણભાઈનો જન્મ વિ. સં. ૧૯૬૫ ના આષાઢ વદી ૧૨ ના રોજ થયો હતો. માતાનું પુન્ય નામ રૂપાબાઈ હતું.

રમણભાઈના પિતાશ્રી ધાર્મિક, ભદ્રિક અને સંસ્કારી હતા. તેથી રમણભાઈમાં સારા સંસ્કારોનાં બી રોપાયાં. રમણભાઈને તેમના પિતાશ્રી રોજ દહેરાસરે-ઉપાશ્રયે સાથે જ લઈ જતા.

ક્રમશઃ શાળાનો જરૂરી અભ્યાસ કર્યો. બુદ્ધિ તીક્ષ્ણ હોવાથી તેમનું વ્યક્તિત્વ દિનપ્રતિદિન ખીલવા માંડ્યું. તેમના પિતાશ્રી અને માતુશ્રીના અવસાન બાદ કુટુંબની તમામ જવાબદારી રમણભાઈના માથે આવી પડી. હિંમતથી માથે આવેલી જવાબદારીને સારી રીતે અદા કરી.

ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ સાથે જાહેરક્ષેત્રોમાં પણ રમણભાઈ ભાગ લેવા માંડ્યા. તેઓ યેવલાની મ્યુનિસિપાલિટીની સ્કૂલ બોર્ડના ચેરમેન હતા. તદુપરાંત ત્યાંની ગૌશાળા અને પાંજરાપોળના પ્રમુખ પણ હતા.

જિનેશ્વરદેવની રોજ અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવાનો નિયમ વર્ષો સુધી સાચવ્યો હતો. ભગવાનની ફૂલોથી આંગી કરી શકાય તે માટે તેઓએ મોટા ખર્ચે ફૂલનો બગીચો કરાવ્યો હતો.

યેવલાના શ્રીસંઘમાં તેઓનું સારું માન હતું. ત્યાંના અગ્રણી ગણાતા હતા. સંઘમાં સંપનું વાતાવરણ જમાવવામાં

માબાપો પસ્તાય છે. માટે પરદેશમાં સંતાનોને મોકલવાની ઘેલછા છોડવા જેવી છે. ત્યાં ગયા પછી કેટલાઓને તો પછી પરદેશોનું જ બધું પસંદ પડી જાય છે. પછી ભારતીય જીવનપદ્ધતિ પ્રત્યે અનાદર બતાવતા બની જાય છે. તેને પછી શાકાહાર કરતાં માંસાહારનો મોહ લાગી જાય છે. તેને પછી ભગવાનનાં મંદિરો અને મૂર્તિઓ આનંદ નથી આપી શકતી, તેને પછી આનંદ આપે છે પશ્ચિમી ઢબની કલબો અને હોટલમાં સુરા અને સુંદરીઓ.

પરદેશીઓના અતિ પરિચયથી ભારતીય મનુષ્યોનું ઘણું ઘણું જીવન પતન થયું છે.

આ બધું બળતા હૈયે એટલા માટે કહેવામાં આવે છે કે વર્ષો પૂર્વે આપણા દેશમાં ઘર ઘરમાં યોગની આત્મા-પરમાત્માની, પાપ-પુણ્યની અને મોક્ષની વાતો થતી હતી. આજે ઘેર ઘેર ભોગ અને ભોજનની, અભિનેતા અને અભિનેત્રીઓની, રાજ્યનેતાઓ રાજકારણની અને અર્થ કામની વાતો લગભગ થવા માંડી. આ ઓછા દુઃખની વાત છે?

પુનઃ આર્યસંસ્કૃતિની ઇમારતના પાયાભૂત અહિંસાની પ્રતિષ્ઠા લોકહૃદયમાં કરવી હોય તો હિંસામાંથી ઉત્પન્ન થતી ચીજોનો ઉપયોગ ન કરો. આટલું પ્રાસંગિક કહ્યા પછી હવે અહિંસા નામના યમની વધુ વિચારણા ક્રમશઃ કરતા રહીશું.

પ્રવચન ૧

યોગદૃષ્ટિ નામના અતિપ્રાચીન યોગના મહાન ગ્રંથમાં પૂજ્યપાદ વિદ્વદ્દશિરોમણિ મહાન ત્યાગી જૈનાચાર્ય શ્રી હરિભદ્ર-સૂરિશ્વરજી મહારાજશ્રી આપણને અષ્ટાંગયોગનો ઉપદેશ આપતાં ફરમાવે છે કે યોગનાં આઠ અંગો છે: (૧) યમ (૨) નિયમ (૩) આસન (૪) પ્રાણાયામ (૫) પ્રત્યાહાર (૬) ધારણા (૭) ધ્યાન (૮) સમાધિ.

આ અષ્ટાંગયોગ જ આપણને આઠ કર્મથી મુક્ત કરી મોક્ષમાં લઈ જશે. યોગ મોક્ષ માટે જ સાધવાનો છે. કારણકે સાચું, સ્વાધીન, શાશ્વત, સંપૂર્ણ સુખ હોય તો તે મોક્ષમાં જ છે. તે મોક્ષ આત્માની પૂર્ણ વિશુદ્ધ અવસ્થા છે. મોક્ષ એટલે કાયમ માટે દુઃખમુક્તિ. આ આપણો આત્મા આ સંસારની ચાર ગતિ અને ચોરાસી લાખ યોનિઓમાં કર્મવશ અનાદિકાળથી પરિભ્રમણ કરીને જન્મ, જરા–મરણનાં, રોગ–શોકનાં, ભૂખ–તરસનાં, ટાઢ–તડકાનાં, ઈષ્ટના વિયોગનાં અને અનિષ્ટ સંયોગનાં અનંત અનંત દુઃખો ભોગવી રહ્યો છે.

આવા અનાદિકાળથી અનંત અનંત દુઃખોથી પીડિત આત્માને કાયમ છોડાવવા માટે જ યોગસાધના કરવાની છે. ભોગસાધનાથી આ આપણો આત્મા દુઃખદ ભવભ્રમણ કરી રહ્યો છે. તે દુઃખદ ભવભ્રમણમાંથી આત્માને મુક્ત કરવા **યોગસાધના** કરવી જ પડશે. યોગસાધના કરવા ભોગસુખોનો ભોગ આપવો

ા અધિકાર છે. આપણે બીજા જીવોની લાગણીઓને
ને કચડતાં રહેવું છે અને બીજા જીવો મારી લાગણીઓને
માન આપે એવી ઇચ્છા રાખવી તે કેવળ બેવકૂફી છે.
ઓની લાગણીઓને સમજ અને સમર્થન આપ. પછી
વો આપોઆપ તારી લાગણીઓને સમજશે અને સમર્થન
તું જે જાતના વ્યવહારની–વર્તાવની અપેક્ષા બીજા પાસે
જે તેવા જ પ્રકારના વ્યવહારની–વર્તનની અપેક્ષા તેઓ
પાસે રાખે છે, તે તું કદી ભૂલીશ મા.

તું એમ ઇચ્છે કે મને બીજા માન આપે, મારો સત્કાર
મારું કહેવું માને, મારા વિચાર સાથે સંમત થાય,
બોલું તેનો કોઈ વિરોધ ન કરે, મને બીજા અનુકૂળ થઈને
તો સમજી રાખ કે તારી પાસે બીજા પણ તેવી જ અપેક્ષા
મ છે. તો તું પ્રથમ બીજાઓની અપેક્ષા પૂરી કર. પછી
રી અપેક્ષા તો આપોઆપ પૂરી થશે. જે બીજા જીવોને
નુકૂળ વર્તે તેને બીજા જીવો પણ અનુકૂળ વર્તે. જે બીજા
જીવો પ્રત્યે પ્રતિકૂળ વર્તે તેના પ્રત્યે બીજા જીવો પણ
પ્રતિકૂળ વર્તે.

બીજા જીવોની અપેક્ષાઓ સમજવી તેમાં જ સાચી સમજ
રહેલી છે.

તું બીજાઓને અનુકૂળ થઈ જા. પછી તો જગત તારું
જ સમજ.

આજનો માનવ ખૂબ જ સગવડપ્રેમી બની ગયો છે.
તેથી મનમાની સગવડો મેળવવા અને ભોગવવા મનુષ્ય બીજા

હકે સદ્દગુરુની નિષ્કામ સેવાથી. સદ્દગુરુની સેવા વિના સાચું આત્મજ્ઞાન થાય નહિ. માત્ર આધ્યાત્મિક ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચી જવાથી આત્મજ્ઞાન ન થાય. પણ સદ્દગુરુનો વિનય અને સેવા કરવાથી મળે. સદ્દગુરુ આપે છે સાચી જીવનદ્રષ્ટિ, સદ્દગુરુ આપે છે સાચું જ્ઞાન, સદ્દગુરુ આપે છે સદાચારને સાધવાની પ્રેરણા, સદ્દગુરુ બતાવે છે મુક્તિનો માર્ગ. સદ્દગુરુ ભક્તોને કરે છે શુદ્ધ. આત્માને શુદ્ધ કરે તે સદ્દગુરુ. પણ તેઓની શુદ્ધ મનથી સેવા કરે તે શુદ્ધ થાય. શુદ્ધ હૃદયની સેવા વગર, સદ્દગુરુની કૃપા વિના આત્મજ્ઞાન થાય નહિ. યોગમાર્ગમાં સદ્દગુરુ એ ખૂબ જ મહત્ત્વની વસ્તુ છે. યોગમાર્ગ એ તદ્દન અજાણ્યો માર્ગ છે. અજાણ્યા માર્ગે ચાલવામાં સાથે જોઈએ સાચો અનુભવી ભોમિયો. તે ભોમિયો એટલે જ સદ્દગુરુ સદ્દગુરુ સ્વાર્થી ન હોય પણ નિઃસ્પૃહી હોય, ત્યાગી હોય, જ્ઞાની હોય અને સદા યોગસાધનામાં પરાયણ હોય. સદ્દગુરુ ભક્તને ભોગથી ભડકાવી યોગના લાભો સમજાવી યોગસાધનામાં જોડે અને આગળ વધારે. યોગના મહેલ ઉપર ચઢવા માટે સદ્દગુરુ એ તો લિફ્ટ છે—લિફ્ટ. એટલે યોગની સાધના કરનારે કોઈ સદ્દગુરુની આંગળી પકડે જ છૂટકો છે. "દેખાદેખી સાધે યોગ, પડે પીંડને વાધે રોગ" સદ્દગુરુ વિના સદ્દગતિ સાધવામાં કોણ સહાય કરે?

અષ્ટાંગયોગ એટલે મોક્ષ–મહેલ ઉપર ચઢવાનાં આઠ પગથિયાં. યોગનાં આ આઠ પગથિયાં ક્રમશઃચઢવાથી જ મોક્ષ–મહેલના મીઠા મેવા મળે.

યોગ એટલે મોક્ષ–મહેલ ઉપર ચઢવાની સીડી સમજો. પણ ભોગથી વિમુખ બન્યા વિના આ યોગની સીડી ઉપર ચઢવું

વસ્ત્રહીનને વસ્ત્ર આપવું તે પણ પરોપકાર.
દરદીને દવા આપવી તે પણ પરોપકાર.
પડતાનો હાથ પકડવો તે પણ પરોપકાર.
પાપીનું પાપ છોડાવવું તે પણ પરોપકાર.
માંસાહારીને માંસ મૂકાવવું તે પણ પરોપકાર.
શરાબીનો શરાબ છોડાવવો તે પણ પરોપકાર.
જુગારીનો જુગાર છોડાવવો તે પણ પરોપકાર.
શિકારીનો શિકાર છોડાવવો તે પણ પરોપકાર.
ચોરની ચોરી છોડાવવી તે પણ પરોપકાર.
પરસ્ત્રીલંપટની લંપટતા છોડાવવી તે પણ પરોપકાર.
વ્યસનીનું વ્યસન છોડાવવું તે પણ પરોપકાર.
અધર્મીને ધર્મમાં જોડવો તે પણ પરોપકાર.
ઉન્માર્ગે ગયેલાને સન્માર્ગ બતાવવો તે પણ પરોપકાર.
હિંસકની હિંસા છોડાવવી તે પણ પરોપકાર.

આવા આવા તો પરોપકારના હજારો પ્રકારો છે. કોઈને ઈ પ્રકારે પોતાની શક્તિ મુજબ પરોપકારનાં કામો કરતા હેવું જોઈએ. પરોપકાર કરવો એ જ પુરુષનું ભૂષણ છે. રોપકાર કરતો પુરુષ પગલે પગલે પુણ્ય બાંધે છે. પરોપકારી રુષ સૌને પ્રિય લાગે છે. તેનું દર્શન સૌને આનંદ આપે છે.

પ્રાણી ઉપર પ્રેમ વધે એવું સાંભળો ભણો અને વાંચો. મ બીજા પ્રાણીઓના હિતની ચિંતા કરાવે છે. પ્રેમ ીજા જીવોને નુકસાન કરતો નથી. પ્રેમ પ્રેમીને હમેશાં ુખી જોવા ઇચ્છે છે. પ્રેમ દુઃખમાં મદદ કરવા દોડી

વિજ્ઞાનયુગનો માનવી આવા વિકારોમાં ખૂબ સડે છે. કામ,
અને લોભનો માનવી ઉપર કાબૂ એટલે માનવીનું
ન. માનવીનો કામ, ક્રોધ, લોભ ઉપર કાબૂ એટલે
લે માનવીનું ઉત્થાન. વાતવાતમાં નાનું નિમિત્ત મળતાં
કામ, ક્રોધ, લોભ વગેરે વિકારોને તાબે થઈ જાય તેનો
નવિકાસ થાય શી રીતે? **સાચી બહાદુરી વિકારો ઉપર**
મ મેળવવામાં છે.

નિર્વિકારી બનવા વિકારી બનાવનારા નિમિત્તોથી
. ગાઉ દૂર રહેવું જોઈએ. વિકારી બનાવનારાં નિમિત્તો
ને વિકારી મનુષ્યોના સહવાસથી આ જીવ વિકારી બન્યો
. હવે નિર્વિકારી બનવા નિર્વિકારી વીતરાગી ભગવાનની
ક્તિ કરો. નિર્વિકારી બનાવનારા ધર્મશાસ્ત્રોનું સદ્ગુરુના મુખે
વણ કરો. તદુપરાંત

- વિકારી વાંચન છોડો.
- વિકારી જોવાનું છોડો.
- વિકારી સાંભળવાનું છોડો.
- વિકારી બોલવાનું છોડો.
- વિકારી ખાવાનું છોડો.
- વિકારી પીવાનું છોડો.
- વિકારી મનુષ્યોનો સંગ છોડો.

યોગસાધના માટે જરૂરી સાધનો :

(૧) આહારજય (૨) નિદ્રાજય (૩) આસનજય
(૪) ઇન્દ્રિયજય.

ધી માણસ સુધરવાનો નથી. હલકું ખાય-પીવે તેને હલકું
તેવાનું મન થાય, હલકું બોલવાનું મન થાય, હલકું સાંભળવાનું
મન થાય, હલકા સાથે ફરવાનું મન થાય અને હલકા
વિચારો આવે.

યોગસાધનામાં જરૂરી બીજું સાધન છે નિદ્રાજય. ઊંઘ
પર કાબૂ. બને ત્યાં સુધી દિવસના તો સૂવું જ નહિ. રાતના
પણ અમુક નિયત ૫-૬ કલાકથી વધુ ઊંઘવું નહિ. સવારે
છેવટે સૂર્યોદય પહેલાં તો પથારીને મૂકી દેવાની. આળસ-
પ્રમાદ-એદીપણું-સુસ્તી આ બધા યોગસાધનાના શત્રુઓ છે.

યોગસાધનામાં જરૂરી ત્રીજું સાધન છે આસનજય. એક જ
આસન ઉપર સ્થિર બેસવાનો નિત્ય અભ્યાસ પાડવો
જોઈએ. જેથી કલાકોના કલાકો સુધી એક જ આસને સ્થિર
બેસી યોગસાધના થઈ શકે. આસનની ચંચળતાથી વિચારોમાં
અને વાણીમાં પણ ચંચળતા આવે છે. માટે કોઈપણ એકાદ
યોગાસન સિદ્ધ કરવું જોઈએ.

યોગસાધનામાં ચોથું જરૂરી સાધન છે ઇન્દ્રિયજય. પોતાની
ઇન્દ્રિયોને જ્યાં ત્યાં ભટકવા ન દેતાં ચોક્કસ શુભ પ્રવૃત્તિમાં
રોકવી. ઇન્દ્રિયોની ચંચળતાથી યોગસાધના ડહોળાઈ જાય છે.
આંખ ગમે તે રૂપ ઉપર ભટકતી હોય, કાન સિનેમાના
ગાયનોમાં ગરકાવ હોય, જીભ મીઠા સ્વાદોમાં આસક્ત હોય,
નાક સુંદર સુગંધની માદકતામાં મસ્ત હોય, સ્પર્શેન્દ્રિય
સુંવાળી સુંવાળા સ્પર્શમાં ફસાયેલી હોય તો યોગસાધના થઈ શકે
નહિ. માટે યોગના સાધક મનુષ્યમાં પ્રાથમિક કક્ષાનો પણ
ઇન્દ્રિયસંયમ હોવો જોઈએ. કારણ કે ઇન્દ્રિયોનો સંયમ એ

પ્રવચન ૫

ગઈકાલના પ્રવચનમાં પરપીડન એ મહાપાપ છે અને પરોપકાર એ મોટું પુણ્ય છે તે વાત કરેલી. પરપીડનમાંથી જ જગતમાંયે દુઃખો, રોગો, પીડાઓ, યાતનાઓ, મુશ્કેલીઓ ઊભી થાય છે. પરોપકાર કરવાથી આપણને સુખો, સગવડો, શાંતિ, સ્વર્ગ અને સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે. સકલ દુઃખનું મૂળ પરપીડન (જીવહિંસા) છે. અને સકલ સુખનું મૂળ પરોપકાર (અહિંસા) છે. જે મનુષ્ય મન અને વચન, કાયાથી અહિંસક બની જાય તેના સાન્નિધ્યમાં આવેલાં હિંસક પ્રાણીઓ પણ પોતાનો હિંસકભાવ છોડી દે છે. અહિંસા પ્રાણીને બીજા પ્રાણીની નજીક લાવે છે. જ્યારે હિંસા એ એક પ્રાણીને બીજા પ્રાણીથી વેર કરાવી વિખૂટા પાડે છે. અહિંસા સોયનું કામ કરે છે, જ્યારે હિંસા એ કાતરનું કામ કરે છે. અહિંસાથી સૌને શાંતિ, જ્યારે હિંસાથી સૌને અશાંતિ. હિંસા એ આગ છે, જ્યારે અહિંસા એ ઠંડું પાણી છે. હિંસા એ અંધકાર છે, જ્યારે અહિંસા એ પ્રકાશ છે. હિંસા એ ગંદવાડ છે જ્યારે અહિંસા એ સુગંધ છે. હિંસા એ કાંટો છે, જ્યારે અહિંસા એ તે કાંટાને કાઢવાની અણીદાર સોય છે. અહિંસા એ દયાળુ છે, જ્યારે હિંસા એ નિર્દય છે. અહિંસા સૌને પ્રિય છે, જ્યારે હિંસા એ સૌને અપ્રિય છે. પણ પોતાના માટે, બીજાના માટે નહિ. મારી કોઈ હિંસા ન કરે મારી 'સૌ રક્ષા કરે' પણ આ

કહેવાય? કસાઈ પાસે છરો ન હોય તો શાનાથી બકરાં કાપે? માછીમાર પાસે જાળ ન હોય તો શી રીતે માછલાં પકડે? ખૂની પાસે રામપુરી ચપ્પુ ન હોય તો શી રીતે ખૂન કરે? એમ વિજ્ઞાને એટમબોમ્બ, અણુબોમ્બ, રાઈફલ, મશીનગન ટેન્કો, યાંત્રિક કતલખાનાં અને બીજા નાના નાના જીવોને મારવાની ઝેરી દવાઓ શોધી આપીને હિંસાને ભારે ઉત્તેજન આપ્યું છે.

એરોપ્લેન શોધ્યાં, ટ્રેનો શોધી, બસો શોધી, મોટર ટ્રકો શોધી, સ્ટ્રીમ લોન્ચ શોધી, સ્ટીમરો શોધી, સબમરીન શોધી, યાંત્રિક હોડીઓ બનાવી પણ તેથી તો લાખો અકસ્માતો સર્જાયા અને લાખો લોકો અકાળે કરપીણ રીતે મૃત્યુના મુખમાં હોમાઈ ગયા તેનું શું?

છાશવારે ને છાશવારે વર્તમાનપત્રોમાં આપણે વાંચીએ છીએ કે અમુક સ્ટેશન આગળ ટ્રેન અકસ્માતમાં આટલા માણસ માર્યા ગયા અને આટલા ગંભીર રીતે ઘવાયા. અમુક વિમાન તૂટી પડ્યું અને આટલા મુસાફરો મરી ગયા. અમુક સ્ટીમર કે સ્ટીમ-લોન્ચ દરિયામાં ડૂબી ગઈ, અમુક સ્થળે બસ ઊંધી પડતાં ત્યાં સ્થળ ઉપર જ આટલા મુસાફરો મરી ગયા. મોટર નીચે આવીને, બસ નીચે આવીને આટલા માણસો મરી ગયા. છતાં યંત્રવાદનો રાક્ષસ આગળ ને આગળ ધપી રહ્યો છે. રેડિયો, ટેલિફોન, તાર, વાયરલેસ, ટેલિવિઝન વગેરે સાધનોએ માણસોની શાંતિને છીનવી લીધી છે. ખોટો અજંપો અને ખોટી આતુરતાઓ મનુષ્યોની આ સાધનોથી ખૂબ જ વધી પડી છે.

આજનો માનવ અને વિજ્ઞાન ભૌતિકવાદ તરફથી આત્મવાદ તરફથી નહિ વળે ત્યાં સુધી માનવ સાચો સુખી, શાંતિવાળો, સ્વસ્થ અને સ્વચ્છ નહિ બની શકે.

વતાર લેશે. ત્યાં પણ જીવહિંસાઓ કરીને ત્રીજી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને પુનઃ સિંહ થશે. ત્યાં ભયંકર હિંસાઓ કરીને ચોથી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને પુનઃ સાપ થશે. ત્યાં ખૂબ જ હિંસાઓ કરીને પાંચમી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને સ્ત્રી થશે. જે મહાકામી અને મહાક્રૂર હશે.

તે સ્ત્રી મરીને છઠ્ઠી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને મનુષ્ય થશે. આ માણસ બહુ જ માયાવી, માંસાહારી, મદિરા પીનારો, પરસ્ત્રીલંપટ, મહાહિંસક, નિર્દય હશે. તેથી ખૂબ જ પાપો કરીને આ મનુષ્ય સાતમી નરકમાં જશે. ત્યાંથી ૩૩ સાગરોપમનું અતિ દુઃખમય આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને જલચર પંચેન્દ્રિય થશે. પછી માછલો, મગરમચ્છ, કાચબો, હાથી, ઘોડો, ગધેડો, ઊંટ, કુક્કર, કીડી, મંકોડો, માખી, મચ્છર વગેરેનાં કરોડો જન્મો કરીને વનસ્પતિમાં અને પાણી વગેરેમાં લાખો વાર જન્મશે. આમ ભવવનમાં ભટકી ભટકીને ભૂંડા હાલે મરી મરીને છેવટે ભગવાન મહાવીર ગૌતમને કહે છે તે જીવ સુપ્રતિષ્ઠિત નગરમાં શેઠના ત્યાં પુત્ર તરીકે જન્મશે. ત્યાં સાધુઓ પાસે ધર્મ સાંભળીને સાધુ થઈને ઘણાં વર્ષો સુધી સંયમ, તપ અને બ્રહ્મચર્યનું નિર્મળ પાલન કરીને સમાધિપૂર્વક શરીર છોડીને પ્રથમ દેવલોકમાં જશે. ત્યાં દેવલોકનું આયુષ્ય સુખે સુખે પૂર્ણ કરીને મહાવિદેહ નામના ક્ષેત્રમાં જન્મી, દીક્ષા લઈ સકલ કર્મોનો ક્ષય કરીને મોક્ષ પામશે. જોયું ને પરપીડનનું પરિણામ ?

બોલો એક રાજાના જન્મમાં ખૂબ જીવહિંસાઓ કરી, પ્રજાને ખૂબ ત્રાસ આપ્યો, અન્યાય કર્યો તેનું ભયંકર પરિણામ કેટલાંયે જન્મો સુધી તે રાજાને ભોગવવું પડ્યું. માટે દુઃખી

પ્રવચન ૨

यमादियोगयुक्तानां खेदादिपरिहारतः। अद्वेषादिगुणस्थानं क्रमेणैषा सतां मता ॥

પ્રવચનમાં અષ્ટાંગયોગની વિચારણા ચાલે છે. ગઈ કાલે યોગનું પ્રથમ અંગ જે યમ તેની થોડીક વિચારણા કરેલી. પાંચ યમમાં પ્રથમ અહિંસા નામનો યમ તે સર્વ ધર્મોની આધારશિલા છે. અહિંસાના આધારે સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, દાન, દમ, તપ, જ્ઞાન, ધ્યાન, પ્રભુભક્તિ વગેરે તમામ ધર્મો રહેલા છે. આ બધા ધર્માના નીચેથી અહિંસાને જો ખસેડી લેવામાં આવે તો તમામ ધર્મો ભોંયભેગા થઈ નાશ પામી જાય અહિંસા એ તમામ ધર્મોનો પ્રાણ છે. બીજા ધર્મોનું પાલન અહિંસા ધર્મની રક્ષા, સ્થિરતા અને પુષ્ટિ માટે કરવાનું છે. અહિંસા વિનાના ધર્મો એકડા વિનાના મીંડા જેવા છે, સુગંધ વગરના ફૂલ જેવા છે, પાણી વિનાના સરોવર જેવા છે, સતીત્વ વિનાની સતી જેવા છે, ઐશ્વર્ય વિનાના રાજા જેવા છે, માટે બધા ધર્મોનો રાજા હોય તો અહિંસા ધર્મ છે. અહિંસા એ કલ્પવૃક્ષ છે અને સત્ય અસ્તેય વગેરે તેનાં ડાળાં-પાંદડાં છે. અહિંસા એ સુંદર નંદનવન સમો બગીચો છે. જ્યારે સત્ય, અસ્તેય વગેરે તે બગીચાની રક્ષા માટેની વાડ છે. વાડ તો બગીચાની રક્ષા માટે જ હોય ને ?

અહિંસા એ માતા છે અને સત્ય, અસ્તેય વગેરે ધર્મો તેનાં સંતાન છે. જે સત્ય, અસ્તેય, તપ, જપ, જ્ઞાન, ધ્યાન વગેરે

ઝો લાભ નથી, પરંતુ યોગની વાતો સાંભળીને શક્ય જીવનમાં
ને ઉતારવાની છે. યોગનું સ્વરૂપ જાણીને યોગનું મહત્ત્વ
હેલાં મનમાં ઠસાવવાનું છે. યોગનું મહત્ત્વ મનમાં બરાબર
સી જાય એટલે ભોગનું મહત્ત્વ મનમાંથી નીકળી જાય. એક જ
નમાં મનુષ્ય કદીયે ભોગની સ્થાપના અને યોગની સ્થાપના
રી શકતો નથી. જો યોગનો ખપ હોય તો ભોગને ભૂગર્ભમાં
ધકેલી દેવો જ પડશે. જેમ અંધકાર ને પ્રકાશ એકસાથે ન રહે
તેમ યોગ અને ભોગ તે બંને સાથે ન રહે યોગના પ્રેમીને
ભોગનો પ્રેમ ન હોય. યોગ ગમે તેને ભોગ કેમ ગમે? સત્ય
ગમે તેને અસત્ય કેમ ગમે? અહિંસા ગમે તેને હિંસા કેમ
ગમે? યોગસાધના માટે આપણે ઘણાં ઘણાં શરીરનાં સુખોનો
ભોગ આપવો પડશે. માત્ર શરીરને પંપાળી રાખવાથી યોગ
નહિ સધાય, પણ ભોગ સાધના થશે. શરીરને બહુ મહત્ત્વ
આપનારો આત્માને બહુ મહત્ત્વ આપી શકતો નથી.
આત્મિક સુખ જોઈએ છે તો શરીરસુખ છોડવું જ પડશે.
આ શરીરના સુખોએ તો સાચા સુખનું સત્યાનાશ
કાઢ્યું છે. શરીરસુખના કારણે જ આપણે અત્યાર સુધી સાચા
શાશ્વત સુખથી વંચિત (વેગળા) રહ્યા છીએ. શરીરની માયા
છૂટે તો શિવની માયા લાગે. યોગસાધના કરવી એટલે
ખાંડાની ધાર ઉપર ચાલવા જેવું દુષ્કર કામ કરવા જેવું છે.
મનને ભોગનો ભય લાગે તો મન યોગરૂપી યોગીના ખોળામાં
જઈ બેસે. ભોગમાં આત્માની જરાયે જાગતી નથી. જ્યારે
યોગમાં આત્માની સંપૂર્ણ જાગૃતી છે. યોગસાધના માટે
પ્રથમ મનને તૈયાર કરવાની જરૂર છે. અનાદિકાળથી ભોગભૂખ્યું

-પૂજા કરતાં કોઈ વ્યક્તિને દુઃખ ન થાય તે રીતે ઉભા રહી દર્શન-પૂજા કરવાનાં. ત્યાં ભગવાનના મંદિરમાં જઈને પછી કોઈના ઉપર ક્રોધ ન કરાય, અપશબ્દો ન બોલાય, કોઈને ઉતારી પડાય નહિ, કોઈનું અપમાન ન કરાય, ધક્કામુક્કી ન કરાય, બહુ મોટા અવાજે સ્તવન કે સ્તુતિ ન બોલાય. અહિંસા-દેવીને રીઝવવા ખૂબ જ તેની કાળજીપૂર્વક ભક્તિ કરવી પડશે. અહિંસાની ઉપાસના જીવનના બધા જ ક્ષેત્રોમાં કરવાની છે. ખાતાં-પીતાં પણ એ જોવાનું કે આમાં કોઈ જીવ તો નથી ને ? ખાતાં-પીતાં પણ આડુંઅવળું જોવાનું નહિ, નહિ તો માખી મચ્છર વગેરે આવીને ભાણામાં પડી મરી જાય. ખાવામાં કોઈ અભક્ષ્ય ચીજ કે વાસી ચીજ ન આવી જાય તેની પણ કાળજી રાખવાની, ખાતાં એંઠું ન મૂકવું. થાળી ધોઈને પી જવી. એમને એમ એંઠી પાણી ભરેલી થાળી મૂકીને ઉઠયા પછી તેમાં માખીઓ, મચ્છરો વગેરે પડીને મરે છે. માટે દયાપ્રેમી માણસે રોજ થાળી ધોઈને પીવાની ટેવ રાખવી જોઈએ. મચ્છર, માંકડ, માખીઓ મરે તેવી ઝેરી દવા છાંટવી કે છંટાવવી નહિ. ખેતરમાં પણ તેવી ઝેરી જંતુનાશક દવાઓ છંટાવી જીવહિંસા કરવી નહિ જોઈએ. દરેક કામો જીવો ન મરે તેવી રીતે જોઈને કરવાં જોઈએ. પરદયા કરવાની છે તે પણ આપણા આત્માની દયા ખાતર. દયા એ ધર્મનું મૂળ છે. દયા વિના

કાયમ માટે કરવું હોય તો બીજા જીવોને મારવાનું બંધ કરો. મારશો ત્યાં સુધી તમારે મરવું જ પડશે. છેવટે મારનારો માંદો તો પડવાનો. આજે ઘેર ઘેર માંદગીઓ કેમ જણાય છે? મારવાનું વધી પડ્યું છે માટે સ્તો.

જીવદયાના પાલનથી માંદગી માણસને મૂકી દે છે. જીવદયાનું જે ખૂન કરે છે તેને જ માંદગી ડાકણની જેમ વળગી પડે છે.

ગમે તેટલું ભણ્યા, ડિગ્રીઓ લીધી, સત્તાની ખુરસી ઉપર બેઠા, લાંબાંલચક છટાદાર ભાષણો આપતાં આવડ્યાં પણ જીવદયાનું પાલન કરતાં ન આવડ્યું તો બધું જ વ્યર્થ છે.

શિક્ષણ પણ તે જ સાચું કે બીજા જીવોને મારવાનું નહિ, જીવાડવાનું શીખવે. આજે સ્કૂલો અને કૉલેજોનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં અહિંસાના પાઠો કેટલા? અહિંસાના પાઠો શીખવે એ જ સાચું શિક્ષણ. આજ તો દુનિયાની સારી સારી સગવડો મેળવવા માટેનું સાધન જ શિક્ષણ બની ગયું છે. દયા, સંયમ, સદાચાર, શિસ્ત, વિનય આ બધાં તત્ત્વો આજના શિક્ષણમાં કેટલાં? છેવટે વધુ અપેક્ષા આપણે આજના શિક્ષણ પાસેથી ન રાખીએ તોયે પણ વિદ્યાર્થી એક સારો સજ્જન બને એટલી તો રાખી શકીએ ને?

હકીકતમાં તો આજના શિક્ષણનું આખું માળખું જ મૂળથી બદલવાની જરૂર છે. જે શિક્ષણથી વિદ્યાર્થી સંસ્કારી, સદાચારી ન બને અને પોતાના જીવનની વિકટ સમસ્યાઓ ઉકેલવા સમર્થ ન બને તે શિક્ષણ શા કામનું?

-ર્ષ્યા છે. માટે તમે તેમને ખોટા કહો છો. બોલો, આનો લાજ? અસત્યને સત્ય માની બેઠેલાઓને સત્ય માર્ગે ાનું કામ ઘણું કઠીન. કોરી સ્લેટ જેવા માણસો ઉપર ાો એકડો કાઢીને બતાવવો સહેલો. અસત્યમાંથી સત્યને નું તે નાનુંસૂનું કામ નથી. સાચા-ખોટાનો વિવેક કરવો . જ બુદ્ધિ મળ્યાની સફળતા છે. ખોટાને પકડી રાખવામાં . ખોટાની સેવાથી ખોવાનું છે, સાચાની સેવાથી સદાશ્રેય છે.

એક વાર પણ સત્યનું દર્શન જીવને થઈ જાય તોપણ ા પાર છે.

અસત્યના કેટલાક નમૂનાઓ

૧) આત્મા નથી.
૨) આત્મા નિત્ય નથી
(૩) આત્મા કર્મનો કર્તા નથી.
(૪) આત્મા કરેલા કર્મનો ભોક્તા નથી અથવા કર્મ જેવી કોઈ ચીજ નથી.
૫) મોક્ષ નથી.
૬) મોક્ષનો ઉપાય નથી.
(૭) આત્મા છે, પણ દેહ વ્યાપી નથી.
(૮) આત્મા છે, પણ આત્મામાં જ્ઞાન નથી, સુખ નથી.
(૯) કર્મ છે, પણ આત્મા ઉપર તેની કાંઈ અસર નથી.
(૧૦) આત્મા અને કર્મનો અનાદિ સંબંધ નથી.
(૧૧) આત્મા અને કર્મનો દૂધ પાણી જેવો સંબંધ નથી, પણ સાપ અને કાંચળી જેવો સંબંધ છે.

માબાપો પસ્તાય છે. માટે પરદેશમાં સંતાનોને મોકલવાની ઘેલછા છોડવા જેવી છે. ત્યાં ગયા પછી કેટલાઓને તો પછી પરદેશોનું જ બધું પસંદ પડી જાય છે. પછી ભારતીય જીવનપદ્ધતિ પ્રત્યે અનાદર બતાવતા બની જાય છે. તેને પછી શાકાહાર કરતાં માંસાહારનો મોહ લાગી જાય છે. તેને પછી ભગવાનનાં મંદિરો અને મૂર્તિઓ આનંદ નથી આપી શકતી, તેને પછી આનંદ આપે છે પશ્ચિમી ઢબની કલબો અને હોટલમાં સુરા અને સુંદરીઓ.

પરદેશીઓના અતિ પરિચયથી ભારતીય મનુષ્યોનું ઘણું ઘણું જીવન પતન થયું છે.

આ બધું બળતા હૈયે એટલા માટે કહેવામાં આવે છે કે વર્ષો પૂર્વે આપણા દેશમાં ઘર ઘરનાં યોગની આત્મા-પરમાત્માની, પાપ-પુણ્યની અને મોક્ષની વાતો થતી હતી. આજે ઘેર ઘેર ભોગ અને ભોજનની, અભિનેતા અને અભિનેત્રીઓની, રાજ્યનેતાઓ રાજકારણની અને અર્થ કામની વાતો લગભગ થવા માંડી. આ ઓછા. દુઃખની વાત છે ?

પુનઃ આર્યસંસ્કૃતિની ઇમારતના પાયાભૂત અહિંસાની પ્રતિષ્ઠા લોકહૃદયમાં કરવી હોય તો હિંસામાંથી ઉત્પન્ન થતી ચીજોનો ઉપયોગ ન કરો. આટલું પ્રાસંગિક કહ્યા પછી હવે અહિંસા નામના યમની વધુ વિચારણા ક્રમશઃ કરતા રહીશું.

[illegible] શાંતિ. દુરાચારીથી [illegible]. માટે સદાચારી બનવું એ મોટામાં મોટી [illegible]ની સેવા છે. દુરાચારી બનવું એ વિશ્વના [illegible] મોટામાં મોટી કુસેવા છે. દેશસેવક, સમાજસેવક [illegible] ન હોય તો તે મોટામાં મોટી [illegible] અને સમાજની કુસેવા કરે છે. એવા દેશસેવકો અને [illegible] સમાજનું [illegible] નથી. [illegible], [illegible] કે દેશસેવક કે સમાજસેવક બનવા માટે [illegible] નથી. [illegible] શબ્દોમાં એવા દેશસેવકો અને સમાજસેવકોને [illegible] શબ્દોમાં [illegible] કે [illegible] જરૂર નથી. [illegible] દેશસેવા અને સમાજસેવાના [illegible] અને સમાજસેવાના [illegible] છે. [illegible] લેવા છે. બાકી [illegible] છે. [illegible] છે. સેવા માગે છે સાચું તન, મન અને ધનનું સમર્પણ. આજે તો પ્રજાના તન, મન અને ધનના સમર્પિત સેવા કરનારા નીકળી પડ્યા છે. નામ સેવાનું કામ હરામનું. સેવા કરનારમાં પ્રથમ તો પ્રજા ઉપર પૂર્ણ પ્રેમ જોઈએ. પ્રેમ વિનાની સેવામાં તો પછી પોલ જ હોયને? માટે પ્રથમ તો દેશસેવકો અને સમાજસેવકો પ્રજા ઉપરનો પ્રેમ કેળવે. પ્રજાને પોતાના કુટુંબ જેવી માને. પ્રજાનું સુખ તે અમારું સુખ અને પ્રજાનું દુઃખ તે અમારું દુઃખ આવી ભાવના કેળવે.

મ કરવાની કાળજી રહે. પરંતુ પશ્ચિમના દેશોના આંધળા
નુકરણથી 'આ લોક મીઠા તો પરલોક કોણે દીઠા' આ માન્યતા
નુસમાં ઘર કરી ગઈ છે. પરલોકમાં મારે એક દિ' આ બધી
યા મૂડી છોડીને ઓચિંતા ચાલ્યા જવાનું છે એ વાત જ
નુસ જાણે ભૂલી ગયો છે. પરલોકની જેણે ચિંતા ન હોય
પુણ્ય કરવાની ચિંતા શું કામ હોય? પુણ્ય બાંધવાની અને
લોકની ચિંતા જવાથી પરોપકારનાં કામો કરવાનો ઉત્સાહ ઘટી
ા. અને માણસને પુણ્યનાં કામ કરવાનાં ન રહ્યાં એટલે માણસ પાસે
ત્ર એક પરપીડનનું કામ રહ્યું. તેથી આજના વિજ્ઞાનયુગના
ણુસના ઝપાટામાં જે કોઈ પ્રાણી કે મનુષ્ય આવ્યો એટલે
ા પીડા, દુઃખ, નુકસાન, વધ, અપમાન કર્યા વિના રહેતો
ા. જેટલું આજે મનુષ્ય પરપીડન કરે છે તેજ તે સ્વપીડન
ટે જ થવાનું છે.

આજે મનુષ્યોમાં કે પશુઓમાં જે પીડાઓ દેખાય છે તે
રી ગત જન્મોમાં કરેલા પરપીડનમાંથી જ જન્મેલી છે. આ
મમાં જેટલી તમે બીજાઓને પીડાઓ કે દુઃખો આપશો તે
ગલા જન્મોમાં તમારે જ રોઈ રોઈને ભોગવવી પડવાની છે.
ખના દાનના બદલામાં દુઃખ જ મળે. તમારે બીજા જીવોને
ખનાં દાન દેવાં છે અને તેના બદલામાં સુખનાં દાન જોઈએ
તો તે નક્કી નહિ જ મળે. જેવું વાવો તેવું લણો. બાવળનાં
જ વાવીને કેરી ન પાકે.

જેમ આપણે એમ ઇચ્છીએ છીએ કે મને કોઈ દુઃખ કે
ડા ન આપે, મને કોઈ મારે નહિ, મારું કોઈ અપમાન ન
, મને કોઈ ગાળ ન બોલે, મારું કોઈ હલકું ન બોલે,

ખવાનો અધિકાર છે. આપણે બીજા જીવોની લાગણીઓને
પગલે પગલે કચડતા રહેવું છે અને બીજા જીવો મારી લાગણીઓને
સમજે—માન આપે એવી ઇચ્છા રાખવી તે કેવળ બેવકૂફી છે.
બીજાઓની લાગણીઓને સમજ અને સમર્થન આપ. પછી
બીજા જીવો આપોઆપ તારી લાગણીઓને સમજશે અને સમર્થન
આપશે. તું જે જાતના વ્યવહારની—વર્તાવની અપેક્ષા બીજા પાસે
રાખે છે તેવા જ પ્રકારના વ્યવહારની—વર્તનની અપેક્ષા તેઓ
તારી પાસે રાખે છે, તે તું કદી ભૂલીશ મા.

તું એમ ઇચ્છે કે મને બીજા માન આપે, મારો સત્કાર
કરે, મારું કહેવું માને, મારા વિચાર સાથે સંમત થાય,
હું બોલું તેનો કોઈ વિરોધ ન કરે, મને બીજા અનુકૂળ થઈને
રહે. તો સમજી રાખ કે તારી પાસે બીજા પણ તેવી જ અપેક્ષા
રાખે છે. તો તું પ્રથમ બીજાઓની અપેક્ષા પૂરી કર. પછી
તારી અપેક્ષા તો આપોઆપ પૂરી થશે. જે બીજા જીવોને
અનુકૂળ વર્તે તેને બીજા જીવો પણ અનુકૂળ વર્તે. જે બીજા
પ્રત્યે પ્રતિકૂળ વર્તે તેના પ્રત્યે બીજા જીવો પણ
પ્રતિકૂળ વર્તે.

બીજા જીવોની અપેક્ષાઓ સમજવી તેમાં જ સાચી સમજ
છે.

તું બીજાઓને અનુકૂળ થઈ જા. પછી તો જગત તારું
છે.

આજનો માનવ ખૂબ જ સગવડપ્રેમી બની ગયો છે.
મનમાની સગવડો મેળવવા અને ભોગવવા મનુષ્ય બીજા

[illegible]

[illegible] ના, નહિ તો નિર્દોષનું બ્રહ્મચર્ય તો ક્યારે [illegible] આજથી નિર્દોષનું બ્રહ્મચર્ય. એમ કહીને [illegible] પાલન કરે છે. [illegible] બ્રહ્મચર્ય સતત [illegible] બ્રહ્મચર્યનો ચમત્કાર.

માટે જો આ બ્રહ્મચર્ય સતત નિર્મળ પાલન કરીને પરમ પ્રકાશ પામો.

—[illegible] મંગળ [illegible]

ાટે પહેલો વિચાર પરનો કરવો પડે છે. વાતવાતમાં સ્વસુખનો
ચેચાર કરનાર પરસુખનો વિચાર કરી શકતો નથી. **સજ્જનને**
ા પરમાર્થ એ જ સ્વાર્થ હોય. સજ્જન તો સ્વનું
મગાડી પણ પરનું સુધારનારો હોય. જાતે અગવડ વેઠીને
ાણુ બીજાને સગવડ આપનારો હોય. કેવળ સ્વસુખનો જ વિચાર
મે તો નર્યો સ્વાર્થ છે. પરના ભલા માટે તો આપણા પૂર્વજોએ
ાણુનાં બલિદાન આપ્યાં છે. તે પૂર્વજોના પગલે પગલે ચાલી
આપણે પણ પરમપદને પ્રાપ્ત કરનારા બનીએ. એ જ મંગલકામના.

યોગ અંગેની વિશેષ વાતો હવે પછી–

વસ્ત્રહીનને વસ્ત્ર આપવું તે પણ પરોપકાર.
દરદીને દવા આપવી તે પણ પરોપકાર.
પડતાનો હાથ પકડવો તે પણ પરોપકાર.
પાપીનું પાપ છોડાવવું તે પણ પરોપકાર.
માંસાહારીને માંસ મૂકાવવું તે પણ પરોપકાર.
શરાબીનો શરાબ છોડાવવો તે પણ પરોપકાર.
જુગારીનો જુગાર છોડાવવો તે પણ પરોપકાર.
શિકારીનો શિકાર છોડાવવો તે પણ પરોપકાર.
ચોરની ચોરી છોડાવવી તે પણ પરોપકાર.
પરસ્ત્રીલંપટની લંપટતા છોડાવવી તે પણ પરોપકાર.
વ્યસનીનું વ્યસન છોડાવવું તે પણ પરોપકાર.
અધર્મીને ધર્મમાં જોડવો તે પણ પરોપકાર.
ઉન્માર્ગે ગયેલાને સન્માર્ગ બતાવવો તે પણ પરોપકાર.
હિંસકની હિંસા છોડાવવી તે પણ પરોપકાર.

આવા આવા તો પરોપકારના હજારો પ્રકારો છે. કોઈને
ઈ પ્રકારે પોતાની શક્તિ મુજબ પરોપકારનાં કામો કરતા
હેવું જોઈએ. પરોપકાર કરવો એ જ પુરુષનું ભૂષણ છે.
રોપકાર કરતો પુરુષ પગલે પગલે પુણ્ય બાંધે છે. પરોપકારી
રુષ સૌને પ્રિય લાગે છે. તેનું દર્શન સૌને આનંદ આપે છે.

પ્રાણી ઉપર પ્રેમ વધે એવું સાંભળો ભણો અને વાંચો.
મ બીજા પ્રાણીઓના હિતની ચિંતા કરાવે છે. પ્રેમ
ીજા જીવોને નુકસાન કરતો નથી. પ્રેમ પ્રેમીને હમેશાં
ખી જોવા ઇચ્છે છે. પ્રેમ દુ:ખમાં મદદ કરવા દોડી

મૂકવા જતાં નીચે હાથી પછડાઈ પડે છે અને ખુબ વેદના ભોગવી મરીને એક સસલાની દયા પ્યારા પ્રાણના ભોગે કરી તેના પ્રતાપે તેનું પુણ્ય ખુબ વધી જવાથી મગધ દેશનો રાજા શ્રેણિક, તેની રાણી ધારિણી તેની કુક્ષીમાં પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થાય છે. દિલથી કરેલી નિઃસ્વાર્થ દયાનાં દરિયા જેવડાં મીઠાં મોટાં ફળો અહીં જોવા મળે છે. હાથી જેવું પ્રાણી જ્યારે પોતાના પ્રાણના ભોગે પણ પરોપકાર કરી શકે છે તો માણસ જેવું બુદ્ધિશાળી અને શક્તિશાળી પ્રાણી ધારે તો કેટલું મોટું પરોપકારનું કામ કરી શકે? પણ પોતાનો જ સ્વાર્થ અને સુખ જોવાનું હોય ત્યાં પછી આવાં દયાનાં અને પરોપકારનાં કામ શી રીતે થાય?

ધારિણીને નવ માસ પૂરા થયા એટલે એક સુંદર સુકોમળ તેજસ્વી પુત્રને જન્મ આપ્યો. તેનું નામ મેઘકુમાર પાડવામાં આવ્યું. પાંચ ધાવમાતાઓથી લાલનપાલન કરાતો આઠ વર્ષનો થયો એટલે તેને વિદ્વાન પંડિત પાસે ભણવા મોકલ્યો. જોત-જોતામાં પોતાની તીવ્ર બુદ્ધિથી સકલ શસ્ત્રકળામાં અને શાસ્ત્ર-કળામાં પારંગત બની ગયો. ક્રમશઃ યૌવન વયમાં આવ્યો રાજા શ્રેણીકે પુત્ર ઉંમર લાયક થયો જાણી બીજા રાજાઓની સુંદર રૂપવંતી ગુણવંતી આઠ-આઠ રાજકન્યાઓ સાથે પરણાવ્યો. સ્વર્ગના દેવોની જેમ આ પરણેલી રાજકન્યાઓ સાથે સંસારનાં સોહામણાં સુખો ભોગવે છે. શરીરે બિલકુલ તંદુરસ્ત, દેખાવડો અને અલમસ્ત છે. માતા ધારિણીનો સ્નેહ આ મેઘકુમાર ઉપર પાર વિનાનો છે.

આજની શિવસેનાની તાકાત તો આ પરિગ્રહની ટોળકી આગળ કાંઈ જ વિસાતમાં નથી. ભલભલા ચમરબંધીઓ, વિદ્વાનો, પંડિતો, રાજાઓ, ચક્રવર્તીઓ, દેવો, દાનવો અને ઇન્દ્રો સુદ્ધાંને પણ પોતાના સકંજામાં લઈ લીધા છે. પરિગ્રહ આગળ ભલભલા પાણી પાણી થઈ જાય છે. પરિગ્રહે ભલભલાનાં પાણી ઉતારી નાંખ્યાં. આવા બળવાન પરિગ્રહનો પરાજય કરવામાં જ સાચી બહાદુરી છે, નહિ કે પરિગ્રહથી પરાજિત થવામાં.

પરિગ્રહ જોઈને અણનમ રહે, જરાયે લોભાય નહિ એ જ વીર પુરુષ છે. બાકી પરિગ્રહ જોઈને ગાંડાઘેલા થઈ જનારા તો કાયર પુરુષો છે. યુદ્ધના મેદાનમાં એકલા હાથે લાખો દુશ્મન સૈનિકોનું પાણી ઉતારી નાંખનાર વીર યોદ્ધાનું પણ પાણી પરિગ્રહ આગળ ઊતરી જાય છે. પરિગ્રહની તાકાત આગળ વીર યોદ્ધાઓ એક ક્ષણ પણ ટકી શકતા નથી. પરિગ્રહ નામના પાપ ગ્રહની અસર નીચે લગભગ આખું જગત આવી ગયું છે. પેલા દુનિયાના ગણાતા નવે ગ્રહો કદાચ અનુકૂળ હોય તોપણ આ દશમો પરિગ્રહ નામનો ક્રૂર ગ્રહ પેલા નવે ગ્રહોની શક્તિને તોડી નાંખે છે. અનંત કાળથી આ દશમા ગ્રહની લોહાના પાયે બેઠેલી પનોતી નહિ ઉતરે ત્યાં સુધી જગતનાં પ્રાણીઓ સુખી, સમૃદ્ધ અને સમર્થ બની શકવાનાં નથી.

કદાચ તમને મંગલ કે શનિનો ગ્રહ નડતો હશે તો તેની શાંતિ માટે ઉપાયો કર્યા હશે! પણ પરિગ્રહ નામના ગ્રહની

રિગ્રહ વધે એટલે આરંભ વધે અને આરંભ વધે
સંસાર વધે. અને સંસાર વધે એટલે મોક્ષની નજીક

આસા ઉપર ખુબ લગામો મન આ દૃષ્ટિએ રહેવો
કે આ સાધુઓએ તમામ પરિગ્રહ છોડી દીધો છે
પરિગ્રહથી તો ઘણાઓનાં જીવન પતન થયાં. આજે જે
અને પરદેશમાં આટલો અત્યાચાર ફેલાયો છે તેનું કારણ
એનો અભાવ છે. આજે સમાજમાં જ્યાં ત્યાં શ્રીમંતોનો,
તિઓનો ઘણો જ મહિમા કરવામાં આવે છે, પણ
ખબર છે કે આજના શ્રીમંતો અને ઉદ્યોગપતિઓ તો
પણ નરકના મહેમાન બનવાના છે. છતાં તેઓનો આજે
ભેજવાઈ રહી છે. આજકાલ લોકો શ્રીમંત અને
તિ કેવી રીતે બને છે તે તમે સારી રીતે જાણો છો.
અને નીતિ, સત્ય અને અહિંસાને બાજુ ઉપર મૂકીને
શ્રીમંતો અને ઉદ્યોગપતિઓના રાહ જોઈને નરકના
બીઓ બેઠા છે. ભલે થોડા દિવસ અહીં કસાઈના
બોકડાની માફક મોજમઝા કરી લે પછી તેઓના ભૂંડા
સમજો.

પુણીઆને મમ્મણ શેઠ પૈસાના લોભમાં મરીને સાતમી નરકે
ને? સુભૂમ ચક્રવર્તી મરીને સાતમી નરકે ગયો જ ને?
ધર્મ ગાયથી ધનવાન બન્યા અને ધનવાન બનીને
અધર્મ છોડ્યો નહિ તેની પછી અધમગતિ થાય
નવાઈ શું?

આ સંસારમાં કાયમની કોઈ માતા નથી કે પિતા નથી. કાયમનો કોઈ કોઈનો ભાઈ નથી કે ભગિની નથી. કોઈનો કોઈ કાયમનો પતિ કે કોઈ કોઈની કાયમની પત્ની નથી. સંબંધોમાં પરિવર્તન થયા જ કરે છે. વાસ્તવમાં તો કોને આ સંસારમાં માતા કહેવી કે કોને પિતા કહેવો, કોને પત્ની કહેવી ને કોને બહેન કહેવી એ એક મોટો પ્રશ્ન છે. કારણ કે આ જન્મની માતા ગયા જન્મોમાં અનેકવાર પત્ની થઈ ચૂકેલી છે. અને આ જન્મની પત્ની ભૂતકાળમાં અનેકવાર માતા પણ થઈ ચૂકી છે. આ જન્મનો પિતા ગયા જન્મોમાં અનેકવાર આપણા પુત્ર તરીકે થઈ ચૂકેલો છે. આમ આ સંસારના વિચિત્ર અને અસ્થિર સંબંધો છે. તત્ત્વદૃષ્ટિએ જોતાં આમાં કાંઈ તત્ત્વ નથી. ફક્ત વ્યર્થ મોહવશ મારું મારું કર્યા કરે છે.

આ પ્રમાણે પુત્રનાં વચન સાંભળી માતા ધારિણીએ વિચાર કર્યો કે આ પુત્ર હવે સંસારમાં રહેશે નહિ. વૈરાગ્યનો રંગ ચોળમજીઠનો લાગ્યો છે. હવે આને પરાણે આ સંસારના પિંજરામાં પૂરી રાખવાથી તે દુઃખી થશે. પરાણે પ્રીત ન થાય. એની પ્રીત પરમાત્મા મહાવીર ઉપર છે તો હવે ભલે તે ભગવાન પાસે દીક્ષા લઈ આત્મકલ્યાણ કરે. બળતા ઘરમાંથી બહાર નીકળતાંને કોણ પરાણે રોકી રાખે? જન્મ, જરા અને મરણથી બળતા આ સંસારરૂપી ઘરમાંથી નીકળી શીતળ અને સંપૂર્ણ શાન્તિવાળા સંયમઘરમાં જતાં પુત્રને હું કેમ રોકું? માટે હે વત્સ! તું ભલે દીક્ષા લેજે. મારી તને સંપૂર્ણ સંમતિ છે પણ તું મારી એક ઇચ્છા પૂર્ણ કરીને પછી તું દીક્ષા લે. પુત્ર કહે છે હે મારી માવડી! બોલ તારી શી ઇચ્છા છે તે મને જણાવ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] આવીને કહે છે કે કેમ! [illegible] નિમિત્તે આવેલા [illegible] ખાધા કે નહિ? આ વાણિયો કહે છે કે મેં તો તે ખાધા [illegible] આપી દીધા. આ સાંભળીને

પ્રવચન ૫

ગઈકાલના પ્રવચનમાં પરપીડન એ મહાપાપ છે અને પરોપકાર એ મોટું પુણ્ય છે તે વાત કરેલી. પરપીડનમાંથી જ બધાંયે દુઃખો, રોગો, પીડાઓ, યાતનાઓ, મુશ્કેલીઓ ઊભી થાય છે. પરોપકાર કરવાથી સઘળાંયે સુખો, સગવડો, શાંતિ, સ્વર્ગ અને સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે. સકલ દુઃખનું મૂળ પરપીડન (જીવહિંસા) છે. અને સકલ સુખનું મૂળ પરોપકાર (અહિંસા) છે. જે મનુષ્ય મન અને વચન, કાયાથી અહિંસક બની જાય તેના સાન્નિધ્યમાં આવેલાં હિંસક પ્રાણીઓ પણ પોતાનો હિંસકભાવ છોડી દે છે. અહિંસા પ્રાણીને બીજા પ્રાણીની નજીક લાવે છે. જ્યારે હિંસા એ એક પ્રાણીને બીજા પ્રાણીથી દૂર કરાવી વિખૂટા પાડે છે. અહિંસા સોયનું કામ કરે છે, જ્યારે હિંસા એ કાતરનું કામ કરે છે. અહિંસાથી સૌને શાંતિ, જ્યારે હિંસાથી સૌને અશાંતિ. હિંસા એ આગ છે, જ્યારે અહિંસા એ ઠંડું પાણી છે. હિંસા એ અંધકાર છે, જ્યારે અહિંસા એ પ્રકાશ છે. હિંસા એ ગંદવાડ છે જ્યારે અહિંસા એ સુગંધ છે. હિંસા એ કાંટો છે, જ્યારે અહિંસા એ તે કાંટાને કાઢવાની અણીદાર સોય છે. અહિંસા એ દયાળુ છે, જ્યારે હિંસા એ નિર્દય છે. અહિંસા સૌને પ્રિય છે, જ્યારે હિંસા એ સૌને અપ્રિય છે. પણ પોતાના માટે, બીજાના માટે નહિ. મારી કોઈ હિંસા ન કરે મારી 'સૌ રક્ષા કરે' પણ આ

અવતાર લેશે. ત્યાં પણ જીવહિંસાઓ કરીને ત્રીજી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને પુનઃ સિંહ થશે. ત્યાં ભયંકર હિંસાઓ કરીને ચોથી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને પુનઃ સાપ થશે. ત્યાં ખૂબ જ હિંસાઓ કરીને પાંચમી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને સ્ત્રી થશે. જે મહાકામી અને મહાક્રૂર હશે.

તે સ્ત્રી મરીને છઠ્ઠી નરકમાં જશે. ત્યાંથી નીકળીને મનુષ્ય થશે. આ માણસ બહુ જ માયાવી, માંસાહારી, મદિરા પીનારો, પરસ્ત્રીલંપટ, મહાહિંસક, નિર્દય હશે. તેથી ખૂબ જ પાપો કરીને આ મનુષ્ય સાતમી નરકમાં જશે. ત્યાંથી ૩૩ સાગરોપમનું અતિ દુઃખમય આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને જલચર પંચેદ્રિય થશે. પછી માછલો, મગરમચ્છ, કાચબો, હાથી, ઘોડો, ગધેડો, ઊંટ, કુક્કર, કીડી, મંકોડો, માખી, મચ્છર વગેરેનાં કરોડો જન્મો કરીને વનસ્પતિમાં અને પાણી વગેરેમાં લાખો વાર જન્મશે. આમ ભવવનમાં ભટકી ભટકીને ભૂંડા હાલે મરી મરીને છેવટે ભગવાન મહાવીર ગૌતમને કહે છે તે જીવ સુપ્રતિષ્ઠિત નગરમાં શેઠના ત્યાં પુત્ર તરીકે જન્મશે. ત્યાં સાધુઓ પાસે ધર્મ સાંભળીને સાધુ થઈને ઘણાં વર્ષો સુધી સંયમ, તપ અને બ્રહ્મચર્યનું નિર્મળ પાલન કરીને સમાધિપૂર્વક શરીર છોડીને પ્રથમ દેવલોકમાં જશે. ત્યાં દેવલોકનું આયુષ્ય સુખે સુખે પૂર્ણ કરીને મહાવિદેહ નામના ક્ષેત્રમાં જન્મી, દીક્ષા લઈ સકલ કર્મોનો ક્ષય કરીને મોક્ષ પામશે. જોયું ને પરપીડનનું પરિણામ ?

બોલો એક રાજાના જન્મમાં ખૂબ જીવહિંસાઓ કરી, પ્રજાને ખૂબ ત્રાસ આપ્યો, અન્યાય કર્યો તેનું ભયંકર પરિણામ કેટલાંયે જન્મો સુધી તે રાજાને ભોગવવું પડ્યું. માટે દુઃખી

એક ચકલા–ચકલીનું જોડલું કામક્રીડા કરતું હતું તેના ઉપર પડી ગઈ. નજર પડયા પછી મનનું મશીન થઈ ગયું ચાલુ. એકવાર મનનું મશીન શરૂ થઈ ગયા પછી તેને સદ્–વિચારની બ્રેક મારતાં ન આવડે તો જીવનમાં મોટું તોફાન ઊભું થાય છે. વિચારની શક્તિની તાકાત કેમ ન સમજતા. તેથી આ લક્ષ્મણા સાધ્વી પેલું ચકલાચકલીનું દૃશ્ય જોઈને વિચાર કરવા લાગી કે ભગવાને સાધુઓને આ મૈથુનક્રિયાની છૂટ કેમ ન આપી? પણ ભગવાન તો અવેદી છે તેથી તે વેદીના દુઃખને શું જાણે? આ વિચારણા ઉપલક દૃષ્ટિથી જોતાં સામાન્ય લાગે પણ તે વિચારોનું પૃથક્કરણ કરીએ તો તે ભયંકર લાગે. ભગવાન તો સર્વજ્ઞ છે તેથી વિશ્વના તમામ જીવોના શારીરિક અને માનસિક દુઃખો સાક્ષાત્ જાણે છે. પછી વેદીનું (મોહના ઉદયવાળાનું) દુઃખ કેમ ન જાણે? અને મૈથુનક્રિયાનું પાપ રાગ (આસક્તિ) વિના થતું નથી. અને તે ક્રિયામાં નવ લાખ જીવોની હિંસા થાય છે. તેથી ભગવાન તેની છૂટ કેમ આપે?

લક્ષ્મણા સાધ્વીને આવો ક્ષણભર વિચાર મનમાં આવી તો ગયો, પરંતુ તુરત જ પશ્ચાત્તાપ થયો કે 'હાય? મેં બહુ ખોટું વિચાર્યું'. લાવ ત્યારે ગુરુમહારાજ પાસે જઈને તે માનસિક પાપ પ્રગટ કરી પ્રાયશ્ચિત્ત કરું? એમ વિચારીને જ્યાં ગુરુમહારાજ પાસે જવા જાય છે તો સામેથી અપશુકન થાય છે. વળી બીજી વાર જવા જાય છે તોપણ અપશુકન થાય છે. ત્રીજી વાર પણ અપશુકન થયા છતાં તેની પરવા કર્યા વિના તે તો ગઈ ગુરુમહારાજ પાસે. હિંમત કરીને ગુરુમહારાજ પાસે તો આવી, પણ હવે પાપને પ્રગટ કરવાની હિંમત તૂટી

બીજી બાજુ વ્રતનિયમોનું ખૂબ પાલન કરતા રહેવું જેથી સહજભાવે અહિંસાનું પાલન થાય. મંદિરમાં જઈને ભગવાનની ભક્તિમાં સમય ગાળો, કથાઓ સાંભળવામાં સમય ગાળો, સારાં સારાં ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચવામાં સમય ગાળો, સત્સમાગમમાં સમય પસાર કરો. સત્કાર્યોમાં સદા પરોવાયેલા રહો. જીવનમાંથી શક્ય તેટલી સગવડો ઓછી કરો. જીવનજરૂરિયાતો ઘટાડો. ધનનો લોભ ઓછો કરો. ધન અને ધંધાની ધૂનને બદલે હવે ભગવદ્‌ભક્તિની અને ધર્મની ધૂન લગાડો.

હું કોણ? અને મારું શું? તેનો વારંવાર વિચાર કરો. આ જીવન તો એક સ્વપ્ન જેવું છે માટે એક અતિ અલ્પ જીવન ખાતર તમારો ભાવિનો અનંતો કાળ દુઃખમય અંધકારમય ન બની જાય તે માટે ખૂબ જાગ્રત રહો.

જેને મૂકીને મરવાનું છે તેનો આટલો બધો મોહ શાનો? મરતાં સાથે આવે અને આપણને સુખી કરે તેનો મોહ રાખો. જે સાથે આવે નહિ અને તેના યોગે પરલોકમાં જીવ દુઃખી થાય તેનો સંગ છોડો.

જે સદ્‌ગતિમાં લઈ જાય તેનો સંગ ખૂબ કરો. જે દુર્ગતિમાં લઈ જાય તેની દોસ્તી છોડો.

અહિંસા એ સદ્‌ગતિમાં લઈ જનારું વિમાન છે. જ્યારે હિંસા એ નરકમાં નીચે ઊતરવાની નિસરણી છે. માટે સૌ કોઈ અહિંસાદેવીની ઉપાસના કરીને સદ્‌ગતિને સાધો.

એ જ મંગલકામના—

લાભ નથી, પરંતુ યોગની વાતો સાંભળીને શક્ય જીવનમાં
ઉતારવાની છે. યોગનું સ્વરૂપ જાણીને યોગનું મહત્ત્વ
ં મનમાં ઠસાવવાનું છે. યોગનું મહત્ત્વ મનમાં બરાબર
જાય એટલે ભોગનું મહત્ત્વ મનમાંથી નીકળી જાય. એક જ
ં મનુષ્ય કદીયે ભોગની સ્થાપના અને યોગની સ્થાપના
શકતો નથી. જો યોગનો ખપ હોય તો ભોગને ભૂગર્ભમાં
ી દેવો જ પડશે. જેમ અંધકાર ને પ્રકાશ એકસાથે ન રહે
યોગ અને ભોગ તે બંને સાથે ન રહે યોગના પ્રેમીને
નો પ્રેમ ન હોય. યોગ ગમે તેને ભોગ કેમ ગમે? સત્ય
તેને અસત્ય કેમ ગમે? અહિંસા ગમે તેને હિંસા કેમ
? યોગસાધના માટે આપણે ઘણાં ઘણાં શરીરનાં સુખોનો
ા આપવો પડશે. માત્ર શરીરને પંપાળી રાખવાથી યોગ
સધાય, પણ ભોગ સાધના થશે. શરીરને બહુ મહત્ત્વ
રનારો આત્માને બહુ મહત્ત્વ આપી શકતો નથી.
ખેક સુખ જોઈએ છે તો શરીરસુખ છોડવું જ પડશે.
ા શરીરના સુખોએ તો સાચા સુખનું સત્યાનાશ
ર્યું છે. શરીરસુખના કારણે જ આપણે અત્યાર સુધી સાચા
ખત સુખથી વંચિત (વેગળા) રહ્યા છીએ. શરીરની માયા
! તો શિવની માયા લાગે. યોગસાધના કરવી એટલે
ાની ધાર ઉપર ચાલવા જેવું દુષ્કર કામ કરવા જેવું છે.
મને ભોગનો ભય લાગે તો મન યોગરૂપી યોગીના ખોળામાં
ઈ બેસે. ભોગમાં આત્માની જરાયે સલામતી નથી. જ્યારે
ગમાં આત્માની સંપૂર્ણ સલામતી છે. યોગસાધના માટે
પણ મનને તૈયાર કરવાની જરૂર છે. અનાદિકાળથી ભોગભૂખ્યું

[illegible] મુખવાસ પણ જોઈએ. અઠવાડિયે એકાદ બીડું [illegible]
[illegible] પણ જોઈએ.

કપડામાં પણ સાદું ધોતિયું અને [illegible] નહીં ચાલવું.
[illegible] મનગમતાં વિવિધ રંગનાં, વિવિધ [illegible]નાં કિંમતી
[illegible] જોઈએ. તે પણ એકાદ જોડીથી ન ચાલે. ઋતુસાર જોડી
[illegible] જોડી જોઈએ જ. માથામાં નાંખવા [illegible]
[illegible] ન ચાલે, એનાં કીમતી સુગંધીદાર [illegible] જોઈએ.
[illegible] જ જોઈએ, [illegible] જોઈએ. [illegible]

[illegible]

સાચા ગુરુના અને શાસ્ત્રોના સતત સંગથી સંતોષ આવશે. સંતોષ આવ્યો એટલે સમજજો કે હવે જીવનરૂપી ગગનમાં અધ્યાત્મનો સૂર્ય ઊગ્યો. સંતોષ આવશે એટલે આત્મચિંતા કરવાનો પૂરતો સમય મળવાનો. આત્મચિંતા જેમ જેમ વધશે તેમ તેમ જડ ચિંતા ઘટશે. માટે સંતોષ જેવો મનુષ્યનો બીજો કોઈ મિત્ર નથી. મનુષ્યને સંતોષરૂપી મિત્ર જ સુખી બનાવશે. આ મિત્રની મિત્રતા જે મૂકી દેશે તે મનુષ્ય અવશ્ય દુઃખી થશે તેમાં જરાયે શંકાને સ્થાન નથી. સંતોષ વિના જીવન સુખી, સ્વસ્થ અને સ્વચ્છ નહિ બને. સંતોષ વિના સત્સમાગમથી વંચિત રહેવાશે.

ગરીબ પણ સંતોષી હોય તો સુખી અને શ્રીમંત પણ જો અસંતોષી હોય તો દુઃખી. સંતોષરૂપી લાકડીના ટેકા વગર સાધનાના માર્ગ ઉપર બરાબર ચાલી શકાશે નહિ. સંતોષ વિના યોગસાધના શક્ય નથી. માટે યોગસાધનાનો ખરેખરો પ્રેમ હોય તો ભૌતિક સુખસંપત્તિનો પ્રેમ જતો કરીને યોગ-સાધનામાં રોજ થોડી થોડી પણ પ્રગતિ કરતા રહેવું. સાધ્ય સાચું હોય અને સાધન સાચું અને શુદ્ધ મળી ગયા પછી સાધનામાં સાધકે કચાશ રાખવી ન જોઈએ. સાધ્યને સિદ્ધ કરવા માટે તેની સાધના પાછળ ફના થવા સુધીની સાધકમાં તૈયારી હોવી જોઈએ. સાધના કરતાં મુસીબતો આવે તો તેની પરવા કર્યા વિના આગળ ને આગળ વધતા રહેવું જોઈએ. ભૌતિક સુખનો અને સંપત્તિઓનો અસંતોષ દૂર કરી સંતોષને સાધીને સિદ્ધિગતિને સૌ પામો.

—એ જ મંગલકામના

પ્રસંગ પામીને ઉત્તમ જીવો પામી જાય છે અને તે જ
ંગ પામીને પામર જીવો હારી જાય છે. કયા પ્રસંગ પર
ો વિચાર કરવો તે પણ આવડવું જોઈએ.

બોલો, ત્યાગમાં વજ્રબાહુને તેની નવોઢા પત્નીએ રાજ-
મારોએ સુંદર સાથ આપ્યો? માટે કોઈને સાથ આપો તો
યાં કામોમાં આપજો. પાપનાં કામોમાં નહિ.

પ્રાણાયામથી પાપી વિચારો જાય, પુણ્ય વિચારો આવે
ને ટકે. સારા વિચારો આવેલા જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી
ી જાય તો બેડો પાર થાય. સારા વિચારોને ટકાવવા જોઈએ
ત્ય શાસ્ત્રશ્રવણ, તેના ઉપર મનન, ચિંતન અને નિરંતર
ું નવું શાસ્ત્ર અધ્યયન.

શાસ્ત્રના આલંબને ટકે શુભ વિચારો. માટે પ્રાણાયામ
મના યોગના ચોથા અંગને લાવવા અંતર્મુખ બનવા પૂરતો
શ્વાસ કરી પરમપુનિત પંથને સૌ પામો.

—એ જ મંગલકામના

ભોળા માણસો તેનું માનવા તૈયાર થતા નથી. આના ઉપર તમને એક દૃષ્ટાંત કહું તે ધ્યાનથી સાંભળો : એક શહેરમાં એક સોની હતો. પણ તે મહાઠગ હતો. એક દિવસે એક ગામડાનો ભરવાડ સોનાની લગડી લઈને આ સોનીની દુકાને આવ્યો. આ ભરવાડ સોનીને સોનાની લગડી આપીને કહે છે કે એમાંથી બે કડાં બનાવવાનાં છે. સોની આ ભોળા પણ ભોટ ભરવાડને કહે છે કે જો ભાઈ, આ શહેરમાં મારા દુશ્મનો ઘણા ચોકસીઓ રહે છે. તેથી પાછળથી તું મારું બનાવેલું કડું તું તેમને બતાવવા જઈશ તો તે એમ જ કહેવાના કે આ તો પિત્તળનું કડું છે. માટે તું સમજીને મને કામ સોંપજે. આ ભોળો ભરવાડ સોનીને કહે કે તમે મારાં કડાં બનાવો. હું બીજા કોઈ ચોકસીઓનું સાંભળનાર નથી.

આ ભરવાડ તો સોનીને કામ સોંપીને ગયો. આપેલી મુદતે ભરવાડ કડાં લેવા શહેરમાં સોનીની દુકાને આવ્યો. સોની આ ભોળા ભરવાડને સાણસામાં લેવા કહે છે કે આ સોનાનાં કડાં લઈને શહેરમાં પેલા બધા ચોકસીઓ પાસે ચોકસાઈ કરી આવ. પણ જોજે મારું નામ ન લેતો કે આ પેલા સોનીએ મને આ કડાં બનાવી આપ્યાં છે. ભોળો ભરવાડ તો સોનીના શીખવ્યા મુજબ તે સોનાનાં કડાં લઈને ગયો ચોકસીઓની દુકાને પરીક્ષા કરાવવા. બધા ચોકસીઓએ તો તે કડાં હાથમાં લેતાં જ કહ્યું કે આ તો નરદમ સોનાનાં છે. તેથી ભરવાડ સોની પાસે આવ્યો પાછો. હવે આ સોની આ ભરવાડને કહે છે કે લે હવે આ બે કડાં અને જા ફરી તે જ ચોકસીઓની દુકાને

આ મુંજરાજને છેવટે દગો દીધો અને તેણે તેના
દીધું કે મુંજરાજ મને ઉપાડી જવા આવ્યો છે.
કહે છે કે 'સ્ત્રીઓનો બહુ વિશ્વાસ કરવો નહિ'
કામાંધ એવો આ મુંજરાજ સમજી ન શક્યો.
ના રાજાને ખબર પડતાં જ પોતાના સૈનિકો દ્વારા
તેને પકડાવીને જેલ ભેગો કરી દીધો. આટલાથી રાજા
ન પામતાં મુંજરાજને પગમાં બેડીઓ સાથે પોતાની
નીમાં ઘેર ઘેર ભિક્ષા મંગાવે છે. છેવટે ભૂંડા હાલે
રાજા મરે છે.

વર્તમાનમાં રશિયાના માજી વડાપ્રધાન ક્રુશ્ચોવના શા હાલ
ા તે તમે જાણો છો. અમેરિકાના પ્રમુખ કેનેડીના શાસનકાળ
મિયાન રશિયામાં આ ક્રુશ્ચોવની વીરહાક વાગતી હતી. પણ
ીના છેઠા ભાગમાં તે ક્રુશ્ચોવ સત્તા ઉપરથી ફેંકાઈ ગયો. આજે
દુનિયા તેને ભૂલી પણ ગઈ. તેના ફોટા પણ રશિયામાંથી નવી
સરકારે અદૃશ્ય કરી દીધા. આવો છે વિચિત્ર સંસાર. સંસારમાં
બધું જ સરકતું—બદલાતું—પલટાતું જ રહે છે. બધું જ
ર. કોઈ વસ્તુ કે વ્યક્તિનું ઠેકાણું નહિ. ક્યારે કઈ વસ્
યક્તિ દગો દે તેનું કંઈ જ કહેવાય નહિ. આત્મા અ
ત્માના ધર્મ સિવાય બધું જ અસ્થિર—અનિત્ય. માટે અનિત્ય
વી સંપત્તિ દ્વારા દાનપુણ્ય કરી લેવા જેવું છે. અનિત્ય એવા
નથી નિત્ય એવો ધર્મ સાધી લેવા જેવો છે.

ભિખારીઓ તો તમારા ઘેર આવીને તમને બોધપાઠ આપે
...બલો. જો અમને તમે દાન નહીં આપો તો તમારાં

છે-ઈર્ષા છે. માટે તમે તેમને ખોટા કહો છો. બોલો, આનો
ઇલાજ? અસત્યને સત્ય માની બેઠેલાઓને સત્ય માર્ગે
વવાનું કામ ઘણું કઠીન. કોરી સ્લેટ જેવા માણસો ઉપર
ત્યનો એકડો કાઢીને બતાવવો સહેલો. અસત્યમાંથી સત્યને
ાધવું તે નાનુંસૂનું કામ નથી. સાચા–ખોટાનો વિવેક કરવો
માં જ બુદ્ધિ મળ્યાની સફળતા છે. ખોટાને પકડી રાખવામાં
હિ. ખોટાની સેવાથી ખોવાનું છે, સાચાની સેવાથી સદાશ્રેય છે.

એક વાર પણ સત્યનું દર્શન જીવને થઈ જાય તોપણ
બેડો પાર છે.

અસત્યના કેટલાક નમૂનાઓ

(૧) આત્મા નથી.
(૨) આત્મા નિત્ય નથી
(૩) આત્મા કર્મનો કર્તા નથી.
(૪) આત્મા કરેલા કર્મનો ભોક્તા નથી અથવા કર્મ જેવી કોઈ ચીજ નથી.
(૫) મોક્ષ નથી.
(૬) મોક્ષનો ઉપાય નથી.
(૭) આત્મા છે, પણ દેહ વ્યાપી નથી.
(૮) આત્મા છે, પણ આત્મામાં જ્ઞાન નથી, સુખ નથી.
(૯) કર્મ છે, પણ આત્મા ઉપર તેની કાંઈ અસર નથી.
(૧૦) આત્મા અને કર્મનો અનાદિ સંબંધ નથી.
(૧૧) આત્મા અને કર્મનો દૂધ પાણી જેવો સંબંધ નથી, પણ સાપ અને કાંચળી જેવો સંબંધ છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible] પ્રેમથી બન્નેનો સંસાર
[illegible] છોકરા મોટા થતા ઉ-
[illegible] ચાર ચાર છોકરા થયા. [illegible] આ
[illegible] મોટા છોકરા સાથે તેનો પિતા જમવા બેઠો છે.
[illegible] ના પતિને ખૂબ જ આગ્રહ કરી કરીને જમાડે
છે. આ પ્રસંગે આ સ્ત્રીના પતિને ભૂતકાળની એકદમ
[illegible] યાદ આવી અને જરા હસી પડયો. તેથી બાજુમાં
[illegible] છોકરો પોતાના બાપને કહે છે કે બાપુજી! તમે આજે
[illegible] કેમ? કંઈ નહીં બેટા અમસ્તુ હસ્યો. છોકરો કહે ના
[illegible] જી! જરૂર કંઈક છે. નહિતર આપ કદી અમસ્તુ હસો
[illegible] છોકરાએ પકડી જીદ. છેવટે બાપે ગંભીરતા ગુમાવીને
[illegible] કે આ તારી માએ તો મને નાંખ્યો હતો કૂવામાં. હેં
[illegible] પુજી શું કહો છો? હા, તદ્દન સાચી વાત છે. આ પિતાપુત્ર
[illegible] થતી વાત પેલી બાજુમાં રસોડામાં બેઠેલી સ્ત્રીએ સાંભળી
[illegible] થી. અને સખ્ત આઘાત લાગતાં ત્યાંને ત્યાં મરી ગઈ.
[illegible] ઈની ગુપ્ત વાતો વિચાર્યા વગર જ્યાં ત્યાં ખોલી નાંખનારા

તમારા કરતાં વધુ દાન આપ્યું આ સાંભળી ગજનલાલ ગભરાયા
નહિ, પણ મુરઝાયા.

ચંપા બહેન કરતાં સવિતા બહેન વધુ તપસ્વી છો ! આ
સાંભળી સવિતા બહેનનું મોઢું મરડાઈ ગયું.

અરે ! આ બે દીકરામાંથી એક દીકરાની જરા વધુ પ્રશંસા
કરે છે તો બીજો ભાઈ ચીડાઈ પડે છે. આજના સમાજમાં જ્યાં
જુઓ ત્યાં આ ઈર્ષ્યાનું અનિષ્ટ તરફ ખૂણે જ ફાલેલું દેખાશે.
કોઈ કોઈની ઉન્નતિમાં જાણે રાજી જ નહિ એવું દેખાય.
આવા ઈર્ષ્યાળુ માણસોના જીવનમાં જરાયે શાંતિ ન હોય. પરંતુ
સુખ જોઈ રાજી થાય તેને જ શાંતિ હોય. આજે તો બે સગા
ભાઈઓમાં પણ ઈર્ષ્યા ભારે. એક ભાઈ પાસે એક લાખ રૂપિયા
હોય અને બીજા ભાઈ પાસે બે લાખ રૂપિયા હોય તો લાખ
રૂપિયાવાળો ભાઈ એમ ઈચ્છે કે કાં મારા ચાર લાખ થાઓ
અથવા મારા ભાઈના અધો લાખ થાઓ. પણ મારા કરતાં
પૈસામાં મારો ભાઈ ચડિયાતો ન રહેવો જોઈએ.

કોઈ નીચી ખુરશી ઉપર બેઠેલો ઊંચી ખુરશી ઉપર
બેઠેલાની ઈર્ષ્યા કરે છે. લખપતિ કરોડપતિની ઈર્ષ્યા કરે છે.
ભાડુઆત મકાનમાલિકની ઈર્ષ્યા કરે છે. મજૂર મિલમાલિકની
ઈર્ષ્યા કરે છે. સામાન્ય વિદ્યાર્થી હોંશિયાર વિદ્યાર્થીની ઈર્ષ્યા
કરે છે. ચૂંટણીમાં એક ઉમેદવાર બીજા ઉમેદવારની ઈર્ષ્યા કરે છે.
એક રાષ્ટ્ર બીજા રાષ્ટ્રની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક મિનિસ્ટર બીજા
મિનિસ્ટરની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક અધિકારી બીજા અધિકારીની
ઈર્ષ્યા કરે છે એક દાનેશ્વરી બીજા દાનેશ્વરીની ઈર્ષ્યા કરે છે.

માયાને જે મનુષ્ય મૂકી દે તેને મરણ મૂકી દે છે. સરળતા વિના સિદ્ધિ ક્યાં છે? સરળ આત્માની જ જીવનશુદ્ધિ થાય. માયા દંભ તો અધ્યાત્મ માર્ગમાં એક મહાન આડ સમાન છે.

માટે મહાન બનવા માયારૂપી રાક્ષસીને સરળતારૂપી શાલા વડે ભેદી નાંખો. માયા રાખીને કરેલી પ્રભુભક્તિ, તપ, જપ, વ્રત નિષ્ફળ જાય છે.

હવે સાતમો અજ્ઞાનતા નામનો દોષ તેનો થોડોક વિચાર કરી લઈએ. આ અજ્ઞાનતા એક પ્રકારની મુર્ખતા જ કહેવાય. મૂર્ખ મનુષ્ય પોતાના હિતાહિતનો, સારાસારનો વિવેક કરી શકતો નથી, અજ્ઞાનતાના યોગે જ પાપો થાય છે. સઘળા યે પાપોનું મૂળ હોય તો અજ્ઞાનતા છે. ક્રોધ પણ અજ્ઞાની જ કરે છે, અભિમાન પણ અજ્ઞાની કરે છે. માયા પણ અજ્ઞાની કરે છે, લોભ પણ અજ્ઞાની કરે છે, હિંસા, જૂઠ, ચોરી, મૈથુન પરિગ્રહ વગેરેનાં પાપો પણ અજ્ઞાની મનુષ્ય જ કરે છે. આ અજ્ઞાનને કાઢવા આત્મજ્ઞાની, ત્યાગી સદ્ગુરુઓનું શરણ લેવું પડશે. માત્ર લખતાં વાંચતાં કે ભાષણ આપતાં આવડવાથી જ્ઞાની બની જવાતું નથી. સાચું જ્ઞાન તો પાપોથી મનુષ્યને બચાવે. સાચું જ્ઞાન તો મનુષ્યને ઇન્સાન બનાવે. સાચું જ્ઞાન તો મનુષ્યને ત્યાગ તરફ લઈ જાય. સાચું જ્ઞાન મનુષ્યને પરમાત્મા તરફ લઈ જાય. સાચું જ્ઞાન તો મનુષ્યને સદ્ગુરુના ચરણના દાસ બનાવે.

અજ્ઞાની મનુષ્યની પ્રવૃત્તિઓ પણ પરિણામના વિચાર વિનાની અવિવેકભરી હોય છે. તેથી નિષ્ફળ પ્રવૃત્તિઓ કરતો

બનો, પણ મનના માલિક બનો. મનરૂપી મદારી આ જીવરૂપી માંકડાને વિષયોની લાલચ આપીને સંસારના ચોગાનમાં સંજ્ઞાઓનું ડાકલું વગાડીને નચાવી રહ્યો છે. વિષયનું લાલચુ એવું જીવરૂપી માંકડું નાચવામાં પણ આનંદ માને છે. મનના નચાવ્યા બહુવાર નાચ્યા. હવે આવા ઉત્તમ જન્મમાં આવા નાચ શોભે નહિ. તમે તમારી જાતને જરા ઓળખો, તમે તમારી ચીજને ઓળખો. તમે કોણ? તમારી ચીજ કઈ? ક્યાં ફસાઈ પડ્યા છો? કઈ ચીજને બાથમાં ઘાલી બેઠા છો તેનું જરાયે તમને ભાન છે ખરું?

સંસાર એટલે મોહરાજાનું ઘર. મોહરાજા એટલે આપણો ક્રૂર શત્રુ. આ મોહરાજાના રાજ્યમાં આ જીવની જરાયે સલામતી નથી. જ્યાંથી જલદી ભાગી છૂટવાનું છે ત્યાં આ જીવ આરામથી બેઠો છે. ભયના સ્થાનમાં નિર્ભય બેઠો છે. જે પૈસા, પત્ની, પરિવાર ભોગ અને ભોજનો પોતાનાં નથી, પોતાના ભલાનાં નથી તેને અનાદિકાળથી બાથ ભીડીને બેઠો છે. શત્રુઓને પરમમિત્રો માની અજ્ઞાન જીવ બેઠો છે. સાચા મિત્રોને છોડી દીધા છે. મોહરૂપી મદિરાનું નિત્ય પાન કરાવે તેવા મિત્રોના મોહમાં આ જીવ પડ્યો છે. મોહના નશામાં આ જીવને વાસ્તવિક નથી પોતાના હિતાહિતનું ભાન. ભાન ભૂલીને ભવવનમાં આ આપણો જીવ અનંત અનંતકાળથી ભટકી ભટકીને દુઃખ દુઃખી થઈ રહ્યો છે.

નીજગુણના સંગીને વળી વિષયનો સંગ કેવો? ચક્રવર્તી રાજા એક ભિખારીનો સંગ કરે તો કેવો લાગે? તેમ ચિદા-

લીલાબહેન વસંતલાલ	માલેગામ	શ્રુતપ્રેમી
[illegible]ાબહેન રાજેન્દ્ર શાહ	,,	,,
ખુશાલ દામોદર મહેતા	,,	,,
વસંતલાલ દામોદર	,,	,,
પી. ટી. મહેતા	,,	,,
નવલરાય શાહ	,,	,,
જૈન	,,	,,
નાણાવટી	,,	,,
સતીશ	,,	,,
પદમલાલ પૂનમચંદ શાહ	,,	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]તા	,,	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]મા		,,
		,,

ડાતો દવા ખાય, નીરોગી નહિ. તેમ કામરોગથી પીડાતો ામી જ કામભોગને ઇચ્છે, નહિ કે નિષ્કામી. (કામની પીડા વેનારો).

કામભોગો એ જીવની ભારે વિટંબણા છે. कामान् मुक्तिरेव क्तिः । કામથી મુક્તિ મેળવવી એ જ સાચી મુક્તિ (સ્વતંત્રતા) છે,

કામવાસનામાં તો ભારે ગુલામી કરવાની છે. કામ એ ર્મોનું ઉત્પાદન કરવાનું કારખાનું છે.

પ્રશ્ન : કામને કાઢવાનો ઉપાય શો?

જવાબ : કામનું મારણ કામ છે.

આના ઉપર એક ઉદાહરણ આપું તે સાંભળો :

એક ગામમાં એક સુખી શેઠ હતા. શેઠને એક દીકરો તો તે પરણ્યા પછી પરદેશ કમાવા માટે ગયેલો. પરદેશમાં રહ્યા કરતાં વધુ વર્ષો થઈ ગયાં. આ બાજુ દેશમાં તેની સ્રીને તિના દીર્ઘકાળના વિયોગમાં કામવાસના જાગી. તેથી પોતાની ખાસ દાસીને બોલાવીને કહે છે કે કોઈ સુંદર નવજવાનને ગોલાવી લાવ. હું તને પછી ખુશ કરીશ. દાસી સારી હતી તેથી આ કુલવિરુદ્ધ અને ધર્મવિરુદ્ધ વાત પોતાના શેઠને કહી. શેઠ ખૂબ જ અનુભવી અને વિવેકી હતા. તેથી શેઠે વિચાર કર્યો કે 'આ પુત્રવધુ' નવરી બેસી રહે છે તેથી જ તેને આવો વિચાર થયો છે. 'નવરું મન ભૂતનો વાસ' માટે નવરી એવી આ પુત્રવધૂના મનમાં કામવાસનાના ભૂતનો વાસ થયો છે. માટે મારે તેને ઘરનો તમામ કારભાર સોંપી દેવો 'જેથી તે મોટા ઘરના કારભારમાંથી ઊંચી આવે તો પછી આવા કામવાસનાના

ગયું. તેથી વાણિયાને કહે કે તારા પગમાં પડું છું અને હવે તું મને છોડ. વાણિયાને પણ હવે આ લપમાંથી છૂટવું હતું તેથી તેણે ભૂતને મુક્ત કર્યું અને વાણિયો સુખી થયો.

જેમ યુક્તિથી ભૂત પાસેથી કામ કઢાવી લઈ વાણિયો સુખી થયો તેમ આપણે પણ આ મનરૂપી ભૂત પાસેથી યુક્તિપૂર્વક ધર્મનું કામ, પ્રભુભક્તિનું કામ, પરમાત્માના જાપનું કામ કઢાવી લેવાનું છે. આ મનને નવરું તો પડવા દેવું નહિ.

એક ઠેકાણે શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે કે:

काम ! जानामि ते मूलं, संकल्पात् किल जायसे ।
अतः ते न करिष्यामि, ततो मे किं करिष्यसि ॥

હે કામ! હું તારી ઉત્પત્તિનું મૂળ સ્થાન જાણું છું. તું સંકલ્પમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે તેની મને ખબર છે. માટે હું તારો સંકલ્પ (વિચાર) જ નહિ કરું તો તું મને શું કરવાનો છે?

મનુષ્ય નવરો બેઠો કામવાસનાના વિચાર કર્યા કરે છે. માટે જ કામવાસના તેના ઉપર ચઢી બેસે છે, માટે કામવાસનાને કબજે કરવા મનને કાંઈ ને કાંઈ સારું કામ સોંપો. બ્રહ્મચર્યની વાત પ્રવચનમાં ચાલુ છે. બ્રહ્મચર્યના પાલન માટે અમુક ચોક્કસ પ્રકારના નિયમોનું પાલન કરવું પડશે. બ્રહ્મચર્યરૂપી કલ્પવૃક્ષ બહુ જ કિંમતી અને નાજુક છે તેથી તેની ફરતી મજબૂત નવ વાડો બાંધવી પડશે. તે નવ વાડો કઈ છે તેનું વર્ણન હવે અવસરે જોઈશું

સૌ કોઈ બ્રહ્મચર્યરૂપી અમૃત કુંડમાં સ્નાન કરી પાપમલ ધોઈને પવિત્ર બનો.

—એ જ મંગલકામના

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] જેમાં [illegible]

અનંતીવાર [illegible] આત્મામાં [illegible] [illegible]

અનંતીવાર નરકના [illegible] [illegible] જ [illegible] [illegible]

પ્રેમનો પ્રેમ પડતો મૂકતો નથી [illegible] [illegible] આત્મા માટે

સાવધાન બનાવતું નથી! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ઢોંગનો સૂરજ આત્મારૂપી આકાશમાં ઝગતો નથી

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] જ [illegible]

મનુષ્યને પ્રેરે છે. [illegible] ! આ [illegible] [illegible] જ [illegible] પાપો [illegible]

છે. તેનાં પણ પરિગ્રહ [illegible] [illegible] છે. પરિગ્રહથી જ [illegible]

બાકીનાં ચાર [illegible] કરે છે. પરિગ્રહથી જ મોટાભાગ[illegible]

પાપો થાય છે. જેમ જેમ પરિગ્રહ વધે તેમ તેમ પાપો [illegible]

અને બિલકુલ પરિગ્રહ છૂટે તો તમામ પાપો છૂટી [illegible]

પરિગ્રહની પાળ તૂટતાં જ આત્મારૂપી સરોવરમાં ભર[illegible]

ગયેલું પાપરૂપી પાણી તુરત સાફ થઈ જાય છે. પરિગ્ર[illegible]

એ સર્વ પાપોનો આગેવાન છે. પરિગ્રહના આધારે જ બ[illegible]

પાપો રોજ ભેગાં થઈ નવાં નવાં પાપોને પોતાની ટોળકી[illegible]

ભેળવવાની નવી નવી યોજનાઓ ઘડે છે. પરિગ્રહરૂપી કેપ્ટન[illegible]

સલાહ મુજબ જ બધું પાપતંત્ર વ્યવસ્થિત ચાલ[illegible]

હોય છે. આ પરિગ્રહની ટોળકીએ તો ઠેઠ ઋષિ-મુનિઓ [illegible]

પહોંચી જઈને તેઓને પણ પોતાની ટોળકીમાં ભેળવી દીધ[illegible]

દાખલા શાસ્ત્રોમાં નોંધાયેલા પડ્યા છે.

આજની શિવસેનાની તાકાત તો આ પરિગ્રહની ટોળકી આગળ કાંઈ જ વિસાતમાં નથી. ભલભલા ચમરબંધીઓ, વિદ્વાનો, પંડિતો, રાજાઓ, ચક્રવર્તીઓ, દેવો, દાનવો અને ઇન્દ્રો સુદ્ધાંને પણ પોતાના સકંજામાં લઈ લીધા છે. પરિગ્રહ આગળ ભલભલા પાણી પાણી થઈ જાય છે. પરિગ્રહે ભલભલાનાં પાણી ઉતારી નાંખ્યાં. આવા બળવાન પરિગ્રહનો પરાજય કરવામાં જ સાચી બહાદુરી છે, નહિ કે પરિગ્રહથી પરાજિત થવામાં.

પરિગ્રહ જોઈને અણનમ રહે, જરાયે લોભાય નહિ એ જ વીર પુરુષ છે. બાકી પરિગ્રહ જોઈને ગાંડાઘેલા થઈ જનારા તો કાયર પુરુષો છે. યુદ્ધના મેદાનમાં એકલા હાથે લાખો દુશ્મન સૈનિકોનું પાણી ઉતારી નાંખનાર વીર યોદ્ધાનું પણ પાણી પરિગ્રહ આગળ ઊતરી જાય છે. પરિગ્રહની તાકાત આગળ વીર યોદ્ધાઓ એક ક્ષણ પણ ટકી શકતા નથી. પરિગ્રહ નામના પાપ ગ્રહની અસર નીચે લગભગ આખું જગત આવી ગયું છે. પેલા દુનિયાના ગણાતા નવે ગ્રહો કદાચ અનુકૂળ હોય તોપણ આ દશમો પરિગ્રહ નામનો ક્રૂર ગ્રહ પેલા નવે ગ્રહોની શક્તિને તોડી નાંખે છે. અનંત કાળથી આ દશમા ગ્રહની લોઢાના પાયે બેઠેલી પનોતી નહિ ઉતરે ત્યાં સુધી જગતનાં પ્રાણીઓ સુખી, સમૃદ્ધ અને સમર્થ બની શકવાનાં નથી.

કદાચ તમને મંગલ કે શનિનો ગ્રહ નડતો હશે તો તેની શાંતિ માટે ઉપાયો કર્યા હશે! પણ પરિગ્રહ નામના ગ્રહની

શાંતિ માટે કદી કાંઈ પ્રયાસ કર્યો ખરો? કોઈ સદ્ગુરુ પાસે જઈને તેની શાંતિ માટે કદી પૂછ્યું પણ ખરું? અરે કદાચ તમને તે ખ્યાલ પણ નહિ હોય કે મને આ પરિગ્રહ નામનો દુષ્ટ ગ્રહ નડે છે તો પછી તેની શાંતિનો વિચાર જ તમને શાનો આવે? મને રોગ થયો છે એવું જેને ભાન હોય તે જ ડૉકટર પાસે જાય અને દવા લે. પરંતુ જે જાણતો જ નથી કે મને રોગ થયો છે તે શું કામ ડૉકટર પાસે જાય અને દવા લે?

આ પરિગ્રહ ખરાબ છે, તે છોડવા જેવો છે, તે છોડ્યા સિવાય દુઃખ અને દુર્ગતિ મને છોડવાનાં નથી, અપરિગ્ર[illegible] વિના પરમપદની (મોક્ષની) પ્રાપ્તિ મને થવાની નથી' આ[illegible] માનનારા આજે માનવો કેટલા?

લાખના બે લાખ થયા, તે દિવસે તમારા મનમાં દુ[illegible] થયેલું કે આનંદ? સભામાંથી—આનંદ. બોલો, પરિગ્રહ[illegible] માગ વધ્યું તેમાં આનંદ અને ઉજાણી. અને કદાચ લાખ[illegible] પચાસ હજાર થયા તો તમને શું થાય? આનંદ કે દુઃ[illegible] સભામાંથી—દુઃખ. આ શું બતાવે છે? કે તમને પરિગ્રહ પ્રિ[illegible] (લાડકો) છે. પ્રિયની પ્રાપ્તિમાં આનંદ અને પ્રિયની પડતી દુઃખ. આ માનસશાસ્ત્રનો નિયમ છે. જ્યારે મારે તમને [illegible] તમારું માનેલું પ્રિય છોડાવવું છે તેથી તેની પ્રશંસા [illegible] તો [illegible] તેને છોડો ખરા? ના, તો પછી માનસશાસ્ત્ર[illegible] નિયમ છે કે જે વસ્તુ છોડાવવી હોય તેની નિંદા કરવી, [illegible] દુર્ગુણ બતાવવાં. દુર્ગુણ બતાવી નિંદા કરીએ ત્યારે જ [illegible]

ધક્તિ છોડવા લાયકને છોડે. અને જે વસ્તુ તમને હાથમાં
કડાવવી હોય તેના ભરપૂર લાભો સમજાવી તેની ખૂબ પ્રશંસા
રવી પડે. મારે તમને પરિગ્રહ છોડાવી અપરિગ્રહ પકડાવવો
. તેથી મારે પરિગ્રહના ભારે દૂષણોનું તમને ભાન
રાવવું જોઈએ અને અપરિગ્રહના લાભો તમને સમજાવવા
ોઈએ.

હિંસા, જૂઠ, ચોરી, મૈથુન અને પરિગ્રહ આ પાંચ મહા-
ાપોને તો દરેક આસ્તિક દર્શનકારો માને છે. નાસ્તિક દર્શન
ાર્વાક કદાચ આ પાંચ પાપોને પાપ તરીકે ન માને તે વાત
ુદી, પણ પરલોકને માનનારા, પાપપુણ્યને માનનારા, આત્મા-
રમાત્માને માનનારા, બંધમોક્ષને માનનારા, સ્વર્ગ–નરકને
ાનનારા ન માને તે કેમ બને? પરંતુ આજે આસ્તિક ગણાતા
ણુ કેટલાક હિંસા, જૂઠ, ચોરી, મૈથુનને હજુ પાપ માને છે.
દાચ તેમાંનું કોઈ પાપ થઈ ગયું તો તેઓને પાપનો
શ્ચાત્તાપ પણ થાય છે પણ પરિગ્રહનું પાપ થયું, પરિગ્રહ
ધ્યો, પરિગ્રહ જોઈને નાચ્યા, પરિગ્રહ જોઈને રાજીના રેડ થઈ
યા, પરિગ્રહ છોડવો ગમતો નથી, પરિગ્રહનો મોહ છૂટતો
થી તેનો કોઈને કદી પશ્ચાત્તાપ થયો ખરો? બોલો, તમારા
ડનગરમાં કોઈ માણસ એવો છે કે પરિગ્રહ વધ્યો તે દિવસે
ેની આંખમાંથી આંસુ પડ્યાં હોય? અને પરિગ્રહ ઓછો
યો તે દિવસે સારું થયું એમ માન્યું હોય? સભામાંથી–
ાહેબ! એવો માણસ તો શોધવો પડે. તો તેનો અર્થ એ થયો
ે પરિગ્રહને પાપ માનવું મુશ્કેલ છે. પરિગ્રહને જે દિવસે

મનુષ્ય પાપ માનતો થશે તે દિવસથી તેનો ઉદય
એમ નક્કી માનજો. પરિગ્રહ ઉપર જે દિવસે
ક્ષારે અણગમો જાગે તે દિવસને તમે તમારી જિં
શ્રેષ્ઠ-લકી દિવસ માનજો. અને પછી નક્કી માનજો
આપણી ધર્મની ગાડી પાટા ઉપર ચઢી. પરિગ્રહ ઉપર
પ્રેમ છે, પરિગ્રહ છોડવો ગમતો નથી. વધુ ને વધુ
ભેગો કરવાનું ગમે છે તો સમજવું કે હજુ આપણી
ગાડી ધર્મના પાટા ઉપર ચઢી નથી.

મોટાં મોટાં લાખોનાં દાન આપનારા પણ પરિગ્ર
માનતા હોય છે તેથી વધુ ને વધુ પરિગ્રહને વધારવા
પ્રયાસો કરતા હોય છે. પરિગ્રહ ઉપરનો મોહ ઊતર
દાન તે સાચું દાન નથી. પરિગ્રહને અરાણ, દુઃખદાયી
માનીને જ સાચા દાનવીર બની શકાય છે. આ તો
અને વાહવાહ થાય લક્ષ્મીની. તે કામ ચાલે ? આરં
હિંસાની પ્રવૃત્તિઓ) અને પરિગ્રહના પાપથી બચ
દાન દેવાનું છે. દાન આપીને લક્ષ્મી ઘટી તો સારું
બહુ પૈસા હોય એટલે મોજશોખ કરવાનું મન
દુકાન ધંધો વધારવાનું મન થાય. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે

संसारमूलमारम्भा, स्तेषां हेतु परिग्रहः ।
तस्मादुपासकः कुर्यादल्पमल्पं परिग्रहम् ॥

આ શ્લોકમાં એમ કહ્યું કે–સંસારનું મૂળ આ
આરંભનું મૂળ પરિગ્રહ, માટે મોક્ષના સાધકે પરિ
ઓછો કરવો જોઈએ.

પરિગ્રહ વધે એટલે આરંભ વધે અને આરંભ વધે
સંસાર વધે. અને સંસાર વધે એટલે મોક્ષની નજીક

આમારા ઉપર પણ તમારો પ્રેમ આ દૃષ્ટિએ રહેવો
ને કે આ સાધુઓએ તમારા પરિગ્રહ છોડી દીધો છે
પરિગ્રહથી તો ઘણાઓનાં જીવન પતન થયાં. આજે જે
અને પરદેશમાં આટલો અત્યાચાર ફેલાયો છે તેનું કારણ
પરિગ્રહનો પ્રભાવ છે. આજે સમાજમાં જ્યાં ત્યાં શ્રીમંતોનો,
પતિઓનો ઘણો જ મહિમા કરવામાં આવે છે, પણ
ખબર છે કે આજના શ્રીમંતો અને ઉદ્યોગપતિઓ તો
દિવસ નરકના મહેમાન બનવાના છે. તેથી તેઓનો આજે
જ મેજવાની રહી છે. આજકાલ લોકો શ્રીમંત અને
પતિ કેવી રીતે બને છે તે તમે સારી રીતે જાણો છો.
અને નીતિ, સત્ય અને અહિંસાને બાજુ ઉપર મૂકીને
શ્રીમંતો અને ઉદ્યોગપતિઓની રાહ જોઈને નરકના
પાપીઓ બેઠા છે. ભાઈ થોડા દિવસ અહીં કસાઈના
બોકડાની માફક મોજમજા કરી લે પછી તેઓના ભૂંડા
સમજજો.

પુણ્યોને મમ્મણ શેઠ પૈસાના લોભમાં મરીને સાતમી નરકે
જ ને? સુભૂમ ચક્રવર્તી મરીને સાતમી નરકે ગયો જ ને?
અધર્મ આચરી ધનવાન બન્યા અને ધનવાન બનીને
અધર્મ છોડ્યો નહિ તેની પછી અધમગતિ થાય
નવાઈ શું?

પ્રવચન ૧૨

ગઈ કાલના પ્રવચનમાં પરિગ્રહનો વિચાર શરૂ કર્યો છે. તે હજુ તેનો જ વિશેષ વિચાર કરવાનો છે.

પરિગ્રહ એક ભાર છે. તેથી આત્મા સ્વર્ગ મોક્ષ સુધી ઊંચે જઈ શકતો નથી. જેમ કોઈ પર્વત ઉપર ચડવું હોય તો પાસે ભાર ન હોય તો જલદી ચડાય છે. તેમ જેમ જેમ મનુષ્ય પરિગ્રહના ભારને ઓછો કરતો જાય તેમ તેમ ઊંચાં ઊંચાં આધ્યાત્મિક શિખરો પર ચઢતો જાય છે. આજે તો પરિગ્રહના પર્વત જેવડા ઢગલા ઉપર બેસીને આત્મા અને પરમાત્માની વાતો કરનારા કેટલી આધ્યાત્મિકો ઘણા નીકળી પડ્યા છે. હૈયામાં નિરંતર પૈસા, પૈસા ને પૈસાનો મંત્રજાપ ચાલુ રાખીને મુખે પરમાત્મા પરમાત્મા–ભગવાન ભગવાન–રામ રામ બોલનારા ઘણા લોકો મળશે. ભગવાનનો સાચો ભક્ત ભજકલદારનો ભક્ત ન હોય. ભગવાનનો સાચો ભક્ત તો ભજકલદારને (પૈસાને) ભગવાનની ભક્તિનો શત્રુ માને. ભગવાનની અખંડ ભક્તિમાં ભંગ પડાવનાર ભજકલદારની માયા છે. સાચો ભક્ત ભજકલદાર માટે ભગવાનને ન ભજે, પણ ભગવાન જેવા થવા માટે ભજે. આનું નામ જ નિષ્કામભક્તિ છે. ભક્તિના બદલામાં ભૌતિક કાંઈ જ માગવાનું કે ઇચ્છવાનું નહિ. બસ 'મને તો ભગવાન ખૂબ જ ગમે છે માટે ભક્તિ કરું છું.' ભગવાન ખાતર જ ભગવાનને ભજવાના, પૈસા, પત્ની, પુત્ર કે પદ માટે નહિ. ભક્તિ એ બદલો નથી.

[illegible]

[illegible]

[illegible] નિમિત્તે આવેલા [illegible] તમે ખાધા કે નહિ? આ વાણિયો કહે છે કે મેં તો તે ખાધા [illegible] મહારાજને ભિક્ષામાં આપી દીધા. આ સાંભળીને

પેલો પાડોશી વાણિયો કહે છે કે તમે આવા ને આવા છો! કેમ ? કેમ શું ? તે લાડવાનો સ્વાદ તો ખરેખર ચાખવા જેવો હતો. જાણે અમૃતનો સ્વાદ જોઈ લો. અને તમને મારી વાત ઉપર વિશ્વાસ ન હોય તો તે લાડવાના ભૂકાને જરા જીભ ઉપર મૂકી જુઓ એટલે ખબર પડે. જ્યાં મમ્મણના જીવ વાણિયાએ સિંહકેશરીઆ લાડવાનો ભૂકો મોંમાં મૂકયો એટલે મલકાયો અને મનમાં સંતાપ કરવા લાગ્યો કે હું કેવો મૂર્ખ કે આવા મજાના ટેસ્ટફૂલ લાડવા સાધુને વહોરાવી દીધા. સત્કાર્ય કરીને મનમાં સંતાપ કરવાથી કરેલું પુણ્ય બળી જાય છે. આ વાણિયાનું ભવિષ્ય ઉજ્જવળ નહોતું તેથી સાધુ ઉત્તમકોટીનું અને ઉત્તમ ભાવથી આપેલું દાન તે પણ પાછું લેવાનું મન થાય છે. પેલો પાડોશી પણ પાપી મળ્યો હતો તેથી પેલા વાણિયાને ચઢાવ્યો અને કહે શું વિચાર કરે છે મા, દોડ સાધુ પાછળ અને લઈ આવ લાડવા પાછા. લાડવા [illegible]ને લજ્જા કે શરમ શાની હોય ? તેથી લાલચથી પ્રેરાયે આ મમ્મણશેઠનો જીવ વાણિયો સાધુની પાછળ દોડ્યો સાધુ [illegible] જતિઓ નીચે જોઈને પોતાના ઉપાશ્રયે જતા હતા. [illegible] આ વાણિયાએ રસ્તામાં જતા પેલા સાધુને જોયા એટલે [illegible] [illegible] દૂરથી આ વાણિયો બૂમ મારે છે કે હે મહા[illegible] [illegible]! જરા ઊભા રહેજો. આ વાણિયાની બૂમ સાંભળી [illegible] [illegible] કે મારે [illegible] (જરૂર) નથી. મહારાજ [illegible] [illegible] આ [illegible] બીજા [illegible] [illegible] છે તેની બૂમ પાડીને ઊભા [illegible] [illegible] આ વાણિયાના મનમાં [illegible]

પણ મને મારા લાડવાની જરૂર છે. મહારાજે પણ અવસ
જોઈ લીધો કે હવે આ વાણિયો મને લાડવા પાછા લીધા વિ
છોડશે નહિ અને લાડવા પાછા અપાય નહિ તેથી વાણિ
સાથે મજેની વાતો કરતાં કરતાં મહારાજે ઝોળીમાંથી સાચ
રહીને લાડવા કાઢીને ધૂળ ભેગા કરી નાંખ્યા. ધૂળ ભેગા થયે
લાડવા જોઈને વાણિયાના મુખમાંથી એક તીણી ચીસ
ગઈ કે હાય! લાડવા ગયા અને હું તેનો સ્વાદ કર્યા વિ
રહી ગયો. જે મનુષ્યના મન ઉપર લોભ અને લાલચ જ્ય
સ્વાર થઈ બેસી જાય છે ત્યારે તેના મનમાંથી વિવેક ચાલ
જાય છે. અને વિવેક ગયા પછી તે મનુષ્ય ન વિચારવા જે
ઘણું ઘણું વિચારી નાંખે છે, ન બોલવા જેવું ઘણું ઘણું બો
નાંખે છે અને ન કરવા જેવું ઘણું ઘણું કરી નાંખે છે.
અવિવેકના ભોગ ન બનવું હોય તો કદીયે લોભ-લાલ
પનારે પડતા નહિ. લોભ એ સર્વ દુર્ગુણોની ખાણ છે,
પાપોનું મૂળ છે. સર્વ સદ્‌ગુણોને સળગાવી નાંખનાર દાવા
છે. ભગવાનની અને સદ્‌ગુરુની આજ્ઞાની અવગણના કરાવનાર
દુષ્ટ લોભ છે. અરે! સર્વ કુકર્મોનો પ્રેરક જ લોભ છે.
માનું ખૂન કરાવનાર પણ લોભ છે. સગા ભાઈ સાથે
કરાવનાર પણ લોભ છે. જે જે જગતમાં દુઃખો છે, અશાં
છે તેનું કારણ લોભ (પરિગ્રહની વૃત્તિ) સમજવો. સમગ્
સાન ભુલાવનાર પણ લોભ છે. આ લોભરૂપી મહાસાગરમાં
ડગમગ આખું વિશ્વ ડૂબેલું છે. જે લોભથી ચલાયમાન ન થાય
તે જ વિદ્વાન, તે જ પંડિત, તે જ જ્ઞાની, તે જ મહામાનવ, તે જ

નસીબ શું? આજે પણ ઘણા માનવોનાં જીવન પૂરાં
અસાર બની ગયાં છે તે આ પાપી ધનની તૃષ્ણા કારણે. ધ
ધૂન રગાડવાના જન્મમાં નારકીય ધનની ધૂન રગાડી
મહામૂર્ખાઈ છે. કેવળ ધનની તૃષ્ણાએ તો પોતાનાં
જનમ બગાડી નાખવાનો. માનવજીવન ધન માટે નથી,
ધર્મ માટે છે તે વાત આજના ગાંડી મનુષ્યના મનમાં
મુશ્કેલ છે.

આ મમ્મણ શેઠે જિંદગીભર ગાળી મજૂરી કરીને રત્
બે બળદીયા બનાવ્યા હતા. માત્ર એક બળદીયાનું શી
ખૂટતું હતું. તેથી ચોમાસાની ભયંકર વરસાદની વરસતી ઝડીએ
નદીમાં ભયંકર પૂર આવ્યું હોય અને તે પૂરમાં લાકડાં મ
તણાઈ જતાં જોઈને આ મમ્મણ પ્રાણનું સાહસ કરીને
તે નદીના પૂરમાં કૂદી પડતો અને બારે જહેમતથી
તણાતાં લાકડાં કાઢીને તેને વેચીને પૈસા ભેગા કરતો. છેવટે
આયુષ્યની દોરી તૂટે છે અને બધા જ પૈસા મૂકીને હાય
હાય પૈસાની ધૂનમાં મરીને સાતમી નરકે ગયો. બોલો પૈ
પરિગ્રહે અને પૈસાની ધૂને શું ઇનામ આપ્યું? માટે પ
છોડો, પરિગ્રહ ઓછો કરો, જીવનની જરૂરિયાતોમાં મર્યાદા
કમાણીની પણ મર્યાદા બાંધો.

તમને ખબર છે? ભગવાન મહાવીરનો ભક્ત પુણ
નામનો એક જૈન શ્રાવક હતો. ભગવાન મહાવીરનો ઉ
સાંભળીને પરિગ્રહના પાપથી ખૂબ જ ડરતો. તમે પરિગ્રહના પા
ડરો છો? ના, કદીયે ડર લાગ્યો ખરો? તમે પણ રોજ ભ
મહાવીરનો ઉપદેશ અમારા મોંઢથી સાંભળો છો ને? પરિગ્

અશાંતિની બૂમો કેમ છે? પૂજ્ય અને પવિત્ર પુરુષોની પૂજા પ્રત્યે ઉપેક્ષા અને અપૂજ્ય અને અપવિત્ર પુરુષોની પૂજા પ્રત્યે પ્રેમ એ જ દેશની અને સમાજની પડતીનું મૂળ છે. પણ આજે કોને આ મહત્ત્વની બાબત ઉપર વિચાર કરવાની ફુરસદ છે?

પેલો પુણીયો જૈન શ્રાવક તો ખરેખરો ભગવાન મહાવીરનો ભક્ત હતો. તેથી ભગવાન મહાવીરનો ઉપદેશ જીવનમાં ઉતારવાનો નિર્ણય કરી લીધો. વેપાર-ધંધો બંધ કર્યો. માત્ર રૂની પુણીઓ રોજ વણીને બે આના કમાવાનું નક્કી કરી નાંખ્યું. આ પુણીયો વિચારે કે વધુ કમાઉં તો પછી મોજશોખ કરવાનું મન થાય ને? 'સાદુ જીવન જીવવું' અને ઓછામાં ઓછા પાપથી જીવન જીવવું આ બે પુણીયા શ્રાવકનાં જીવન સૂત્રો હતાં. તેથી કમાણી ઉપર જ પ્રથમ કાપ મૂકી દીધો. આજે તમે તમારી કમાણી ઉપર કાપ મૂકી દો તો ઇન્કમટેક્ષની ચોરી કરવી પડે ખરી?

કમાણી ઉપર અને જીવનજરૂરિયાતો ઉપર કાપ મૂક્યો તો ધર્મમાં કાપ મૂકવો નહિ પડે.

આ પુણીયો રોજની માત્ર બે આનાની કમાણીમાં પણ રોજ એક સાધર્મિકને ઘેર બોલાવીને પેટભરીને ભક્તિ કરતો હતો. એકાંતરે પતિ-પત્નીને ઉપવાસ કરવો પડતો. બે આનામાં સંપૂર્ણ ભોજન થાય તેમ નહોતું તેથી દંપતીએ નક્કી કર્યું કે આપણે બંનેએ એકાંતરે ઉપવાસ કરીને પણ રોજ એક [illegible] કે [illegible] ભક્તિ કરવી. [illegible], [illegible]
[illegible] રોજ એક [illegible]

પ્રવચન ૧૩

યોગનું પ્રથમ અંગ યમ તેનો વિચાર ગયા પ્રવચનોમાં કર્યો. હવે યોગનું બીજું અંગ નિયમ તેનો વિચાર આજથી શરૂ કરીએ છીએ. પાંચ યમનું (વ્રતનું) પાલન પાંચ નિયમોના પાલન વિના બરાબર થતું નથી. યમની રક્ષા નિયમના પાલનથી થાય છે તેથી નિયમનો વિચાર કરવો ખાસ જરૂરી છે. વ્રત-નિયમોના પાલન વિના ધર્મ થઈ શકતો નથી. ધર્મ કરવો એટલે જ વ્રત-નિયમોનું પાલન કરવું. વ્રત-નિયમોના નિર્મળ પાલન વિનાનો ધર્મ નિષ્પ્રાણ છે. ધર્મમાંથી વ્રત-નિયમોને બાદ કરીએ તો ધર્મ જેવી કોઈ ચીજ રહેતી નથી. વ્રત-નિયમ એ ધર્મની આધારશિલા છે. વ્રત-નિયમના આધારે ધર્મ રહેલો છે. જો ધર્મના નીચેથી વ્રત-નિયમોને ખસેડી લેવામાં આવે તો ધર્મ ભોંયભેગો થઈ જાય. આજકાલ કેટલાક પાખંડી પંથો નીકળ્યા છે. તે પાખંડી પંથોમાં કાંઈ વ્રત-નિયમોનું પાલન કરવાનું કહેવામાં આવતું નથી. વ્રત-નિયમોના પાલન વિના ઇન્દ્રિયોનો અને મનનો સંયમ આવવાનો કેવી રીતે? તે પંથોમાં ધર્મના નામે માત્ર ભોગવિલાસોમાં રાચવાનું હોય છે. નામ ધર્મનું અને કામ ભોગનું. માટે એવા પાખંડી પંથોથી સો ગાઉ દૂર જ રહેજો.

ધર્મ અને હિંસા, ધર્મ અને ભોગ. આ બે વસ્તુઓ કદીયે સાથે રહી શકતી નથી.

સાધકને મન જળસ્નાનની કોઈ કિંમત નથી હોતી. જળે
થી જો મનશુદ્ધિ થતી હોય તો એવાં જળસ્નાન તો અનંતીવા
ર્યાં છતાં જરાયે મનશુદ્ધિ ન થઈ. અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય
બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, એ જ સાચી ગંગા છે. આ ગંગા
વારંવાર મનને ઘસીને નવરાવીશું ત્યારે જ મન ઊજળું થ
માટે મનના શૌચ માટે પૂરતું લક્ષ આપ્યા સિવાય સાધ
છૂટકો જ નથી. સાધના માટે શુદ્ધિ જોઈએ. શુદ્ધિ હોય ત્યાં
સાધના ઊભી રહે છે. જ્યાં જરાક અશુદ્ધિ દેખાઈ તો સાધ
ભાગી જાય છે. યોગસાધના માટે મનના મેલ, વક્રતા–આ
વૈર વિરોધ, ક્રોધ, લોભ, લાલચને ક્યાંક દૂર દૂર જૂગલે
મોકલી દેવા પડશે. સાધના માટે દિલ સાફ જોઈએ.
દિલની સરળતા નથી ત્યાં સાધના કેવી? સાધકનું
તો શુદ્ધ સ્ફટિક જેવું પારદર્શક અને પવિત્ર જોઈએ.
બહારથી જુદો અને અંદરથી જુદો ન હોય
અને વર્તનમાં વિરોધાભાસ ન હોય.
વાણી અને વર્તનમાં એકતા હોય.

એક ચકલા-ચકલીનું જોડલું કામક્રીડા કરતું હતું તેના ઉપર પડી ગઈ. નજર પડયા પછી મનનું મશીન થઈ ગયું ચાલુ. એકવાર મનનું મશીન શરૂ થઈ ગયા પછી તેને સદ્-વિચારની બ્રેક મારતાં ન આવડે તો જીવનમાં મોટું તોફાન ઊભું થાય છે. વિચારની શક્તિની તાકાત કેમ ન સમજતા. તેથી આ લક્ષ્મણા સાધ્વી પેલું ચકલાચકલીનું દશ્ય જોઈને વિચાર કરવા લાગી કે ભગવાને સાધુઓને આ મૈથુનક્રિયાની છૂટ કેમ ન આપી? પણ ભગવાન તો અવેદી છે તેથી તે વેદીના દુઃખને શું જાણે? આ વિચારણા ઉપલક દૃષ્ટિથી જોતાં સામાન્ય લાગે પણ તે વિચારોનું પૃથક્કરણ કરીએ તો તે ભયંકર લાગે. ભગવાન તો સર્વજ્ઞ છે તેથી વિશ્વના તમામ જીવોના શારીરિક અને માનસિક દુઃખો સાક્ષાત્ જાણે છે. પછી વેદીનું (મોહના ઉદયવાળાનું) દુઃખ કેમ ન જાણે? અને મૈથુનક્રિયાનું પાપ રાગ (આસક્તિ) વિના થતું નથી. અને તે ક્રિયામાં નવ લાખ જીવોની હિંસા થાય છે. તેથી ભગવાન તેની છૂટ કેમ આપે?

લક્ષ્મણા સાધ્વીને આવો ક્ષણભર વિચાર મનમાં આવી તો ગયો, પરંતુ તુરત જ પશ્ચાત્તાપ થયો કે 'હાય? મેં બહુ ખોટું વિચાર્યું'. લાવ ત્યારે ગુરુમહારાજ પાસે જઈને તે માનસિક પાપ પ્રગટ કરી પ્રાયશ્ચિત્ત કરું? એમ વિચારીને જ્યાં ગુરુમહારાજ પાસે જવા જાય છે તો સામેથી અપશુકન થાય છે. વળી બીજી વાર જવા જાય છે તોપણ અપશુકન થાય છે. ત્રીજી વાર પણ અપશુકન થયા છતાં તેની પરવા કર્યા વિના તે તો ગઈ ગુરુમહારાજ પાસે. હિંમત કરીને ગુરુમહારાજ પાસે તો આવી, પણ હવે પાપને પ્રગટ કરવાની હિંમત તૂટી

બારે કોડ હતા. ખુશી [illegible] સંસાર [illegible] એતાં નાનમાં [illegible]
રમતાં હતાં. એટલામાં અચાનક [illegible] રાજકુમારને [illegible]
મોંઢામાં લઈને ઉપાડી ગયું. [illegible]
જેવા ક્ષણિક છે. ક્યારે [illegible] તેનો કંઈ [illegible]
ચોક્કસ ભરોસો નહિ. [illegible] ગાંઠો [illegible]
ક્યારે છોડીને પોતાનો [illegible] તેનો કાંઈ નિશ્ચય
નહિ. 'મને બીજો ખુશી કરશે' [illegible] આનંદ [illegible]
ભારી દેશો એવા ભ્રમમાં મનુષ્ય જીવે [illegible]
હોય છે. હવે અકાળે લગ્નની ચોરીમાં જ રાજકુમારના મૃત્યુ [illegible]
રાજકુમારીના દુઃખનો કોઈ પાર નથી. તેનાં માતા-પિતા [illegible]
રાજકુમારનાં માતા-પિતા અને બંને પક્ષના જાનૈયાઓ રડે છે. [illegible]
ઘડી પહેલાંનું આનંદમય વાતાવરણ અત્યારે શોકમય બની
ગયું. નવોઢા રાજકુમારીનો તાજો જ પહેરેલો ચૂડલો ફૂટ્યો.

માતા-પિતા પોતાની પુત્રીને ખૂબ આશ્વાસન આપે છે. [illegible]
સાધ્વીઓના પરિચયમાં રહેવાથી ધીમે ધીમે રાજકુમારીનો
શોક દૂર થાય છે અને વૈરાગ્યના રંગે તેનું મન રંગાતું જાય
છે. છેવટે ખૂબ જ સત્સંગ ગાઢ થવાથી રાજકુમારી પૂરા વૈરાગ્યના
રંગે રંગાઈને સંસારત્યાગ કરીને ત્યાગી સાધ્વી બની જાય છે.
સાધ્વી બનીને ખૂબ જ સારો ગુરુવિનય, સેવા કરે છે, તપ
સંયમ અને સ્વાધ્યાયમાં નિરંતર ઓતપ્રોત રહે છે. જતા દિવસે
સેંકડો સાધ્વીઓની આગેવાન સાધ્વી બને છે.

એક દિવસની વાત છે. આ આગેવાન લક્ષ્મણા નામનાં
સાધ્વી પોતાના ઉપાશ્રયમાં બેઠાં છે. ત્યાં અચાનક તેમની નજર

માં ખૂબ જ પશ્ચાત્તાપ થયો અને મુનિના શરણે જઈને
બની ગયો અને પ્રતિજ્ઞા કરી કે 'મારું પાપ મને યાદ આવે
વા મારું પાપ કોઈ યાદ કરાવે ત્યાં સુધી મારે આહાર-
નો સદંતર ત્યાગ એવી ભીષ્મપ્રતિજ્ઞા કરીને ધ્યાનમાં
રના દરવાજા આગળ ઊભો રહેતો. લોકો આ સાધુને જોઈને
પૂર્વજીવનનાં પાપો યાદ કરાવી કરાવીને ગાળો બોલે છે,
ઈ કહે છે કે ધુતારો છે ધુતારો. કોઈ વળી તેને મારે છે. પણ
દૃઢપ્રહારીમુનિ બધું જ સમતાભાવે સહન કરે છે. 'कम्मे शूरा
धम्मे शूरा ।' આનું નામ. આ દૃઢપ્રહારી વિચારે છે હે જીવ,
અત્યાર સુધી જગતના માનવીઓને ત્રાસ આપવામાં પાછું
ળીને જોયું નથી તો હવે માણસો તરફથી આવતા ત્રાસો-
ત્યાઘાતો સમભાવે સહન કર. આમ કરતાં બાર મહિનામાં તો
આ દૃઢપ્રહારી મહાત્મા બધા કર્મોનો નાશ કરીને મોક્ષમાં
હોંચી ગયા. **મોટા પાપીઓ તરી ગયા અને દેખીતા
નાના પાપીઓ ડૂબી ગયા.** તેનું રહસ્ય આ છે કે મોટા
પાપીઓએ પોતાનું એકે પાપ છુપાવ્યું નહિ અને તીવ્ર
પશ્ચાત્તાપ સાથે તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું. જ્યારે નાના પાપીઓએ
પોતાનું નાનું પાપ છુપાવ્યું, મનનો મેલ મૂક્યો નહિ,
અહંભાવમાં રાચતા રહ્યા તેથી માન મૂકીને પ્રાયશ્ચિત્ત અને
પશ્ચાત્તાપ કર્યો નહિ. માટે ડૂબી ગયા. માટે ખોટાં શરમ, માન,
માયા મૂકીને નાનું કે મોટું પાપ કર્યું હોય તે સદ્‌ગુરુ આગળ
સરળભાવે કહીને પ્રાયશ્ચિત્ત કરી લેવું.

**મનમાંથી કામ, ક્રોધ, લોભ, માન, માયા, મોહ
જશે એટલે મન સુધરશે અને મન સુધરશે એટલે**

[illegible]

આ તો જ્યારે મનુષ્યની પાસે પાંચ રૂપિયાનાં પણ ફાંફાં ન હોય ત્યારે તો મનુષ્ય વિચાર કરે છે કે જો મારું ભાગ્ય જાગે અને સો રૂપિયા મળી જાય તો બસ. પછી [illegible]. આ મનુષ્યને ભાગ્યયોગે સો રૂપિયા મળી જાય છે તો પછી એમ વિચાર કરે છે કે સો રૂપિયામાં તો શું થાય? માટે જો જો હજાર રૂપિયા મળી જાય તો ઘણું સારું. પછી તો સુખ, સુખ ને સુખ. વળી ભાગ્યયોગે હજાર રૂપિયા પણ તે મનુષ્યને મળી જાય છે તોપણ સંતોષ થતો નથી. અને વિચાર કરે છે કે મારી પાડોશમાં પદમશીભાઈ શેઠ છે તેમની પાસે દશ હજારની મુડી છે તો ઘેર ગાડીઘોડા છે, પરનું ઘર મજાનું છે, વેપાર પણ બરાબર ચાલે છે તો મારે હજાર રૂપિયામાં શું થાય? માટે જો હવે આ જિંદગીમાં દશ હજાર રૂપિયા મળી જાય તો બસ. પછી આપણે વધારે જોઈતા નથી. ભાગ્યની મહેરબાનીથી માણસને દશ હજાર રૂપિયા પણ મળી જાય છે. તો હવે આ માણસ વિચાર કરે છે કે મારી નાતમાં નરોત્તમભાઈ

[illegible]
[illegible] ગા.

[illegible]
[illegible]
અને [illegible]
([illegible]) [illegible].

[illegible] ભગવાનના [illegible] દર્શન [illegible] ધર્મમાં તુરત [illegible] અમે કોઈવાર બાબુઓને પૂછીએ કે [illegible]! શું ધર્મ કરો છો? તો તુરત જવાબ આપી દે છે કે મહારાજ! આપણે તો રોજ વર્ષોથી ભગવાનનાં દર્શન પૂજા કરીએ છીએ. બીજું કંઈ વ્રત-નિયમ કરો છો? તો ના, સાહેબ. પાછું તે બાબુસોના જવાબમાં કોઈ વ્રત-નિયમ કરતો નથી તેનું જરાયે તેના મનમાં દુઃખ જોવા ન મળે. દર્શનથી જ સંતોષ. એથી ધર્મમાં આગળ વધવાની વાત નહિ. ખાવાની વાતમાં દાળ રોટલી બસ એ સૂત્ર નથી. ત્યાં તો દાળ રોટલી ઉપરાંત શાક જોઈએ, તે પણ એક શાકથી ન ચાલે બે શાક તો જોઈએ, ભાત પણ જોઈએ ચટણી અથાણું પણ સાથે જોઈએ, પાપડ પણ જોઈએ. જમ

આ જગતના જડ ચેતન પદાર્થોને તું તારાં માનીશ નહિ.
ો જો તારાં માનવાની ભૂલ કરી તો તે તારું તેલ કાઢી નાંખશે.
ટે આ સામે દેખાતા જગતને એક સ્વપ્નતુલ્ય માનીને
ાસક્ત બની જા. તું અને તારું આ જગતમાં કાંઈ જ
ી. તું કોઈ જુદો જ અગમ અગોચર અવિનાશી સદા
નંદ મૂર્તિ છે. અને તારું જે છે તે તારી પાસે જ છે. તારે
જોઈએ છે તે પણ તારી પોતાની પાસે જ છે. પાસે હોવા
તાં પાડોશી પાસે માંગવું તે તને શોભતું નથી. જે તારે
ઈએ છે તે તારી પાસે જ છે. છતાં તું ભ્રમવશ એમ
ાની બેઠો છે કે મારી પાસે તો કાંઈ જ નથી. તેથી
ારંવાર પારકા આગળ હાથ લાંબો કર્યા જ કરે છે. પારકાનો
ાથ પકડવો એટલે પેટ ચોળીને પીડા ઊભી કરવા બરાબર
ે. જંગલમાં કસ્તૂરીઓ મૃગ થાય છે. તેની નાભીમાં જ
કસ્તૂરી હોય છે છતાં તે કસ્તૂરીની સુવાસ લેવા બીજે ત્રીજે
ભટક્યા કરે છે. તેમ પોતાના આત્માની અંદર જ સુખરૂપી
કસ્તૂરીની સુવાસ રહેલી છે છતાં ભ્રમવશ આ જીવ બહારના
જડ-પદાર્થોમાં સુખને શોધી રહ્યો છે. સુખ શોધતાં શોધતાં
અનંતો કાળ ગયો છતાં જડ-પદાર્થોએ સુખ દેખાડયું નહિ,
બલ્કે દુઃખના દરિયામાં ડુબાડી દીધા છતાં મૂર્ખ જીવને એક
એવો હવસ લાગ્યો છે કે બસ હું તો જગતના જડ પદાર્થો-
માંથી જ સુખ મેળવીને જંપીશ. આવા કદાગ્રહી જીવનું કલ્યાણ
શી રીતે થાય? જ્ઞાનીની વાત માનવા મનુષ્ય તૈયાર નથી.
તેને પોતાની બુદ્ધિનું ખૂબ જ અભિમાન છે. બસ, હું માનું છું
તે જ બરાબર છે. ભલે શાસ્ત્રો અને ધર્મગુરુઓ ગમે તે કહે.

સાચા ગુરુના અને શાસ્ત્રોના સતત સંગથી સંતોષ આવશે.
ષ આવ્યો એટલે સમજજો કે હવે જીવનરૂપી ગગનમાં
ત્મનો સૂર્ય ઊગ્યો. સંતોષ આવશે એટલે આત્મચિંતા
નો પૂરતો સમય મળવાનો. આત્મચિંતા જેમ જેમ વધશે
તેમ જડ ચિંતા ઘટશે. માટે સંતોષ જેવો મનુષ્યનો બીજો
મિત્ર નથી. મનુષ્યને સંતોષરૂપી મિત્ર જ સુખી બનાવશે.
મિત્રની મિત્રતા જે મૂકી દેશે તે મનુષ્ય અવશ્ય દુઃખી
તેમાં જરાયે શંકાને સ્થાન નથી. સંતોષ વિના જીવન
, સ્વસ્થ અને સ્વચ્છ નહિ બને. સંતોષ વિના સત્સમાગમથી
ત રહેવાશે.

ગરીબ પણ સંતોષી હોય તો સુખી અને શ્રીમંત પણ
અસંતોષી હોય તો દુઃખી. સંતોષરૂપી લાકડીના ટેકા વગર
નાના માર્ગ ઉપર બરાબર ચાલી શકાશે નહિ. સંતોષ
યોગસાધના શક્ય નથી. માટે યોગસાધનાનો ખરેખરો
હોય તો ભૌતિક સુખસંપત્તિનો પ્રેમ જતો કરીને યોગ-
નામાં રોજ થોડી થોડી પણ પ્રગતિ કરતા રહેવું. સાધ્ય
યું હોય અને સાધન સાચું અને શુદ્ધ મળી ગયા પછી
નામાં સાધકે ઉતાશ રાખવી ન જોઈએ. સાધ્યને સિદ્ધ
ા માટે તેની સાધના પાછળ ફના થવા સુધીની સાધકમ
રી હોવી જોઈએ. સાધના કરતાં મુસીબતો આવે તો તેની
વા કર્યા વિના આગળ ને આગળ વધતા રહેવું જોઈએ. ભૌતિ
મનો અને સંપત્તિઓનો અસંતોષ દૂર કરી સંતોષને સાધી
દ્ધિગતિને સૌ પામો.

—એ જ મંગલકામના

નહિ. વસ્તુ ત્યાગ કરો જ [illegible] તો [illegible] ચાર [illegible]
કરજો. પણ સાગર આઠ [illegible] નહિ કરતા.

તપ ત્યાગની ભાવના વધારનારા કલ્યાણમિત્રોનો આજે તમારા સંસારમાં દુષ્કાળ પડ્યો છે. તપ ત્યાગની ભાવનાથી પાડનારા અકલ્યાણ મિત્રોનો જાણે સુકાળ હોય એવું લાગે. સદ્‌ગતિની સાધનામાં સાથ આપનારા, સહકાર આપનારા કલ્યાણમિત્રો આજે વિરલા દેખાય છે. જ્યારે દુર્ગતિની સાધનામાં દોસ્તી રાખનારા ઘણા મળે છે. ભોગમાં કંપની (સાથ) આપનારા ઘણા. ત્યાગમાં કંપની આપનારા વિરલા. બોલો, તમને કેવા માણસો ગમે? ભોગમાં સાથ આપનારા કે ત્યાગમાં?

સભામાંથી–સાહેબ, શું જવાબ આપવો તે સમજાતું નથી. તમને ખબર છે? રામાયણમાં વજ્રબાહુ રાજકુમારનો અધિકાર આવે છે. આ વજ્રબાહુ રાજકુમાર રાજકુમારીને પરણવા માટે બીજા પચીસ રાજકુમારો સાથે જાન લઈ ને જાય છે. સસરા રાજાની રાજધાનીમાં પહોંચીને રાજકુમારીને પરણીને રથમાં બેસીને પોતાના નગર તરફ રાજકુમાર વજ્રબાહુ આવી રહ્યો છે. સુંદર શણગારેલા રથમાં બાજુમાં સુંદર રૂપવંતી નવોઢા રાણી બેઠી છે. રથ આ વજ્રબાહુનો સાળો શ્યામસુંદર ચલાવી રહ્યો છે. ગુણવાન અને પુણ્યશાળી પુરુષની સેવા કરવાનું મન કોને ન થાય? તેથી આ શ્યામસુંદર સાળો બહેન–બનેવીના રથનું સારથીપણું કરી રહ્યો છે. રથ પૂરપાટ ગતિએ જંગલના માર્ગેથી જઈ રહ્યો છે. રથને જોડેલા ઘોડા જાણે ઊડતા ન હોય તેવી વેગીલી ગતિથી દોડી રહ્યા છે. પાછળ જાનમાં આવેલા

...કુમારના રથ આવી રહ્યા છે. બીજા ઘોડેસ્વાર અંગરક્ષકો અને ઘોડેસ્વારો પાછળ આવી રહ્યા છે. આ વજ્રબાહુ કુમારનો રથ જંગલની મધ્યમાંથી પસાર થઈ રહ્યો છે. ત્યાં અચાનક આ વજ્રબાહુ રાજકુમારની નજર દૂર દૂર પર્વત ઉપર ઊભા ઊભા ધ્યાન કરતા એક મુનિમહાત્મા ઉપર પડી. તેમણે મુનિને જોઈને હાથ જોડી પ્રણામ કર્યા. અને તે મુનિનાં દર્શન-વંદન કરવાની તીવ્ર ઇચ્છા થતાં રથ હાંકનાર સાળાને રાજકુમાર કહે છે કે શ્યામસુંદર! જરા રથ ઊભો રાખો. કેમ? તમે સામે જુઓ પર્વત ઉપર. ત્યાં એક મુનિ ધ્યાનમાં ઊભેલા દેખાય છે ને? હા, તો આપણે તે મુનિમહાત્માનાં દર્શન કરવા જવું છે. સાળો બનેવીને કટાક્ષમાં કહે છે કે શું કંઈ તમને વૈરાગ્ય થયો છે કે આવા આનંદના અવસરે તમને મુનિનાં દર્શન કરવાનું સૂઝ્યું? સંસારના રાગીને વૈરાગીના મનની વાત ક્યાંથી સમજાય? વજ્રબાહુ સાળાને જવાબ આપે છે કે સાચો જૈન તો જન્મથી વૈરાગી જ હોય.

આમ બોલીને વજ્રબાહુ તો રથમાંથી ઊતરીને સીધા ચાલવા માંડયા પર્વત તરફ. તેની પાછળ તેની નવોઢા પત્ની મનોરમા પણ ચાલવા માંડી. પતિના પગલે પગલે ચાલે તે જ સાચી પત્ની. તેની પાછળ પચ્ચીસ રાજકુમારો પણ પોતપોતાના રથમાંથી ઊતરીને ચાલવા માંડયા. હવે કાંઈ સાળો એકલો ઊભો રહે? તેથી તે પણ ચાલ્યો બહેન બનેવી પાછળ. અને બધા પહોંચ્યા પર્વત ઉપર મુનિ પાસે. મુનિને બધાએ વંદન કર્યાં. મુનિએ પણ ધ્યાન પાળ્યું. ગ્રાહક પોતાની દુકાને આવે તો

બધાને ભેગતી જુવાનીમાં વૈરાગ્ય થઈ ગયો અને મેળવવા જેવું મેળવી લીધું? તેઓનો માનવજન્મ સફળ થઈ ગયો ધન્ય મારા રાજકુમારને અને ધન્ય તેની પત્ની અને રાજકુમારોને? આમ બધાઓની દીક્ષાની રાજાએ ખૂબ જ અનુમોદન કરી. રાણીને ખબર પડી તો તેણે પણ ખૂબ અનુમોદના કરી પેલા પચ્ચીસ રાજકુમારોનાં માબાપોને ખબર પડી તો તેઓને પણ ખૂબ આનંદ થયો

આજે કોઈ સાધુએ તમારા દીકરા-દીકરીને તમને પૂછ્યા વિના દીક્ષા આપી દીધી હોય તો તમે શું કરો? સાહેબ દીક્ષામાંથી પાછા લાવીએ.

પાછા મહારાજને પણ ધમકાવી નાંખીએ.

દીક્ષા દીકરો તમને પૂછ્યા વગર લે તો ધમપછાડા કરો પણ તમને પૂછ્યા વગર કોઈની છોકરી સાથે સિવિલ મેરેજ કરી નાંખે તો? તે લગ્ન તોડી નાંખો ખરા? છોકરે તમને પૂછ્યા વિના મોટો વેપાર કર્યો. અને તે વેપારમાં પાંચ લાખ રૂપિયા કમાઈ પડયો. તો તમે તેની કમાણીને ઘરમાં રાખો કે ગામના તળાવમાં ફેંકી આવો? સાહેબ, કોઈ ફેંકી ન આવે.

ત્યારે દીક્ષાની વાતમાં જ તમને વાંધો આવે છે ને?

આ રાજા દીક્ષાનો દુશ્મન હોત તો ન કરવાનું કરી નાખ્યું હોત. પરંતુ દીક્ષાનો ભારે પ્રેમી હતો, તેથી દીક્ષાઓના સમાચારે તેના જીવનમાં ખળભળાટ મચાવી દીધો. અંતે રાજા-રાણીએ પણ દીક્ષા લઈને કર્યું આત્મકલ્યાણ.

પ્રસંગ પામીને ઉત્તમ જીવો પામી જાય છે અને તે જ
ગ પામીને પામર જીવો હારી જાય છે. કયા પ્રસંગ પર
વિચાર કરવો તે પણ આવડવું જોઈએ.

બોલો, ત્યાગમાં વજ્રબાહુને તેની નવોઢા પત્નીએ રાજ-
રોએ સુંદર સાથ આપ્યો? માટે કોઈને સાથ આપો તો
નાં કામોમાં આપજો. પાપનાં કામોમાં નહિ.

પ્રાણાયામથી પાપી વિચારો જાય, પુણ્ય વિચારો આવે
ા ટકે. સારા વિચારો આવેલા જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી
જાય તો બેડો પાર થાય. સારા વિચારોને ટકાવવા જોઈએ
ય શાસ્ત્રશ્રવણ, તેના ઉપર મનન, ચિંતન અને નિરંતર
નવું શાસ્ત્ર અધ્યયન.

શાસ્ત્રના આલંબને ટકે શુભ વિચારો. માટે પ્રાણાયામ
મના યોગના ચોથા અંગને લાવવા અંતર્મુખ બનવા પૂરતો
ાસ કરી પરમપુનિત પંથને સૌ પામો.

—એ જ મંગલકામના

સુખ શોધે છે કોઈ મહેલોમાં ભોજનમાં તો કોઈ ભોગમાં સુખ શોધે છે. કોઈ મસાલામાં તો કોઈ સંપત્તિમાં સુખ શોધે છે. છતાં હજુસુધી આ સંસારમાં કોઈને સુખ મળ્યું નથી અને કદી એ મળવાનું નથી.

સુખ મેળવવા બોરીંગ આત્મભૂમિમાં કરવું પડશે. જો સંસારની ભૂમિમાં સુખ મેળવવા બોરીંગ કર્યું તો સુખના બદલે દુઃખ જ નીકળવાનું. બધા વિષયભોગો તરફથી હવે મોં આત્મા તરફ ફેરવી નાંખો. વિષયો એ તમારા સુખનું સાધન નહીં પણ દુઃખનું સાધન છે એમ નક્કી જાણો. વિષયત્યાગને અને સદ્‌ગુરુના સંગને સુખનું સાધન માનજો. ત્યાગથી ડરો નહિ. ડર રાખો ભોગરૂપી બોરીંગનો. આજે તો માનવ ડરે છે ત્યાગથી. ભોગની પાસે તો માનવી પ્રેમથી જાય છે. ભોગમાં મીઠાશ જ્યાં સુધી માનવને આવે છે ત્યાં સુધી ભક્તિમાં મીઠાશ નહીં આવવાની. ભોગ ભોજન અને ભક્તિને હંમેશાં બારમો ચંદ્ર છે. ભોગભક્તિ કરનારો ભગવાનનો ભક્ત નથી. ભગવાન ગમે તેને ભોગ ન ગમે. **ભોગ ભૂંડા લાગે તો જ ભગવાન ભલા લાગે.**

ભોગનું આકર્ષણ માનવને અંતર્મુખ થવા દેતું નથી. અંતર્મુખ બનવા આત્માને ખૂબ જ મહત્વ આપવું પડશે અને આત્માના ભલા માટે ભલાઈનાં કામ કરવાં પડશે. આત્માનું ભલું કરવા આ ભવ (જન્મ) મળ્યો છે. જે ઇન્દ્રિયો અને મન સંસારની માયા તરફ દોડી રહ્યાં છે તેને હવે આત્મા તરફ વાળવાની જરૂર છે.

...જેવું મન વૈરાગ્ય અને ...વિનાના તોફાની ઘોડા જેવું છે. જીવનના રથને પાંચ ...સ્વાધ્યાયથી વશમાં આવે તેવું છે. જીવનના રથને પાંચ ...યોરૂપી તોફાની ઘોડાઓ જોડેલા છે. મનરૂપી સારથી ...રૂપી દારૂ પીને રથ હાંકવા બેઠો છે. આત્મારૂપી શેઠ રથમાં ... છે. મનરૂપી દારૂડીઓ સારથી અને તોફાની ઇન્દ્રિયોરૂપી ...ઓ સંસારના જંગલી માર્ગે જેમ તેમ પૂરપાટ દોડાવીને ...ને અને રથમાં બેઠેલા આત્માને ક્યાંક દુર્ગતિના ખાડામાં ...રહ્યા છે.

ઇન્દ્રિયો અને મન તારે પણ ખરાં અને ડુબાડે પણ ...ખરાં. ઇન્દ્રિયોને અને મનને પરમાત્માની અને સદ્ગુરુની સેવામાં ...સોંપી દો ઇન્દ્રિયોનો નાશ નથી કરવાનો, પરંતુ તેનો સદુપયોગ ...કરવાનો છે. મનને જીતવાથી ઇન્દ્રિયો જીતાય છે. માટે મનને ...સારો મનના નચાવ્યા નાચો નહિ પરંતુ મનને વશ કરો. ...ઇચ્છાઓને રોકો. ઇચ્છાઓના દાસ ન બનો. ...સુધી નવીન ઇચ્છાઓ પૂરી થઈ નથી અને થવાની ...સંસારમાં કોઈની ઇચ્છાઓ પૂરી કરો એટલે બીજી ઇચ્છા જાગી જ ...ી. એક ઇચ્છાને પૂરી કરો એટલે ત્રીજી ઇચ્છા જન્મી ...મજો. બીજી ઇચ્છાને પૂરી કરો એટલે ત્રીજી ઇચ્છા જન્મી ...જાણો. આમ ઇચ્છાઓનું વિષચક્ર અનાદિકાળથી ચાલ્યા ...કરે છે. ઇચ્છાઓના કારણે જ ઈશ્વર પાસે જઈ શકાતું નથી. ઈશ્વર પાસે પહોંચવામાં ઇચ્છાઓ અવરોધરૂપ બનીને ઊભી રહે છે. ઈશ્વર પાસે જલદી પહોંચવું હોય તો તમામ ઇચ્છાઓને મનમાથી દેશવટો આપી દો. ...ઇચ્છા બનવા દેતી નથી. ઇચ્છા કરો તો

ો તમને શું થાય? આનંદ? અહોભાવ? મારા ભાગ્યનો ીતારો ચમક્યો? આજે મારે સોનાનો સૂરજ ઊગ્યો? સોનાનો ેઘ વરસ્યો આવા આવા વિચારો તમને આવે ખરા? કે આનાથી ોલટા વિચારો આવે?

શું મારા એકલાનું ઘર જ આ લોકો જોઈ ગયા છે કે ું? આપણે તો કેટલાને આપીએ? આવા ને આવા ક્યાંથી ટપકી પડે છે? કહી દેવા દો કે જોગ નથી. આપવાનું ઘરમાં ાથી. ઘરમાં રસોઈ બનાવી જ નથી. જાઓ પછી આવજો. અથવા આવ્યા છે તો ટુકડો રોટલો કે રોટલી આપીને જલદી વાના કરી દઉં! કેટલાક તો ઘેર આવેલા ભિખારીઓને ાળો પણ આપે. તેઓનું અપમાન–તિરસ્કાર પણ કરે. શરમ નથી આવતી કે આવા લઠ્ઠબાજ શરીરે ભીખ માગવા નીકળ્યા છો? જાઓ મજૂરી કરો. આવું બોલનારા માણસો અમે પણ જોયા છે. આ લોકો એમ સમજતા હશે કે અમારી અમીરી (શ્રીમંતાઈ) ાયમ ટકવાની છે. અમે કદી યે આવી ભિખારી જેવી સ્થિતિમાં મુકાવાના નથી. પણ કર્મસત્તા એવી વિચિત્ર છે કે એક ક્ષણમાં મહાસમ્રાટને પણ રસ્તાનો રઝળતો રંક બનાવી દે છે. કોઈની પણ શ્રીમંતાઈ કાયમ ટકી નથી. આજનો રાજા કાલે રંક અને આજનો રંક કાલે રાજા. આમ દરેકની પરિસ્થિતિ પલટાયા કરતી હોય છે. આ સંસારમાં કાયમનો નથી કોઈ રાજા કે રંક.

મોટો મુંજરાજા તૈલંગણના રાજાની પુત્રીના પ્રેમમાં પડ્યો. ે રાજાની પુત્રીનું અપહરણ કરવા સુરંગ દ્વારા તે રાજાની રાજધાનીમાં ખાનગી રીતે પહોંચ્યો. પરંતુ તે રાજાની પુત્રી

સ્ત્રીએ આ મુંજરાજાને છેવટે દગો દીધો અને તેણે તેના
વાત કહી દીધું કે મુંજરાજા મને ઉપાડી જવા આવ્યો છે.
શાસ્ત્રો કહે છે કે 'સ્ત્રીઓનો બહુ વિશ્વાસ કરવો નહિ'
વાત કામાંધ એવો આ મુંજરાજા સમજી ન શકયો.
તૈલંગણના રાજાને ખબર પડતાં જ પોતાના સૈનિકો દ્વારા
મુંજરાજાને પકડાવીને જેલ ભેગો કરી દીધો. આટલાથી રાજા
સંતોષ ન પામતાં મુંજરાજાને પગમાં બેડીઓ સાથે પોતાની
રાજધાનીમાં ઘેર ઘેર ભિક્ષા મંગાવે છે. છેવટે ભૂંડા હાલે
મુંજરાજા મરે છે.

વર્તમાનમાં રશિયાના માજી વડાપ્રધાન ક્રુશ્ચોવના શા હાલ
તે તમે જાણો છો. અમેરિકાના પ્રમુખ કેનેડીના શાસનકાળ
મિયાન રશિયામાં આ ક્રુશ્ચોવની વીરહાક વાગતી હતી. પણ
દીના છેલ્લા ભાગમાં તે ક્રુશ્ચોવ સત્તા ઉપરથી ફેંકાઈ ગયો. આજે
દુનિયા તેને ભૂલી પણ ગઈ. તેનાં ફોટા પણ રશિયામાંથી નવી
સરકારે અદૃશ્ય કરી દીધા. આવો છે વિચિત્ર સંસાર. સંસારમં
બધું જ સરકતું-બદલાતું-પલટાતું જ રહે છે. બધું
અસ્થિર. કોઈ વસ્તુ કે વ્યક્તિનું ઠેકાણું નહિ. ક્યારે કઈ વ
કે વ્યક્તિ દગો દે તેનું કંઈ જ કહેવાય નહિ. આત્મા
આત્માના ધર્મ સિવાય બધું જ અસ્થિર-અનિત્ય. માટે અનિત્ય
એવી સંપત્તિ દ્વારા દાનપુણ્ય કરી લેવા જેવું છે. અનિત્ય એવા
ધનથી નિત્ય એવો ધર્મ સાધી લેવા જેવો છે.

ભિખારીઓ તો તમારા ઘેર આવીને તમને બોધપાઠ આપે
... ધ્યાન રાખજો, જો અમને તમે દાન નહીં આપો તો તમારાં

ડ઼ં થયે ? દુનિયાના મનુષ્યો ભૂલો તો કર્યા જ કરવાના છે. ઈ પછી નાની ભૂલ કરે તો કોઈ પછી મોટી ભૂલ કરે. આમ નિયાની ભૂલો જોયા કરીશું અને જ્યાં ત્યાં કહેતા ફરીશું તો ાપણું આત્મકલ્યાણ શી રીતે થવાનું ?

આમ કરવામાં આપણને પણ શો લાભ અને બીજાને ણ શો લાભ થવાનો છે ? સભામાંથી કંઈ જ નહિ.

તમે બીજી ત્રીજી પ્રતિજ્ઞાઓ તો કરો છો. પરંતુ આ તિજ્ઞા કરવા જેવી છે કે મારે કોઈની ભૂલ જોયા પછી કે ાંભળ્યા પછી કોઈની આગળ કહેવી નહિ.

બોલો, છો તૈયાર આ પ્રતિજ્ઞા કરવા ? સભામાંથી મહારાજ— ણું કઠીન પડી જાય તેવી પ્રતિજ્ઞા છે.

યોગની વાતો સાંભળીને જીવનમાંથી આવો ભયંકર દોષ ઢવા કઠીન પણ પ્રતિજ્ઞા કર્યા સિવાય છૂટકો નથી.

ધર્મનું તેજ, તપનું તેજ ન વધવાનું કારણ આવા આવા ૌકિક દોષો છે. દોષને કાઢવા ગંભીરતા ગુણની ખૂબ જ ્વનમાં જરૂર છે. ગંભીરતા ગુણના અભાવે જ બીજાઓની ્લો જ્યાં ત્યાં કહેવાનું મન થાય છે.

એકવાર પણ ગંભીરતા ગુમાવવાથી કેટલું બધું ભયંકર રિણામ આવે છે. તેનું એક દૃષ્ટાંત આપું તે સાંભળો.

એક ગામમાં એક હતા શેઠ. તેમને એક સંસ્કારી છોકરો તો. આ છોકરાનાં લગ્ન દૂરના એક ગામમાં કરેલાં. આ

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... તેથી તુરત જ [illegible] ... પછી સાથે આવી આનંદે ... પ્રેમથી બંનેનો સંસાર ... ચાર ચાર છોકરા થયા. છોકરા મોટા થયા છે. ... મોટા છોકરા સાથે તેનો પિતા જમવા બેઠો છે. આ ... આ તેના પતિને ખુબ જ આગ્રહ કરી કરીને જમાડે છે. આ પ્રસંગે આ સ્ત્રીના પતિને ભૂતકાળની એકદમ ... યાદ આવી અને જરા હસી પડયો. તેથી બાજુમાં ... છોકરો પોતાના બાપને કહે છે કે બાપુજી! તમે આજે ... કેમ? કંઈ નહીં બેટા અમસ્તુ હસ્યો. છોકરો કહે ના ... જી! જરૂર કંઈક છે. નહિતર આપ કદી અમસ્તુ હસો ... છોકરાએ પકડી જીદ. છેવટે બાપે ગંભીરતા છુપાવીને ... કે આ તારી માએ તો મને નાંખ્યો હતો કૂવામાં. શું ... શું કહો છો? હા, તદ્દન સાચી વાત છે. આ પિતાપુત્ર ... ચે થતી વાત પેલી બાજુમાં રસોડામાં બેઠેલી સ્ત્રીએ સાંભળી ... આઘાત લાગતાં ત્યાંને ત્યાં મરી ગઈ. ... નાંખનારા

કેટલાયે મનુષ્યોના પ્રાણ લેતા હશે! આ યોગના અભ્યાસ વર્ષો સુધી પત્નીનું પણ કોઈને જોયું નહિ. છેવટે અભ્યાસ જીદે સરવાળાને ફરી નાંખ્યું તો ભયંકર પરિણામ આવ્યું માટે ગંભીર બનવાની ખાસ જરૂર છે. જેવી તેવી ગમે તે સારી ખોટી વાતો કરનારા આ દ્રષ્ટાંત ઉપરથી બોધપાઠ લેશો ખરા?

માટે ક્ષુદ્રતા કાઢી ગંભીર ચેતના બની યોગના આરાધક બનો.

હવે પછી લાભરતિ, દીનતા વગેરે સાત દોષોનો વિચાર ક્રમશઃ કરતા રહીશું.

મોંઘવારી તો દિનપ્રતિદિન વધતી જ જાય છે. આમ ચાલશે તો શી રીતે જીવનવ્યવહાર ચાલશે ?

ઘરમાં કરકસર કરવા કહીએ છીએ તો શ્રીમતી તાડૂકે છે. શું કરવું ? ઘરનાં માણસો મારું સાંભળતાં જ નથી. જેમ ફાવે તેમ સૌને ખર્ચા કરવા છે. આપણે આટલાં બધાં વતરાં કરીએ છતાં ન મળે કોઈને કાંઈ કદર.

આમ દરેક વાત વસ્તુમાં કચવાટ આ દીનતાવાળો મનુષ્ય કર્યા કરતો હોય છે.

હવે ચોથો દોષ છે મત્સર નામનો. મત્સર (ઈર્ષ્યા) એટલે પારકાના સુખમાં દુઃખી થવું. બીજાનું સુખ જોઈને હૈયામાં સળગી જવું. બીજાના સુખમાં જરાયે ખુશી નહિ. બીજાના સુખે સુખી થવું અને બીજાના દુઃખે દુઃખી થવું આ સદ્ગુણ છે. જ્યારે બીજાના સુખે દુઃખી થવું અને બીજાના દુઃખે સુખી થવું એ મહાન દુર્ગુણ છે. આજના જમાનામાં આવા મનુષ્યોની જમાત ખૂબ જ વધી ગઈ છે. કોઈની ચડતીમાં દુભાવું અને કોઈની પડતીમાં આનંદ. આ સ્થિતિ આજે સર્વ-સામાન્ય બની ગયેલી દેખાશે. એક ભાઈ બીજા ભાઈની ઉન્નતિમાં રાજી નહિ. પતિ પત્નીની ઉન્નતિમાં રાજી નહિ અને પત્ની પતિની ઉન્નતિમાં રાજી નહિ. એકબીજા પ્રત્યે ઈર્ષ્યા અને અસુયા ચાલુ ને ચાલુ. ઈર્ષ્યાળુ માનવી કોઈની પ્રશંસા સાંભળી રાજી થતો નથી. કોઈ પોતાના કરતાં બીજાની વધુ પ્રશંસા કરે તે પણ તેનાથી સહન થતું નથી. ચીમનભાઈએ

[illegible] ...ખું આ સાંભળી મગનલાલ મલકાયા
[illegible]
નહિ, પણ મુરઝાયા.

ચંપા બહેન કરતાં સવિતા બહેન વધુ તપસ્વી હોં ! આ
સાંભળી સવિતા બહેનનું મોઢું મરડાઈ ગયું.

અરે ! આ બે દીકરામાંથી એક દીકરાની જરા વધુ પ્રશંસા
કરે છે તો બીજો ભાઈ ચીડાઈ પડે છે. આજના સમાજમાં જ્યાં
જુઓ ત્યાં આ ઈર્ષ્યાનું અનિષ્ટ તરત ખૂબ જ ફાલેલું દેખાશે.
કોઈ કોઈની ઉન્નતિમાં જાણે રાજી જ નહિ એવું દેખાય.
આવા ઈર્ષ્યાળુ માણસોના જીવનમાં જરાયે શાંતિ ન હોય. પરંતુ
સુખ જોઈ રાજી થાય તેને જ શાંતિ હોય. આજે તો બે સગા
ભાઈઓમાં પણ ઈર્ષ્યા ભારે. એક ભાઈ પાસે એક લાખ રૂપિયા
હોય અને બીજા ભાઈ પાસે બે લાખ રૂપિયા હોય તો લાખ
રૂપિયાવાળો ભાઈ એમ ઇચ્છે કે કાં મારા ચાર લાખ થાઓ
અથવા મારા ભાઈના અર્ધા લાખ થાઓ. પણ મારા કરતાં
પૈસામાં મારો ભાઈ ચડિયાતો ન રહેવો જોઈએ.

કોઈ નીચી ખુરશી ઉપર બેઠેલો ઊંચી ખુરશી ઉપર
બેઠેલાની ઈર્ષ્યા કરે છે. લખપતિ કરોડપતિની ઈર્ષ્યા કરે છે.
ભાડુઆત મકાનમાલિકની ઈર્ષ્યા કરે છે. મજૂર મિલમાલિકની
ઈર્ષ્યા કરે છે. સામાન્ય વિદ્યાર્થી હોંશિયાર વિદ્યાર્થીની ઈર્ષ્યા
કરે છે. ચૂંટણીમાં એક ઉમેદવાર બીજા ઉમેદવારની ઈર્ષ્યા કરે છે.
એક રાષ્ટ્ર બીજા રાષ્ટ્રની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક મિનિસ્ટર બીજા
મિનિસ્ટરની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક અધિકારી બીજા અધિકારીની
[illegible] ...રેઅતીની ઈર્ષ્યા કરે છે.
ઈર્ષ્યા કરે છે

ક તપસ્વી બીજા તપસ્વીની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક પંડિત
જા પંડિતની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક રાજા બીજા રાજાની ઈર્ષ્યા
છે. એક લેખક બીજા લેખકની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક કવિ
જા કવિની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક ઉદ્યોગપતિ બીજા ઉદ્યોગ-
તિની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક સામાજિક સંસ્થા બીજી સામાજિક
સ્થાની ઈર્ષ્યા કરે છે. એક કલાકાર બીજા કલાકારની ઈર્ષ્યા
છે. એક વેપારી બીજા વેપારીની ઈર્ષ્યા કરે છે. આમ
નવજાતિને યુગોથી આ ઈર્ષ્યાનો કીડો કોરી કોરીને નિઃસત્વ
નાવી રહ્યો છે.

**ઈર્ષ્યાળુ મનુષ્ય ઈશ્વર પાસે પહોંચવા માટે લાયક
થી.** બીજા મનુષ્યની ઈર્ષ્યા કરવાથી પોતાને મળતું કંઈ જ
ી પણ ઈર્ષ્યા કરીને મનુષ્ય પોતાનું પુણ્ય બાળી નાંખે છે.

બીજાનું સુખ જોઈને જે રાજી થાય તેનું પુણ્ય વધે
ને જે બીજાનું સુખ દેખી બળે તેનું પુણ્ય બળે.

માટે યોગના અધિકારી બનવા આ ઈર્ષ્યા
વનમાંથી કાઢવા ખાસ પ્રયત્ન કરવા જેવો છે.

પાંચમો દોષ છે ભય નામનો. શાસ્ત્રો કહે
ય નીપજે. ભય રાખવાથી ભવ એટલે સંસાર
ધે એટલે જન્મ-મરણ વધે. જન્મ-મરણ વધે
ગો, યાતનાઓ વધે. ચોરાશી લાખ ચે
નું થાય.

ભૌતિક વસ્તુઓ જવાનો ભય, મળેલી
ાગવી શકું તો? મળેલી વસ્તુઓ લૂંટાઇ

બાયડી ઘરમાંથી સારી સારી ચીજો લઈને પોતાના પિયર ભેગી કરી દેશે તો! આ છોકરો મારી મિલકત ઉડાવી નાંખશે તો! મોંઘવારી વધી જશે તો! સરકાર નવા કર નાંખશે તો! આપેલું નહીં પચે તો! મહેમાનો વારંવાર આવતા રહેશે તો! સાધુ-સાધ્વીઓ રોજ મારે ત્યાં વહોરવા આવતા રહેશે તો! વ્યાખ્યાનમાં જઉં ને કંઈ ટીપ કે ફાળો નીકળે ને તેમાં કંઈક લખાવવું પડે તો! મહારાજ પાસે જઉં ને કંઈક બાધા (પ્રતિજ્ઞા) આપી દે તો! પૂજા કરું ને ખર્ચ થાય તો! તપ કરું ને શરીર સુકાઈ જાય તો! આવા આવા નકામા ભયોએ આજની મનુષ્ય જાતનો ભરડો લીધો છે. પાપનો ભય, દુર્ગતિનો ભય, ઈશ્વરનો ભય જે ખરેખર રાખવા જેવો છે તેનો તો ભાગ્યે કોઈને ભય જ નથી દેખાતો. જે વસ્તુઓ ભાગ્ય મુજબ મળવાની છે અને ટકવાની છે તેનો શો ભય રાખવાનો હતો?

દુનિયાની વસ્તુઓ તો ભાગ્ય મુજબ આવ-જા કર્યા કરવાની. જે વસ્તુ મનુષ્યના અધિકાર બહાર છે તેની શી ફિકર કરવી'તી?

પણ સંસારના પાગલ પ્રેમીને આવા ક્ષુદ્ર ભયો સદા સતાવતા જ રહે છે. તેના હૈયામાં નિરંતર ફફડાટ રહ્યા કરે છે. બહુ માયા મમતાવાળાને આવા ક્ષુદ્ર ભયો બહુ હોય છે. કોઈને બીમારીનો ભય, કોઈને સારો નહિ થાઉં તો તેનો ભય, કોઈને ઘડપણનો ભય, કોઈને મૃત્યુનો ભય, પણ પાપનો [illegible] ભય ક્યારે આવશે?

[illegible]

[illegible] જ વ્યવહાર. ધર્મસ્થાનોમાં પણ માયા, કુટુંબમાં પણ માયા, વ્યાપારે માયા, મિત્રો સાથે પણ માયા, માતા પિતા સાથે પણ માયા, ભાઈ ભાંડુઓ સાથે પણ માયા, પત્ની સાથે પણ માયા. જ્યાં જ માયા, માયા ને માયા. ત્યાગમાં પણ માયા, દાનમાં પણ માયા, તપમાં પણ માયા, સાધુ સાથે પણ માયા. તીર્થમાં જાય ત્યાં પણ માયા. આવા માયાવી કપટી મનુષ્યોનો કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી.

અને આ માયાનું પાપ કાઢવું બહુ મુશ્કેલ. કારણ કે ક્રોધ, માન, લોભ તો દુનિયાને દેખાય છે, પરંતુ આ માયાનું પાપ તો પ્રાયઃ પોતાના સિવાય બીજાને દેખાતું નથી. તેથી સારીરીતે છુપાવી શકાય છે. મોં હસતું, જીભમાં ખુબ મીઠાશ અને હૃદય કાળું આ લક્ષણો માયાવી (દંભી) મનુષ્યોનાં હોય છે. આવા માયાવી મનુષ્યોને મોક્ષ મળતો નથી. માયાવી મનુષ્ય માનાકાંક્ષી બહુ હોય છે તેથી પોતાની માનાકાંક્ષા પોષવા માયાનું શરણુ લે છે. માયા કરનારો વારંવાર મરે છે.

યાને જે મનુષ્ય મૂકી દે તેને મરણ મૂકી દે છે. સરળતા
ા સિદ્ધિ ક્યાં છે? સરળ આત્માની જ જીવનશુદ્ધિ થાય.
ા દંભ તો અધ્યાત્મ માર્ગમાં એક મહાન આડ સમાન છે.

માટે મહાન બનવા માયારૂપી રાક્ષસીને સરળતારૂપી
શ્રા વડે ભેદી નાંખો. માયા રાખીને કરેલી પ્રભુભક્તિ, તપ,
, વ્રત નિષ્ફળ જાય છે.

હવે સાતમો અજ્ઞાનતા નામનો દોષ તેનો થોડોક વિચાર
લઈએ. આ અજ્ઞાનતા એક પ્રકારની મૂર્ખતા જ કહેવાય.
ં મનુષ્ય પોતાના હિતાહિતનો, સારાસારનો વિવેક કરી
તો નથી, અજ્ઞાનતાના યોગે જ પાપો થાય છે. સઘળા યે પાપોનું
હોય તો અજ્ઞાનતા છે. ક્રોધ પણ અજ્ઞાની જ કરે છે,
ોમાન પણ અજ્ઞાની કરે છે. માયા પણ અજ્ઞાની કરે છે,
ા પણ અજ્ઞાની કરે છે, હિંસા, જૂઠ, ચોરી, મૈથુન પરિગ્રહ
રેનાં પાપો પણ અજ્ઞાની મનુષ્ય જ કરે છે. આ અજ્ઞાનને
વા આત્મજ્ઞાની, ત્યાગી સદ્‌ગુરુઓનું શરણ લેવું પડશે. માત્ર
તાં વાંચતાં કે ભાષણ આપતાં આવડવાથી જ્ઞાની બની
તું નથી. સાચું જ્ઞાન તો પાપોથી મનુષ્યને બચાવે. સાચું
ા તો મનુષ્યને ઇન્સાન બનાવે. સાચું જ્ઞાન તો મનુષ્યને
ગ તરફ લઈ જાય. સાચું જ્ઞાન મનુષ્યને પરમાત્મા તરફ
જાય. સાચું જ્ઞાન તો મનુષ્યને સદ્‌ગુરુના ચરણના
ર બનાવે.

અજ્ઞાની મનુષ્યની પ્રવૃત્તિઓ પણ પરિણામના વિચાર
નાની અવિવેકભરી હોય છે. તેથી નિષ્ફળ પ્રવૃત્તિઓ કરતો

રહે છે. અતત્ત્વનો આગ્રહ આ જીવને એટલો બધો હોય છે કે જે જે પ્રવૃત્તિઓ કરે છે તેમાં પરિણામે નિષ્ફળ જાય છે. દેખાવે સુંદર લાગતી, પણ પરિણામે અસુંદર પ્રવૃત્તિઓ જીવનને અધોગતિ તરફ લઈ જતી હોય છે.

જેનું પરિણામ ખરાબ તેની સારી દેખાતી પ્રવૃત્તિ પણ ખરાબ સમજવી. આ અજ્ઞાનીને તો સારાસારનો વિવેક જ નથી હોતો તેથી સારી પ્રવૃત્તિને ખરાબ માની છોડી દે છે. અને ખરાબ પ્રવૃત્તિને સારી માનીને આદરે છે પરિણામે જીવન સંગ્રામમાં પરાજય પામીને અધોગતિમાં ચાલ્યો જાય છે.

માટે આ સંસારરસિક (પ્રેમી) જીવના આ આઠ દુર્ગુણો જાણીને તેને જીવનમાંથી દૂર કરવા અથાગ પ્રયાસ કરવો પડશે'

હવે પછી યોગની ચોથી ભૂમિકાની આગળની વાતો ક્રમશઃ કરતા રહીશું.

રહેતું. જો આ ભોગની મૂર્છામાં તેવો [illegible] નિવૃત્ત દૂર થઈ જાય છે. જો તેનું મન [illegible] બની જાય છે. જો તેને તેવી [illegible] [illegible] શકતું નથી. [illegible] [illegible] થઈ ગયા [illegible] ક્ષણમાં કોઈ અનેરો [illegible] આનંદ [illegible] છે. જો તે સંસારના ભોગો તુચ્છ અને અભોગ્ય [illegible] છે. ભોગની [illegible] મરી પરવારે છે. ભોગની [illegible] જો તેને [illegible] વિરક્ત લાગે છે ભોગના ભોગવવામાં જો તેને શરમ આવે છે. જેમ યુવાન [illegible] બાળપણામાં કરેલી ધૂળમાં રમવાની ક્રિયાઓ, માટીનાં [illegible] બનાવવાની ક્રિયાઓ આ વખતે શરમ ઉપજાવે છે તેમ [illegible] પુરુષને ભોગક્રિયાઓ શરમજનક લાગે છે. પહેલાં અજ્ઞાન અવસ્થામાં કરેલી ભોગક્રિયાઓ હવે જ્ઞાનદશામાં શરમ ઉપજાવે છે. બોલો તમને ભોગક્રિયાઓ પ્રત્યે ગમો છે કે અણગમો?

સભામાંથી—મહારાજ, કંઈ સમજ જ પડતી નથી.

ક્યાંથી સમજ પડે? આવી વાતો ઉપર ક્યારે તમે એકચિત્તે વિચાર કર્યો? સભામાંથી—આવી વાતો કદીયે વિચારી જ નથી.

તો હવે આ બધું સાંભળી વિચાર કરજો.

ભોગક્રિયાઓ ઉપર અણગમો જાગશે ત્યારે યોગક્રિયાઓ ઉપર પ્રેમ આવશે. ભોગક્રિયાઓમાં જેને મીઠાશ આવે છે તેને યોગક્રિયાઓમાં મીઠાશ નહિ આવવાની. ભોગક્રિયાઓમાં જ્યાંસુધી રસ છે ત્યાં સુધી યોગક્રિયાઓમાં રસ નહિ આવવાનો.

બાળકને તેની બા તેને બીવરાવવા માટે 'બાવો' આવ્યો–બાવો આવ્યો. ચૂપ થઈ જા. નહિતર બાવો તને ઉપાડી જશે. આ બાળક બાવાના નામથી જેવો બીવે છે તેવા તમે પાપના નામથી બીવો છો ખરા? પાપના સાચા ડર વગર યોગસાધના–તપસાધનામાં ખાસ માલ ન હોય. પાપનો અત્યંત ડર જ તમને પુણ્ય તરફ લઈ જશે. પાપ તરફ સહજ અણગમો જ તમને સહજ ધર્મ તરફ દોરી જશે. ભોગની ઇચ્છા જ મનુષ્યને પાપ કરવાની ફરજ પાડે છે. ભોગેચ્છા નિવૃત્ત થયા વિના **સાચો વૈરાગ્ય આવવાનો નથી અને વૈરાગ્ય વિના વીતરાગ બનાતું નથી. વીતરાગ બન્યા વિના મોક્ષે જઈ શકાતું નથી. મોક્ષ સિવાય સાચું શાશ્વત સ્વાધીન સંપૂર્ણ સુખ મળવાનું નથી.** માટે વૈરાગ્ય માટે ભોગેચ્છાને જીવનમાંથી તગડી મૂકો. ભોગેચ્છા જ સત્યનું દર્શન થવા દેતી નથી. ભોગેચ્છા ગયા પછી ભોગનો ત્યાગ સરળ બની જાય છે. ભોગેચ્છા વિનાના ભોગો પછી આખું જીવન બગાડી નહિ શકે. ભોગો પ્રત્યે બહુમાન તો ન જ જોઈએ. ભોગમાં સુખબુદ્ધિ–સારાપણાની બુદ્ધિ તો ન જ જોઈએ. ભોગ ભોગવવાની હોંશ તો ન જ હોવી જોઈએ. હોંશ તો જોઈએ ત્યાગ કરવાની. ભોગની હોંશમાં બ્રહ્મદત્ત નામના ચક્રવર્તી મરીને ગયા સાતમી નરકમાં. ભોગ પાછળ જે પડ્યા તેના તો ભોગ લાગ્યા જાણો. ભોગ પાછળ જે પડે તેની પાછળ દુઃખ અને દુર્ગતિ પડે છે. ત્યાગની પાછળ પડે તેની પાછળ સુખ અને સદ્ગતિ પડે છે. [illegible] પાછળ આત્મકલ્યાણના [illegible] [illegible] કરતા જેવો નથી આત્મકલ્યાણ ત્યાગ માટે છે, ભોગ માટે નથી. માનવીને

આદર્શ ત્યાગનો હોવો જોઈએ. ભોગીઓની દશા તો મર્યા પછી કસાઈના ત્યાં રહેલા બોકડા જેવી થવાની છે તે નક્કી જાણજો.

માટે જીવનમાં ઇન્દ્રિયોનો પ્રત્યાહાર કરો. ઇન્દ્રિયોને વિષયો તરફ દોડતી અટકાવો. ઇન્દ્રિયોને વિષયોનો શિકાર કરવાની ખોડ ભુલાવી દો.

બસ, ઇન્દ્રિયોને વશ કરી વિષયવાસનાનો નાશ કરી સૌ નિર્વાણને પામો.

—એ જ મંગલકામના.

પ્રવચન ૨૫

खेदोद्वेग क्षेपोत्थान भ्रान्त्यन्यमुद्रुगासङ्गैः ।
युक्तानि हि चित्तानि प्रपञ्चतो वर्जयेन्मतिमान ॥

આ શ્લોકમાં ચિત્તના આઠ દોષો બતાવેલા છે. યોગ
ચિત્ત આ ચિત્તના આઠ દોષોથી મુક્ત હોવું જોઈએ. જે
જેમ યોગનાં ઉપર ઉપરનાં પગથિયાં ઉપર માનવી ચઢતો જા
તેમ તેમ ચિત્તના એકેક દોષનો નાશ થતો જાય છે.

યોગસાધના માટે ચિત્ત એ પ્રધાન સાધન છે. ચિત્ત
નિર્મળ અને વ્યવસ્થિત બનાવ્યા સિવાય યોગસાધના કર
શકય નથી. રાગ, દ્વેષ અને મોહથી બગડેલા ચિત્તને અને વિષ
વાસનાના કારણે ચંચળ બનેલા ચિત્તને ચોખ્ખું અને સ્થિ
બનાવ્યા સિવાય આત્માનો ભવસાગરથી ઉદ્ધાર શકય જ ન

ચિત્તની નિર્મળતા અને સ્થિરતા ઉપર જ બધી યોગ
સાધનાનો આધાર છે. અનાદિકાળથી વિષયોના સંગે અને વિ
મનુષ્યોના સંગથી ચિત્તમાં ઘણો જ કચરો ગુંદરની જેમ જા
ગયો છે. તેને આત્મજ્ઞાનના પ્રકાશમાં જોઈને સંયમ અને ત
ઉપેક્ષાથી તેને ઉખેડીને બહાર ફેંકી દેવાનો છે.

અશુદ્ધ અને અસ્થિર ચિત્ત જ અશાન્તિનું મૂળ
ચિત્તનું શુદ્ધિકરણ કરવાનું કામ આ માનવજન્મમાં જ કરવાનું
ચિત્ત સુધર્યું તો બધું જ સુધર્યું સમજો. મન ઉપર કાબૂ આ
તો સમસ્ત સંસાર ઉપર કાબૂ આવ્યો સમજો. મનના ગુલામ

બનો, પણ મનના માલિક બનો. મનરૂપી મદારી આ જીવરૂપી માંકડાને વિષયોની લાલચ આપીને સંસારના ચોગાનમાં સંજ્ઞાઓનું ડાકલું વગાડીને નચાવી રહ્યો છે. વિષયનું લાલચુ એવું જીવરૂપી માંકડું નાચવામાં પણ આનંદ માને છે. મનના નચાવ્યા બહુવાર નાચ્યા. હવે આવા ઉત્તમ જન્મમાં આવા નાચ શોભે નહિ. તમે તમારી જાતને જરા ઓળખો, તમે તમારી ચીજને ઓળખો. તમે કોણ? તમારી ચીજ કઈ? કયાં ફસાઈ પડ્યા છો? કઈ ચીજને બાથમાં ઘાલી બેઠા છો તેનું જરાયે તમને ભાન છે ખરું?

સંસાર એટલે મોહરાજાનું ઘર. મોહરાજા એટલે આપણો દુષ્ટ શત્રુ. આ મોહરાજાના રાજ્યમાં આ જીવની જરાયે સલામતી નથી. જ્યાંથી જલદી ભાગી છૂટવાનું છે ત્યાં આ જીવ આરામથી બેઠો છે. ભયના સ્થાનમાં નિર્ભય બેઠો છે. જે પૈસા, પત્ની, પરિવાર ભોગ અને ભોજનો પોતાનાં નથી, પોતાના ભલામાં નથી તેને અનાદિકાળથી બાથ ભીડીને બેઠો છે. શત્રુઓને પરમમિત્રો માની અજ્ઞાન જીવ બેઠો છે. સાચા મિત્રોને છોડી દીધા છે. મોહરૂપી મદિરાનું નિત્ય પાન કરાવે તેવા મિત્રોના મોહમાં આ જીવ પડ્યો છે. મોહના નશામાં આ જીવને વાસ્તવિક નથી પોતાના હિતાહિતનું ભાન. ભાન ભૂલીને ભવવનમાં આ આપણો જીવ અનંત અનંતકાળથી ભટકી ભટકીને દુઃખ દુઃખી થઈ રહ્યો છે.

નીજગુણના સંગીને વળી વિષયનો સંગ કેવો? ચક્રવર્તી રાજા એક ભિખારીનો સંગ કરે તો કેવો લાગે? તેમ ચિદા-

નંદન એવો આપણો આત્મા તેને વળી વિષયના સંગ શોભે ખરા? ચૈતન્યના પુંજને જડના સંગ શોભે ખરા? નિજાનંદના ભોગીને વિષયના ભોગ શોભે ખરા?

પણ અનાદિકાળની મિથ્યા વાસના વશ મોહ, મમતા અને માયાથી ભરપુર મન એવું મૂઢ, જડ અને મલીન બની ગયું છે કે મનને જડમાયામાં જ ગુણ દેખાય છે. તેમાં જ પોતાનું હિત, આનંદ અને સર્વસ્વ દેખાય છે. જ્યાં ગૂંચાવાનું છે ત્યાં મૂઢ મનને લાભ દેખાય છે.

આવા મૂઢ, મલીન અને સદા અસ્થિર મનને બનાવનારા આઠ દોષો આ શ્લોકમાં બતાવેલા છે તેને મહા પ્રયત્ને મનમાંથી દૂર કરવાના છે. તે દોષોનાં પહેલાં નામો જાણી લો: (૧) ખેદ (૨) ઉદ્વેગ (૩) ક્ષેપ (૪) ઉત્થાન (૫) ભ્રાન્તિ (૬) અન્યમુદ્ (૭) રોગ (૮) આસંગ.

તેમાં પહેલો ખેદ દોષ તેનો સંક્ષેપમાં વિચાર કરી લઈએ. આ ખેદ નામનો દોષ ધર્મની પ્રવૃત્તિ કરતાં જીવને થકવી નાંખે છે. એકવાર ઉપવાસ કર્યો અને જરા ઢીલાશ કે માથું દુખ્યું એટલે મનને એમ થાય છે કે ભાઈ, ઉપવાસ કરવાનું આપણું કામ નહિ. હવેથી ઉપવાસ કરતાં વિચાર કરવો પડશે. એકદમ ઉપવાસની પ્રતિજ્ઞા કરવી નહિ.

કોઈએ પ્રભુનો ઓચ્છવ કર્યો અને ધારણા કરતાં જરા વધારે ખર્ચ થયો એટલે વિચાર કરે કે હવેથી ફરીથી આવા ઓચ્છવ કરતાં વિચાર કરીશ. વધુ ધનખર્ચ થઈ જવાના ભયે પુનઃ પ્રભુભક્તિની પ્રવૃત્તિ રોકવાનું મન થાય છે.

સી કોઈ સદ્ગતિ તમને ન અપાવી શકે, જ્યારે સદ્ગુરુ
તમને સદ્ગતિના રસ્તે ચલાવીને સદ્ગતિ અપાવી શકે
સદ્બુદ્ધિ સદ્ગુરુ આપે. સાચું જ્ઞાન સદ્ગુરુ આપે. જી
સુધારે સદ્ગુરુ, પરલોક સુધારે સદ્ગુરુ. સદ્ગતિનો મા
હોય તો સદ્ગુરુનો હાથ પકડવો જ પડશે શ્રી ગો
શ્રીનો પકડેલો હાથ છોડી દો તો બરાબર સદ્ગુરુને
હાથ પકડી શકાય. જે સદ્ગુરુનો હાથ પકડે તે કદી
દુર્ગતિના કૂવામાં પડે નહિ. જેણે સદ્ગુરુનો હાથ પકડ્યો
તેણે શીવજીનો હાથ પકડ્યો સમજવો. અહીંયાં શીવજીનો
અર્થ મોક્ષ સમજવાનો છે.

સદ્ગુરુરૂપી સ્ટીમર વિના ભવસાગર તરવો દુષ્કર છે
સદ્ગુરુ તો જીવનનૌકાના કુશળ સુકાની છે.

યોગની ત્રીજી ભૂમિકામાં આવેલા ભાગ્યશાળી મનુષ્યને
તત્ત્વ સાંભળવાની તીવ્ર તાલાવેલી જાગે છે. તેથી સદ્ગુરુની
શોધમાં નીકળી પડે છે.

હવે યોગની ચોથી ભૂમિકામાં તત્ત્વશ્રવણનો ગુણ પ્રાપ્ત
થાય છે. તત્ત્વ શુશ્રૂષા એ તત્ત્વ શ્રવણની ભૂમિકા ખડી કરી દીધી.

હવે તો જેમ ગ્રીષ્મઋતુના પ્રચંડ તાપમાંથી ચાલીને
આવેલા અત્યંત તરસ્યા મુસાફરને ઠંડા પાણીથી ભરેલી પરબ
મળે ને જેવો આનંદ થાય તેવો આનંદ તેને તત્ત્વજ્ઞાનરૂપી
શીતળ પાણી મળતાં થાય છે. તત્ત્વજ્ઞાનનાં શીતળ અને
નિર્મળ નીર (પાણી) ધરાઈ ધરાઈને પીધા સિવાય

ક્રિયાશીલ બાબાઓને મોક્ષ માનવાનું અને તેઓનો મહિમા કરવાનું મૂકી દો.

આટલું પ્રાસંગિક કહીને હવે આપણે મૂળ વિષય ઉપર આવીએ.

તત્ત્વશ્રવણ' એ યોગની ચોથી ભૂમિકા છે. સદ્ભાવ-પૂર્વકની તત્ત્વશ્રવણમાં તત્પરતા આ ભૂમિકામાં હોય છે. જેમ તેવા મેલા આશયથી તત્ત્વશ્રવણ થાય તેની કંઈ જ કિંમત નથી. સદાશયથી યુક્ત બનીને સદ્ગુરુ પાસે આવીને વિનય કરીને એકચિત્તે અહોભાવથી તત્ત્વશ્રવણ કરવાનું છે. તત્ત્વશ્રવણ તે તો અમૃત છે અમૃત. અમૃતનું પાન કરે તે અમર બન્યા વગર રહે ખરો? **તમે અમર બનવા તત્ત્વામૃતનું પ્રેમથી પાન કરજો હોં!**

હવે યોગની પાંચમી ભૂમિકામાં 'તત્ત્વબોધ' નામનો ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. સદ્ગુરુ મુખે વિનય અને બહુમાનથી તત્ત્વનું નિરંતર શ્રવણ કરવાથી 'તત્ત્વજ્ઞાન' પ્રગટ થાય છે.

સૂક્ષ્મ તત્ત્વોનું પણ જ્ઞાન તેને થાય છે. અહીંયાં આવેલા યોગીની શ્રદ્ધા ખૂબ જ સ્થિર હોય છે. રત્નના દીપ સમાન સ્થિર બોધ (જ્ઞાન) હોય છે. તત્ત્વજ્ઞાન પ્રગટ થવાથી હવે અહીં વિષયરમણતાને બદલે તત્ત્વરમણતા હોય છે. તેના વિચાર, વાણી અને વર્તન પ્રાયે તત્ત્વને અનુકૂલ હોય છે. હવે સંસારસાગરમાં આ જીવ સહેલગાહ કરતો નથી. પરંતુ કેમ તેનો પાર કરી મોક્ષ નગરમાં પહોંચી જાઉં એ વિચાર ઉપર આવી જાય છે. હવે આ જીવ મોહરાજાને

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
કેમ બુઝાય? [illegible]
તત્ત્વના શ્રાવક અને [illegible]
[illegible] તત્ત્વના [illegible] બને છે.

યોગની આઠમી ભૂમિકામાં [illegible] પ્રવૃત્તિ નામનો એક ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. અહીં આવેલા [illegible] માત્ર તત્ત્વનો શ્રાવક અને [illegible] ન બની રહેતાં [illegible] જ્ઞાનમાં ઉતારે છે. તત્ત્વાનુસારી પ્રવૃત્તિ કરે છે. એટલું [illegible] તેનું જીવન ઘડે છે. અમૃત મળ્યું, અમૃત ગમ્યું પણ અમૃત પીએ નહિ ત્યાં સુધી તેના સ્વાદની લ્હાણી તે માણતો નથી એમ તત્ત્વ મળ્યું, તત્ત્વ ગમ્યું ને પચ્યું, પરંતુ તત્ત્વ મુજબ જીવન ન જીવાય ત્યાં સુધી ચિદાનંદનો–આત્માનંદનો અનુભવ ન થાય. માટે તત્ત્વમાં પ્રવૃત્તિ પણ કરવી જોઈએ.

આ રીતે આપણે આજના પ્રવચનમાં તત્ત્વનો અદ્વેષ, જિજ્ઞાસા, શુશ્રૂષા, શ્રવણ, બોધ, મિમાંસા, પ્રતિપત્તિ અને પ્રવૃત્તિનો વિચાર કર્યો.

सर्वमंगल मांगल्यं, सर्व कल्याण कारणं ।
प्रधानं सर्व धर्माणां, जैनं जयति शासनम् ॥

હવે પછી યોગની આગળની વાતો ક્રમશઃ વિચારતા રહીશું

(સંપૂર્ણ)

મોતીબહેન વસંતલાલ	આલેગામ	શ્રુતપ્રેમી
સુરેખાબહેન રાજેન્દ્ર શાહ	,,	,,
રમણલાલ દામોદર મહેતા	,,	,,
ડૉ. વસંતલાલ દામોદર	,,	,,
,, પી. ટી. મહેતા	,,	,,
,, નવલરાય શાહ	,,	,,
,, જૈન	,,	,,
,, નાણાવટી	,,	,,
,, સતીશ	,,	,,
પોપટલાલ પૂનમચંદ શાહ	,,	,,
મહે[illegible] [illegible]દા	,,	,,
રૂમે[illegible]	,,	,,
ચાટેલા[illegible]	,,	,,

ચીમનલાલ કેશવલાલ	કંથરાવીવાળા	શ્રુતપ્રેમી
મહેતા જેઠાલાલ કેવળદાસ	લીંચવાળા	,,
મહેતા પ્રભુદાસ હઠીસિંગ	મુંબઈ	,,
મહેતા કીલાચંદ ભીકમલાલ	,,	,,
ચીમનલાલ ટોકરશી શાહ	,,	,,
મંગળદાસ ડાહ્યાલાલ	,,	,,
કેશવલાલ હીરાચંદ	,,	,,
અંબાલાલ ઈશ્વરલાલ	,,	,,
ચંદ્રકાન્ત જમનાદાસ શાહ	,,	,,
હઠીસિંગ રતનચંદ શાહ	,,	,,
સાકરચંદ શીવલાલ શાહ	,,	,,
રસિકલાલ વાડીલાલ શાહ	,,	,,
બાબુલાલ અમૃતલાલ શાહ	,,	,,
[illegible] મન્નાલાલજી ચુનીલાલવાળા દાદર		,,
[illegible] ચુનીલાલ	દાદર	,,
[illegible]	મુંબઈ	,,
[illegible]	મલાડ	,,
[illegible]	માલેગામ	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]	,,	,,
[illegible]	,,	,,

ચીમનલાલ કેશવલાલ	કંથરાવીવાળા	શ્રુતપ્રેમી
મહેતા જેઠાલાલ કેવળદાસ	લીંચવાળા	,,
મહેતા પ્રભુદાસ હઠીસિંગ	મુંબઈ	,,
મહેતા કીલાચંદ ત્રીકમલાલ	,,	,,
ચીમનલાલ ટોકરશી શાહ	,,	,,
મંગળદાસ ડાહ્યાલાલ	,,	,,
કેશવલાલ હીરાચંદ	,,	,,
અંબાલાલ ઈશ્વરલાલ	,,	,,
ચંદ્રકાન્ત જમનાદાસ શાહ	,,	,,
હઠીસિંગ રતનચંદ શાહ	,,	,,
સાકરચંદ શીવલાલ શાહ	,,	,,
રસિકલાલ વાડીલાલ શાહ	,,	,,
બાબુલાલ અમૃતલાલ શાહ	,,	,,
રીખબાજી મન્નાલાલજી લુણાવાવાળા	દાદર	,,
વાલચંદ ચુનીલાલ	દાદર	,,
રવજીભાઈ કલ્યાણજીભાઈ	મુંબઈ	,,
શાહ કેશવલાલ ઘેલચંદ	મલાડ	,,
શાહ કંકુચંદ પૂનમચંદ	માલેગામ	,,
શાહ લાલજી રવજી	,,	,,
કુંવરલાલ રૂપચંદ	,,	,,
અનિલકુમાર હરખચંદ	,,	,,
પન્નાલાલ રતનચંદ	,,	,,
પુષ્પલતાબહેન ભોગીલાલ સંઘવી	,,	,,
કાંતાબહેન કાન્તિલાલ ઠગોદકર	,,	,,

મોતીબહેન વસંતલાલ	માલેગામ	શ્રુતપ્રેમી
સુરેખાબહેન રાજેન્દ્ર શાહ	,,	,,
રમણલાલ દામોદર મહેતા	,,	,,
ડૉ. વસંતલાલ દામોદર	,,	,,
,, વી. ડી. મહેતા	,,	,,
,, નવરરાય શાહ	,,	,,
,, જૈન	,,	,,
,, નાણાવટી	,,	,,
,, સતીશ	,,	,,
પોપટલાલ પૂનમચંદ શાહ	,,	,,
મહેતા જગદીશ શાંતિલાલ	,,	,,
ભૈયાભાઈ મુન્નાલાલ	,,	,,
મહેતા કેશરીચંદ (સોનગતવાલા)	,,	,,
શાહ રતીલાલ વીરચંદ	,,	,,
પન્નાલાલ વિનોદકુમાર	માલેગામ	,,
સુશીલકુમાર કુંવરલાલ શાહ	,,	,,
કીશનદાસ ભૂખણદાસ	,,	,,
દાદર આરાધના ભવન	દાદર	શ્રુતપ્રચારક